

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av elmarknadslagen och 4 kap. 6 § naturgasmarknadslagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att elmarknadslagen och i anknytning till den naturgasmarknadslagen skall ändras. Det föreslås att tillämpningsområdet för bestämmelserna om elnätinnehavare och minutförsäljare av el i elmarknadslagen skall preciseras. Vidare föreslås det att tillämpningsområdet för de bestämmelser i lagen som gäller avtalsskydd för konsumenterna skall breddas till att gälla minutförsäljning av el i fastigheternas interna elnät. Elanvändarens tillträde till elnäten på lika villkor samt valfrihet att skaffa sig el av den leverantör han eller hon önskar, skall utsträckas också till fastighetsnäten. I lagen skall en bestämmelse tas in, med stöd av vilken genom förordning av statsrådet skall kunna ställas ett krav på att elförbrukningen skall mätas i varje lägenhet i fastigheterna.

Det föreslås att till elmarknadslagen skall fogas en bestämmelse enligt vilken nätinnehavaren inte få ta ut en separat avgift för sina prestationer i samband med byte av elförsäljare. På motsvarande sätt skall nätinnehavaren inte få ta ut en separat avgift för avläsning av elmätaren i samband med byte av elförsäljare, om det har förflutit minst ett år sedan kunden senast har bytt elförsäljare.

Det föreslås vidare att elmarknadslagen skall kompletteras med bestämmelser med stöd av vilka distributionsnätinnehavaren bör betala elanvändaren en standardersättning för avsaknad av möjlighet att använda el när denna har räckt minst 12 timmar. Ett standardersättningsregelverk skall komplettera de bestämmelser som gäller prisavdrag och skadestånd på grund av fel i elleveransen. Standardersättningens belopp skall vara beroende av hur länge avbrottet hos kunden varar samt av storleken av den årliga nätjänsteavgiften. Genom standardersättningen eftersträvar man att sporra distributionsnätinnehavarna att satsa på att förkorta avbrotten

i elleveranserna.

Det föreslås att skyldigheterna för den systemansvariga stamnätinnehavaren skall ändras så att till systemansvaret skall fogas en skyldighet att utveckla de verksamheter samt elnätet och övriga anläggningar som omfattas av detta ansvar. Den systemansvarigas roll som en neutral aktör, som sköter en offentlig förvaltningsuppgift, skall definieras mera exakt än i dagens läge.

Det föreslås att förutsättningarna för att bygga gränsledningar skall preciseras så att till de tillståndsförutsättningar som nu ingår i lagen skall fogas en möjlighet att beakta i hur hög grad elmarknaden i tredje land som importerar el har öppnats och den ömsesidiga existensen av övriga konkurrensbetingelser på elmarknaderna. Vid fastställandet av tariffer för gränsledningarna skall det vara möjligt att beakta det ömsesidiga öppnandet av marknaderna och gränsförbindelsernas kostnadsverkningar på ett sådant sätt att det blir möjligt för stamnätinnehavaren att inrikta överföringsavgifter på el som importerats och exporteras via förbindelser till områden utanför den gemensamma nordiska marknaden och Europeiska gemenskapen, om inte något annat följer av internationella förpliktelser som binder Finland eller arrangemang som stamnätinnehavaren har ingått och som baserar sig på ömsesidighet i fråga om elsystemets leveranssäkerhet och effektivitet samt marknadsbetingelser.

Det föreslås att skyldigheterna att ge information för de företag som utövar elaffärsverksamhet skall kompletteras med en granskningsfullmakt som skall ges Energi-marknadsverket som är verksamt som elmarknadsmyndigheten.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 september 2003.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	2
ALLMÄN MOTIVERING.....	5
1. Nuläge	5
1.1. Elanvändarens ställning i fastighetsnätet och elmarknadslagens tillämpningsområde.....	5
1.2. Byte av försäljare och mätaravläsning	6
1.3. Avbrott i elleveransen.....	6
1.3.1. Elmarknadslagen	6
1.3.2. Avtalsvillkor	7
1.3.3. Övrig lagstiftning	8
Telemarknaden	8
Vattenförsörjning	8
Flygtrafik.....	8
1.3.4. Internationell jämförelse.....	9
Sverige	9
Norge.....	9
Förenade kungariket.....	9
1.4. Systemansvar.....	10
1.4.1. EG:s direktiv om en inre marknad för el	10
1.4.2. Elmarknadslagen	10
1.5. Elimport från tredje land.....	11
1.5.1. Gemenskapslagstiftningen	11
Gemensam handelspolitik.....	11
Ett gemensamt system som tillämpas på import och export	12
Direktivet om en inre marknad för el.....	12
1.5.2. Internationella avtal i anslutning till energi	13
Energistadgefördraget.....	13
WTO/GATT-avtalet.....	13
WTO/GATS-avtalet.....	14
ES-avtalet	14
Europaavtal och associeringsavtal — utvidgningen.....	14
Avtalet om partnerskap och samarbete mellan Europeiska gemenskapen och Ryssland.....	14
1.5.3. Elimport till Finland.....	15
Allmänt	15
Tillstånd enligt elmarknadslagen att bygga gränsledningar	15
Gränstariffer	15
1.5.4. Sverige.....	16
Byggande av elnät.....	16
Gränstarifförfarande.....	16
1.6. Energimarknadsverkets rätt att få upplysningar	17

1.6.1.	Elmarknadslagen	17
1.6.2.	Lagen om konkurrensbegränsningar.....	18
1.6.3.	Lagen om finansinspektionen	19
2.	Bedömning av nuläget	20
2.1.	Elanvändarens ställning i fastighetsnätet och elmarknadslagens tillämpningsområde.....	20
2.1.1.	Avgränsande av fastighetsnät utanför elmarknadslagen	20
2.1.2.	Främjande av energipolitiska mål.....	20
2.1.3.	Slutförbrukarnas möjligheter att få sig till godo kostnadsinbesparingarna vid elanskaffning till enskilda fastigheter.....	21
2.2.	Byte av försäljare och mätaravläsning	21
2.3.	Avbrott i elleveransen.....	22
2.4.	Systemansvar.....	23
2.5.	Elimport från tredje land.....	24
2.6.	Energimarknadsverkets rätt att få upplysningar	25
3.	Propositionens mål och de viktigaste förslagen.....	25
3.1.	Elanvändarens ställning i fastighetsnätet och elmarknadslagens tillämpningsområde.....	25
3.2.	Byte av försäljare och mätaravläsning	26
3.3.	Avbrott i elleveransen.....	27
3.4.	Systemansvar.....	28
3.5.	Elimport från tredje land.....	29
3.6.	Energimarknadsverkets rätt att få upplysningar	29
4.	Propositionens verkningar	30
4.1.	Elanvändarens ställning i fastighetsnätet och elmarknadslagens tillämpningsområde.....	30
4.2.	Byte av försäljare och mätaravläsning	31
4.2.1.	Verkningarna på elnätsinnehavarna	31
4.2.2.	Verkningarna på elförsäljarna	31
4.2.3.	Verkningarna på elanvändarna	31
4.3.	Avbrott i elleveransen.....	32
4.3.1.	Ekonomiska verkningar	32
4.3.2.	Verkningarna på företagen.....	33
4.4.	Systemansvar.....	35
4.5.	Elimport från tredje land.....	35
4.6.	Propositionens verkningar på den offentliga ekonomin.....	36
4.7.	Propositionens verkningar på organisation och personal	36
4.8.	Propositionens miljökonsekvenser	36
5.	Beredningen av propositionen	36
5.1.	Beredningsskeden och material.....	36
5.2.	Remissutlåtanden.....	36
6.	Samband med andra propositioner.....	38
DETALJMOTIVERING.....		39
1.	Motiveringar till lagförslagen	39

1.1.	Elmarknadslagen	39
1 kap.	Allmänna bestämmelser.....	39
3 kap.	Allmänna förpliktelser vid nätverksamhet och prissättningsprinciper- na	39
4 kap.	Systemansvar, balansansvar och balansavräkning	41
5 kap.	Byggande av elnät.....	42
6 kap.	Elförsäljning.....	43
6 a kap.	Bestämmelser om elmarknadsavtal	43
9 kap.	Ledning och tillsyn	49
1.2.	Naturgasmarknadslagen	50
4 kap.	Naturgasförsäljning och naturgasförbrukarens ställning	50
2.	Närmare bestämmelser	50
3.	Ikraftträdande.....	50
4.	Lagstiftningsordning	51
4.1.	Inskränkningar i rätten att nyttja egendom.....	51
4.2.	Utsträckande av bestämmelserna till gällande elavtal	52
4.3.	Bedömning av lagstiftningsordningen	53
LAGFÖRSLAGEN.....		54
	Lag om ändring av elmarknadslagen	54
	Lag om ändring av 4 kap. 6 § naturgasmarknadslagen.....	58
BILAGA.....		59
PARALLELLTEXTER.....		59
	Lag om ändring av elmarknadslagen	59
	Lag om ändring av 4 kap. 6 § naturgasmarknadslagen.....	66

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

1.1. Elanvändarens ställning i fastighetsnätet och elmarknadslagens tillämpningsområde

Elmarknadslagen tillämpas enligt 2 § på elmarknaden. Med elmarknad avses produktion, import, export och i princip all överföring och försäljning av el. I praktiken tillämpas lagen dock på allmänna elnät samt på försäljning av el via dem. Försäljningen och överföringen av el i fastighetsnät hamnar utanför elmarknadslagens reglering, eftersom de flesta av lagens materiella bestämmelser gäller elminutförsäljare och nätinnehavare. Definitionerna på minutförsäljare och nätinnehavare i 3 § bestämmer därför i praktiken lagens tillämpningsområde.

I elmarknadslagen avses med nätinnehavare en sammanslutning eller inrättning som i sin besittning har ett elnät och som med stöd av elnätstillstånd utövar elnätsverksamhet. Eftersom elnätstillstånd enligt 1 § elmarknadsförordningen inte kan beviljas för en fastighets eller en motsvarande fastighetsgrupps eldistribution, ställs aktörer som driver ett internt elnät i en fastighet utanför regleringen av nätverksamhet.

Med minutförsäljning av el avses i elmarknadslagen försäljning av el via distributionsnätsinnehavarens distributionsnät direkt till elanvändarna. Elöverlåtelsepunkten bör sålunda vara kopplad till distributionsnätet och försäljningen ske från distributionsnätet direkt till elanvändaren. Bestämmelserna om elminutförsäljare kan inte tillämpas, om elektriciteten vid anslutningspunkten i distributionsnätet har överlåtits åt en annan elförsäljare, t.ex. ett husbolag eller en fastighetsinnehavare, som via ett fastighetsnät vidareöverlåter elektriciteten till slutförbrukaren. Bestämmelserna om minutförsäljning tillämpas dock på ett sådant samköp av el där en grupp elanvändare tillsammans och solidariskt skaffar el av en minutförsäljare som

verkar i ett nät endast eller i huvudsak för eget bruk.

Enligt den praxis som blivit rådande har distributionsnätsinnehavaren med mätare som bakom anslutningspunkten kopplats till det interna nätet i fastigheten mätt den el som elförsäljaren levererat. Sålunda finns det enligt rådande praxis bakom anslutningspunkten i fastighetsnätet även sådan utrustning som ägs av nätinnehavaren och hör till elnätet och används vid elöverföringen och elförsäljningen. På motsvarande sätt har elanvändarna enligt den praxis som råder vid elleverans, minutförsäljning och distributionsöverföring av el ingått elavtal direkt med elbolaget även om förbrukarna inte har anslutit sig direkt till elnätet utan det är innehavaren av den aktuella fastigheten, t.ex. ett bostadsaktiebolag, som ansluter sig. Denna praxis har följts under flera årtionden, i synnerhet i vånings- och radhus. I andra energiavtal med bostadsfastigheter iaktas i regel gemensam anskaffning till enskilda fastigheter.

Före de samköpsgrupperingar som bildats under elmarknadslagens giltighetstid har betydande avsteg från denna princip i bostads-husbolag gjorts endast på området för två el-distributionsföretag i Egentliga Finland. Räknet i antal har högst ca 40 000 hushåll och andra småförbrukare av landets 2,8 miljoner elanvändare omfattats av sådana gamla gemensamma anskaffningar.

Under den tid som elmarknadslagen varit i kraft har volymen på elhandeln i fastighetsnät och dess betydelse ökat betydligt. I synnerhet stora hyresvärdssammanslutningar har överfört sina hus till samköp. Enligt uppskattning har de samköpssammanslutningar som bildats under elmarknadslagens giltighetstid ökat antalet hushåll som anslutit sig till samköp till nuvarande 65 000—75 000 hushåll. Den största elförsäljaren som verkar enbart i fastighetsnät bedöms ha ca 25 000 elkunder, vilket motsvarar en medelstor minutförsäljares kundantal och i fråga om

kundantal distanserar 2/3 av landets elminutförsäljare. När det gäller affärsfastigheter bedöms att antalet elanvändare i de fastigheter som köper sin el från fastighetsinnehavaren är klart större än antalet hushåll.

Lagstiftningen innehåller för närvarande inga bestämmelser om elmätningar i enskilda lägenheter.

1.2. Byte av försäljare och mätaravläsning

Enligt 14 § elmarknadslagen skall prissättningen av nättjänsterna vara skälig och i prissättningen av nättjänsterna får inte finnas ogrundade villkor eller begränsningar eller sådana som uppenbarligen begränsar konkurrensen inom elhandeln. På motsvarande sätt skall försäljningspriserna och försäljningsvillkoren för nättjänsterna samt grunderna för hur de fastställs vara objektiva och icke-diskriminerande för alla nätförbrukare

I regeringens proposition till riksdagen med förslag till elmarknadslag (RP 138/1994 rd) anses att prissättningsprinciperna bör vara opartiska för kunderna. Enligt detta skall en viss tjänst tillhandahållas på samma enhetliga villkor för alla kunder. Överföringspriset beror t.ex. inte på vems el som överförs. Den överföringsavgift som elköparen betalar får inte heller utan grund ändras vid byte av elförsäljare.

Enligt 24 § elmarknadslagen skall nätinnehavaren organisera mätningen av levererad el på behörigt sätt enligt vad som stadgas genom förordning. Kunden skall för sin del betala de skäliga mätning- och faktureringskostnader som han orsakat distributionsnätinnehavaren.

I motiveringen till lagen konstateras i fråga om mätkostnaderna bl.a. att kostnaderna för mättekniken i distributionsnäten i sak bestämmer hur långt konkurrensen om minutförsäljningskunderna kan utsträckas. För att mätningen och mätkostnaderna skall utgöra ett så litet hinder som möjligt för konkurrensen inom minutförsäljningen (distributionsnätsoverföringar) är det skäl att begränsa mätningens behov så långt som möjligt. Det har dock ansetts att en kund som befinner sig på en marknad där det råder konkurrens eller som vill komma in på en sådan måste godta

det mätningens behov och de kostnader som konkurrensutsättning orsakar.

Elmarknadslagen ändrades genom lag 332/1998 som trädde i kraft den 1 september 1999. I samband med ändringen slopades kravet på timmätning vid eldriftsställen med huvudsäkringar på högst 3x63 ampere. Målet för ändringen var att göra det möjligt för alla kategorier av elanvändare att byta elförsäljare. I motiveringen till lagen (RP 227/1997 rd) konstaterades att de elanvändare som byter elleverantör inte skall avkrävas andra avgifter än skäliga kostnader för den extra mätaravläsningen.

Energimarknadsverket utfärdade sitt första beslut gällande mätaravläsning vid byte av elförsäljare den 9 mars 1999. Verket ansåg att elbolaget hade brutit mot elmarknadslagen då det tagit ut en särskild avgift hos kunden för mätaravläsning då denna vid byte av elminutförsäljare hade sagt upp det heltäckande leveransavtalet för elförsäljningen och elöverföringen. Högsta förvaltningsdomstolen konstaterade i ett avgörande den 15 december 2000 i likhet med Energimarknadsverket att den mätaravläsningsavgift som bolaget tagit ut varit lagstridig, eftersom det var första gången kunden sade upp det heltäckande leveransavtalet och bytte elförsäljare. Högsta förvaltningsdomstolen ansåg emellertid i sitt avgörande att det inte hörde till Energimarknadsverkets behörighet att meddela anvisningar om i hurdana fall det är eller inte är tillåtet att mera allmänt ta ut en mätaravläsningsavgift och konstaterade att Energimarknadsverkets beslut till dessa delar var lagstridigt.

1.3. Avbrott i elleveransen

1.3.1. Elmarknadslagen

Till elmarknadslagen (386/1995) fogades ett nytt 6 a kap. med bestämmelser om elmarknadsavtal genom en lagändring (466/1999) som trädde i kraft den 1 september 1999. Kapitlet innehåller bestämmelser bl.a. om ändring av avtalsvillkor medan avtalet är i kraft och uppsägning av avtal i olika situationer. Dessutom innehåller kapitlet bestämmelser om fel i elleveransen samt elanvändarens rätt till prisavdrag och skadestånd

på grund av felet. Avvikelse från bestämmelserna i kapitlet får inte göras till nackdel för konsumenten. Med konsument avses i elmarknadslagen i enlighet med definitionen i 1 kap. 4 § konsumentskyddslagen (38/1978) en fysisk person som skaffar en konsumtionsnyttighet huvudsakligen för annat ändamål än den näringsverksamhet som han idkar.

En elleverans är enligt 27 c § elmarknadslagen felaktig om elkvaliteten eller elleveranssättet inte motsvarar det som kan anses ha avtalats. Om inte något annat har avtalats, är en elleverans felaktig, om elen till sin kvalitet inte motsvarar de standarder som skall följas i Finland eller om elleveransen kontinuerligt eller upprepade gånger är avbruten och avbrottet inte kan anses ringa med beaktande av skälen till och förhållandena under avbrottet.

Enligt motiveringen till regeringens proposition (RP 162/1998 rd) är fullständig säkerhet vad gäller kvaliteten och leveranserna inte ett ekonomiskt förnuftigt mål i fråga om el och elanvändarna måste därför anpassa sig till rimliga kvalitetsstörningar och avbrott i leveransen. Det kan inte anses förekomma ett sådant fel i elleveransen som skulle medföra påföljder, om elleveransen avbryts för en kort tid och detta inte upprepas ofta.

I motiveringen till propositionen räknas upp bl.a. olika väderleksförhållanden och naturfenomen som orsaker till avbrott. En kraftig storm nämns som exempel på en sådan exceptionell situation och en felbedömning måste även då göras utifrån förhållandena i enskilda fall och det är inte ändamålsenligt att ställa någon absolut timgräns. Ett skälig kort avbrott skall inte i dessa fall betraktas som ett fel. Om avbrottet varar länge, kan det dock inte för elanvändarens del anses vara skäligt att han inte får någon gottgörelse alls. I ett sådant fall är det fråga om ett fel i elleveransen.

Distributionsnätinnehavarens skyldighet att vidta åtgärder för att korrigera felet uppstår när distributionsnätinnehavaren får vetskap om avbrottet antingen från elanvändaren eller ur sitt eget system. Avbrottets längd bedöms på motsvarande sätt enligt när distributionsnätinnehavaren fick kännedom om avbrottet. I de flesta fall fungerar distribu-

tionsnätinnehavarnas styrsystem så att nätinnehavaren via det automatiskt och omedelbart får vetskap om avbrott i högspännings- eller medelspänningsnätet. Däremot kommer avbrott i distributionstransformatorerna och i lågspänningsnäten i allmänhet till distributionsnätinnehavarens kännedom endast om elanvändarna anmäler dem.

Enligt 27 d § elmarknadslagen har en elanvändare rätt till ett prisavdrag som motsvarar felet. Om felet beror på ett avbrott i elleveransen, utgör prisavdraget en sådan andel av den årliga avgiften för nättjänsten som motsvarar minst två veckor. En elanvändare har på basis av 27 e § elmarknadslagen rätt till ersättning för den skada som han lider till följd av ett fel. En minutförsäljare eller distributionsnätinnehavare är skyldig att ersätta en indirekt skada endast om felet eller skadan beror på vårdslöshet från hans sida.

En elanvändare har enligt 27 f § elmarknadslagen alltid rätt att hos distributionsnätinnehavaren framställa ett yrkande som grundar sig på ett fel. Yrkandet skall framställas inom skälig tid från det att elanvändaren upptäckte eller borde ha upptäckt felet och han hade de uppgifter om distributionsnätinnehavaren som behövs för att framställa yrkandet. Distributionsnätinnehavaren ansvarar för ett fel gentemot en konsument, om inte distributionsnätinnehavaren inom en skälig tid från det att han har fått kännedom om yrkandet meddelar konsumenten den minutförsäljare som är ansvarig för felet och som åtar sig att svara för det skadestånd eller det prisavdrag som blir följden av felet.

1.3.2. Avtalsvillkor

Samtidigt som ett kapitel om elmarknadsavtal fogades till elmarknadslagen 1999, frångicks handels- och industriministeriets beslut om anslutningsvillkor och elförsäljningsvillkor (781/1995) under en tvåårig övergångsperiod. För närvarande tillämpas som motsvarande villkor för nättjänster allmänt de nättjänstvillkor som rekommenderas av Finska Elenergiförbundet rf (NTV 99).

Enligt dessa nättjänstvillkor har en elanvändare på grund av ett fel i nättjänsten rätt till ett prisavdrag som motsvarar felet. Om

felet bygger på ett avbrott i nättjänsten, utgör prisavdragets belopp minst fyra procent av den årliga nättjänstavgift som uppskattats för förbrukarens aktuella eldriftsställe. Om förbrukaren är någon annan än konsumenten, används den fyraprocentsregel som nämnts vid beräkningen av prisavdragen upp till högst 336,38 euro per förbrukare och år. Prisavdraget motsvarar dock alltid minst felet.

1.3.3. Övrig lagstiftning

Telemarknaden

Trafikministeriets beslut om de allmänna grunderna för villkor vid leverans av tele-tjänster (478/1997) som utfärdats med stöd av 15 § 2 mom. telemarknadslagen (396/1997) innehåller bestämmelser om teleföretagets skyldighet att betala gottgörelse om användningen av anslutningen förhindras. Enligt 9 § skall det teleföretag som levererar anslutningen på begäran gottgöra förbrukaren anslutningens grundavgift för en månad, om en anslutning på grund av byggnads- eller underhållsarbeten på det allmänna telenätet eller på grund av ett fel i telenätet inte kan användas på mera än 48 timmar under en kalendermånad. Skyldighet till gottgörelse föreligger dock inte, om felet berott på 1) ett naturfenomen eller någon annan övermäktig orsak, ifall teleföretaget dessutom visar att det inte genom rimliga åtgärder har kunnat reparera felet inom 48 timmar eller 2) vållande av förbrukaren eller någon annan som använt anslutningen eller teletjänsten. Teleföretaget är dock inte skyldigt att betala gottgörelse, om användningen av anslutningen har förhindrats på grund av ett fel i teleterminalustrustningen eller inomhusnätet. Enligt 8 § 2 mom. skall teleföretaget betala gottgörelse till förbrukaren också om en anslutning på grund av byggnads- eller underhållsarbeten på det allmänna telenätet inte kan användas på mera än 48 timmar, då det har varit nödvändigt att stänga anslutningen för att arbetet skall lyckas.

Motsvarande bestämmelse ingår även i regeringens proposition med förslag till ändring av lagstiftningen om kommunikations-

marknaden (RP 112/2002 rd), som avläts den 13 september 2002.

Vattenförsörjning

Enligt 27 § lagen om vattentjänster (119/2001) är vattentjänsten behäftad med ett fel, när den kontinuerligt eller upprepade gånger är avbruten, om inte avbrottet kan anses vara ringa med beaktande av skälen till och förhållandena under avbrottet. Kunden har rätt till ett prisavdrag som motsvarar felet. Om felet beror på ett avbrott i vattentjänsten, utgör prisavdraget en sådan andel av den årliga grundavgiften som motsvarar minst två veckor. Yrkandet på prisavdrag skall framställas till vattentjänstverket inom en rimlig tid från det att kunden observerade eller borde ha observerat felet.

Flygtrafik

Rådets förordning (EEG) nr 295/91 om införande av gemensamma regler om kompensation till passagerare som nekas ombordstigning på luftfartyg i regelbunden lufttrafik innehåller ett gottgörelsesystem genom vilket passagerare har rätt till kompensation oberoende av om han har lidit någon i pengar mätbar skada på grund av att han blivit nekad ombordstigning på ett flyg. Enligt artikel 4 skall passageraren ha rätt att välja mellan ersättning motsvarande biljettpriset för den del av resan som inte kommit till stånd utan straffavgift, ombokning till den slutliga bestämmelseorten med första tillgängliga flygning, eller ombokning till den senare dag som passageraren finner lämplig, om ombordstigning på flyget nekas i ett sådant fall som avses i förordningen. Oavsett vilket alternativ passageraren väljer skall lufttrafikföretaget betala en minimiersättning till passageraren som motsvarar 150 euro för flygningar på upp till 3 500 km eller 300 euro för flygningar som överstiger 3 500 km. Ersättningen får dock sättas ned med 50 % när lufttrafikföretaget erbjuder ombokning till den slutliga bestämmelseorten med en annan flygning och ankomsttiden för denna är högst två timmar senare än den tidtabellsenliga ankomsttiden för den ursprungligen bokade flygningen vid flygningar på upp till 3 500

km och högst fyra timmar senare vid flygningar längre än 3 500 km. Ersättningsbeloppet får dessutom begränsas till priset för en färdbiljett till den slutliga bestämmelseorten.

1.3.4. Internationell jämförelse

Sverige

I Sverige finns inget lagstadgat standardersättningssystem för avbrott i nättjänster. Största delen av distributionsnätbolagen har dock frivilligt förbundit sig att betala en s.k. goodwill-ersättning av standardersättningstyp för avbrott som varar mer än 24 timmar. Vattenfall AB betalar en 1 000 kronors ersättning per dygn till sina nätkunder. För största delen av de andra bolagen har ersättningen bundits vid en fast avgift i nättariffen så att kunderna får en 25 % gottgörelse för varje helt dygn. Enligt en enkät som utförts av branschorganisationen i energibranschen i Sverige tänker ca 95 % av distributionsnätbolagen ta i bruk ett ersättningssystem 2002.

En utredningsman som undersökt om leveranssäkerheten kunde utökas föreslog i en rapport som publicerades i juni 2001 att bestämmelser om ett standardersättningssystem skall tas in ellagen i Sverige. I utredningsmannens förslag hade ersättningen graderats enligt avbrottets längd som följer: avbrott 12—24 timmar, ersättning 500 kronor, avbrott 24—48 timmar, ersättning 1 000 kronor, avbrott 48—72 timmar, ersättning 3 000 kronor, över 72 timmars avbrott, ersättning 6 000 kronor. Utredningsmannen föreslog också att ersättningen bör betalas oavsett andra ersättningar och att ett undantag som gäller oöverstigligen hinder (*force majeure*) kan tas med i betalningskriterierna för ersättningen. Utredningsmannens förslag om ett standardersättningssystem som bygger på lagstiftningen har dock inte tagits med i regeringens proposition utan regeringen ansåg att ett frivilligt system som tillämpas i tillräcklig omfattning är tillräckligt sporrande för att avbrotten skall korrigeras. Myndigheterna bör dock följa verkningarna av det frivilliga systemet under kommande vintrar.

Ett sådant frivilligt allmänt ersättningssystem som tillämpats i Sverige har inte uppstått i Finland.

Norge

I Norge betalas inte elnätskunderna ersättningar för avbrott i nättjänsterna. Avbrott som varar över tre minuter påverkar dock nätinnehavarnas effektivitetsbedömning och den övre gränsen för nätverksamhetens omsättning, vilken övervakningsmyndigheten Norges vassdrags- och energidirektorat (NVE) har fastslagit för åren 2002—2006. Modellen beaktar sammansättningen av kunder i nätet samt om avbrottet förutspåts eller inte. Ändringen påverkar inte omedelbart kundernas nättariffer, men minskar direkt bolagets möjlighet till avkastning från nätaffärsverksamheten. Detta påverkar indirekt tarifferna.

Norges modell lämpar sig inte för Finland på grund av att regleringssystemen är olika. I Finland övervakas nätaffärsverksamhetens skälighet i efterhand och Energimarknadsverket har ingen behörighet att på förhand ställa en övre gräns för nätverksamhetens omfattning.

Förenade kungariket

I Förenade kungariket har övervakningsmyndigheten Office of Gas and Electricity Markets (Ofgem) definierat en kvalitetsstandard (The Guaranteed Standards, GS) för el- och gasbolag vid energileveranser. Distributionsnätbolaget är skyldigt att betala sina hushållskunder en ersättning på 50 pund och övriga kunder 100 pund för avbrott som varar mer än 18 timmar. I ersättning skall där efter betalas ytterligare 25 pund för varje följande 12 timmar. Ofgem reviderade reglerna i april 2002 så att ett distributionsnätbolag även är skyldigt att ersätta avbrott som varar mer än tre timmar, om det förekommer minst fyra sådana under en uppföljningsperiod på ett år. Ersättning betalas på ansökan av kunden.

Som skydd för naturgasförbrukare som befinner sig i en svag ställning i Förenade kungariket har företagen förpliktats att vid avbrott inom fyra timmar leverera alternativ utrustning för matlagning och uppvärmning. I annat fall har förbrukaren rätt till en ersättning på 24 pund.

1.4. Systemansvar

1.4.1. EG:s direktiv om en inre marknad för el

Enligt artikel 7 i Europaparlamentets och rådets direktiv 96/92/EG av den 19 december 1996 om gemensamma regler för den inre marknaden för el (direktivet om en inre marknad för el) skall medlemsstaterna, för en tid som de själva bestämmer med beaktande av effektivitet och ekonomisk balans, utse eller ålägga de företag som äger överföringssystem att utse en systemansvarig som skall ansvara för drift och underhåll och, om det är nödvändigt, utveckling av överföringssystemet inom ett visst område och dess länkar till andra system för att garantera försörjningstrygghet. Medlemsstaterna skall säkerställa att tekniska regler utarbetas och offentliggörs, som anger lägsta tekniska konstruktions- och driftkrav för anslutning till systemet av produktionsanläggningar, distributionssystem, direktanslutna konsumenters utrustning, länkutrustning och direktledningar. Dessa krav, som skall säkerställa att systemen är driftkompatibla, skall vara objektiva och icke-diskriminerande. Den systemansvarige skall ansvara för styrningen av energiflödena i systemet, med beaktande av energitbyten med andra sammanlänkade system. Den systemansvarige skall därför vara ansvarig för ett säkert, tillförlitligt och effektivt elsystem och, i det sammanhanget, säkerställa tillträde till all stödverksamhet som är nödvändig. Den systemansvarige skall förse den ansvarige för alla andra system, med vilka hans system är sammanlänkat, med tillräcklig information för att garantera säker och effektiv drift, samordnad utveckling och driftkompatibilitet i det sammanlänkade systemet. Den systemansvarige får inte diskriminera förbrukare av systemet eller kategorier av förbrukare av systemet, i synnerhet inte till förmån för sina dotterbolag eller aktieägare.

I kommissionens ändrade förslag av den 7 juni 2002 till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiven 96/92/EG och 98/30/EG om gemensamma regler för de inre marknaderna för el och naturgas (KOM(2002) 304 slutlig) föreslås ändringar i

de artiklar som gäller användningen av elöverföringsnät. Det föreslås att bestämmelsen om införandet av tekniska regler i artikel 7.2 i direktivet även utsträcks till länkutrustning. I punkt 3 föreslås en bestämmelse enligt vilken den systemansvarige för överföringssystemet vid tillämpningen av direktivet svarar för a) att säkerställa systemets långsiktiga förmåga att uppfylla rimliga krav på elöverföring, b) att bidra till försörjningstryggheten genom lämplig överföringskapacitet och systemtillförlitlighet, c) att styra energiflödena i systemet, med beaktande av energitbyten med andra sammankopplade system. Den systemansvarige för överföringssystemet skall därför vara ansvarig för att elnätet är säkert, tillförlitligt och effektivt och, i det sammanhanget, säkerställa att alla stödtjänster som är nödvändiga finns att tillgå, d) att förse den som är ansvarig för driften av andra system med vilket systemet är sammankopplat, med tillräcklig information för att garantera säker och effektiv drift, samordnad utveckling och driftkompatibilitet i det sammankopplade systemet, e) att systemförbrukare eller kategorier av systemförbrukare inte diskrimineras, i synnerhet inte till förmån för den systemansvariges dotterbolag eller aktieägare. Enligt artikel 8.5 i förslaget till ändring av direktivet kan medlemsstaterna begära att den systemansvarige för överföringssystemet uppfyller vissa minimikrav i fråga om underhåll och utveckling av överföringssystemet, inbegripet sammankopplingskapaciteten.

Förslaget till ändring i direktivet behandlas som bäst i rådets energi arbetsgrupp. Europaparlamentet godkände en lagstiftningsresolution om första behandlingen av förslaget till ändring av direktivet i mars 2002.

1.4.2. Elmarknadslagen

Enligt 16 § 1 mom. elmarknadslagen som reglerar systemansvar bestämmer elmarknadsmyndigheten i elnätstillståndet att en stamnätsinnehavare skall svara för att landets elsystem är tekniskt funktionsdugligt och driftsäkert samt handha de uppgifter som omfattas av det riksomfattande balansansvaret på ett ändamålsenligt och för parterna på elmarknaden jämlikt och icke-diskrimine-

rande sätt. Även utvecklingskyldigheten enligt 9 § 1 mom. elmarknadslagen är en central skyldighet med avseende på ett systemansvarigt bolags verksamhet. Enligt momentet skall nätinnehavaren underhålla, driva och utveckla sitt elnät samt förbindelser till andra nät enligt kundernas rimliga behov och för sin del trygga kundernas tillgång på el av tillräckligt god kvalitet.

Fingrid Abp (Fingrid) som ansvarar för stamnätet och överföringen i stamnätet i Finland verkar som systemansvarig, utsedd av Energimarknadsverket.

Fingrids operativa verksamhet inleddes i september 1997, varvid de delar i stamnätet som tidigare ägdes av Imatran Voima Oy (numera Fortum Abp) och Nordkraft Ab och utlandsförbindelserna överfördes till ett nytt bolag och slogs ihop till en operativ helhet. Senare överfördes även det stamnät som ägdes av Kemijoki Oy på Fingrid. Bolaget besitter för närvarande stamnätet i Finland och alla viktiga utlandsförbindelser.

Rösträtten i bolaget är fördelad så att både Fortum Abp och Nordkraft Ab har en röstandel på 33,4 % och staten en röstandel på 16,4 %. Institutionella placerares röstandel är sammanlagt 16,8 %. Till Fingrids styrelse hör sju medlemmar. Sammansättningen i bolagets styrelse fastställs så att Fortum, Nordkraft Ab och handels- och industriministeriet får utse två medlemmar var till styrelsen och investerardelägarna sammanlagt en medlem.

Enligt 6 § i Fingrids bolagsordning förutsätter styrelsens beslut ett tre fjärdedels majoritetsunderstöd räknat enligt de närvarande styrelsemedlemmarna och suppleanter som representerar styrelsemedlemmar med förhinder. Bestämmelsen i bolagsordningen innebär att varje medlem som varit med om att bilda bolaget om han eller hon så önskar ensam kan förhindra att ett ovälkommet beslut fattas i bolagets styrelse.

Sedan Fingrid bildades har dess verksamhet utvidgats. Bolaget har i anslutning till systemansvaret förvärvat eller hyrt reservkraftkapacitet som består av gasturbiner. Sedan bolaget grundades har begreppet systemansvar genom en ändring av elmarknadslagen som trädde i kraft 1998 utvidgats så att den även gäller ett riksomfattande balansansvar. Riksomfattande balansansvar innebär ansvar

för att det råder jämvikt mellan produktion och förbrukning av el i hela riket under respektive timme samt ansvar för den riksomfattande balansavräkningen.

Fingrids uppgifter har också utvidgats på andra sätt sedan bolaget grundades. Bolaget deltar intensivt även i utvecklandet av den nordiska elmarknaden. Det äger bl.a. 50 % av EL-EX Sähköpörssi Oy, som betjänar den nordiska elmarknaden med Elbas-elreglageprodukter. Fem nordiska systemansvariga stamnätsorganisationer kom i juli 2002 överens om att ägandet av Nord Pool Spot AS, som är registrerat i Norge och upprätthåller en nordisk elbörs, utvidgas så att de systemansvariga i varje nordiskt land blir bolagsägare med en andel på 20 %. Fingrid föreslogs som ägare från finländskt håll.

1.5. Elimport från tredje land

1.5.1. Gemenskapslagstiftningen

På elimporten från tredje land, dvs. från andra än medlemsstater i EU och på export till tredje land tillämpas i princip inte de bestämmelser som gäller den inre marknaden i gemenskapen utan handeln omfattas av internationella avtalsbestämmelser. Om företagen i medlemsstaterna har bilaterala avtal om import eller export av el med företag i tredje land, tillämpas dessa avtalsbestämmelser på handeln.

Europeiska gemenskapernas domstol har bl.a. i målen Costa v. Enel 6/64 och Almelo C-393/92 ansett att el är en vara och på basis av detta lämpar sig bestämmelser om varuhandel för export och import av el. Karakteristiskt för el jämfört med mera typiska varor är bristen på lagringsmöjlighet. Med åberopande av elens karaktär har även bestämmelserna om handel med tjänster ansetts kunna lämpa sig för elhandeln.

Gemensam handelspolitik

Handelspolitiken omfattas med stöd av artikel 133 i EG-fördraget av gemenskapsbehörigheten.

Artikel 133 i EG-fördraget var ursprungligen avsedd att gälla handel med varor men

eftersom den internationella handeln utsträcktes till handel med tjänster samt handel i anslutning till immateriella rättigheter har man på motsvarande sätt strävat efter att ge artikelns tillämpningsområde en vidare tolkning. Europeiska gemenskapernas domstol gav i samband med att EG anslöt sig till avtalet om upprättande av Världshandelsorganisationen (WTO-fördraget) utlåtande 1/94, enligt vilket GATS-avtalet om handel med tjänster omfattas av EG:s handelspolitik till de delar det gäller gränsöverskridande handel.

Genom Amsterdampfördraget fogades en ny 5 punkt till artikel 133, enligt vilken rådet genom enhälligt beslut på förslag av kommissionen och efter att ha hört Europaparlamentet kan utvidga artikelns tillämpningsområde så att det avser internationella förhandlingar och avtal om tjänster och immateriella rättigheter.

Ett gemensamt system som tillämpas på import och export

På import av varor från tredje land till gemenskapen samt på export av varor till tredje land från gemenskapen tillämpas gemensamma regler som baserar sig på rådets förordning (EG) nr 3285/94 om gemensamma importregler samt rådets förordning (EG) nr 2603/69 om upprättandet av gemensamma exportregler. Varuimporten från tredje land till gemenskapen samt varuexporten från gemenskapen till tredje land är i regel fri och har inte påförts några kvantitativa begränsningar.

På varuimport kan dock tillämpas övervaknings- och skyddsåtgärder på EU-nivå, om importens utveckling orsakar eller hotar att orsaka allvarliga störningar för dem som producerar liknande eller konkurrerande produkter i gemenskapen. Dessutom kan på import i undantagsfall tillämpas förbud, kvantitativa begränsningar eller övervakningsåtgärder på grunder som motsvarar de s.k. rättfärdigande grunderna enligt artikel 30 i EG-fördraget. Sådana rättfärdigande grunder är förbud och begränsningar som är motiverade bl.a. i syfte att skydda den allmänna moralen, allmänna ordningen eller säkerheten samt människors, djurs eller växters hälsa eller liv.

När det gäller export är det på motsvarande sätt möjligt för medlemsstaterna att ta i bruk skyddsåtgärder samt tillämpa kvantitativa begränsningar för exporten på grunder som motsvarar de rättfärdigande grunderna enligt artikel 30 i EG-fördraget.

Kontroll- och skyddsåtgärder vidtas i undantagsfall och därför tolkas förutsättningarna för att vidta sådana åtgärder snävt.

Direktivet om en inre marknad för el

Med stöd av artikel 19.5 i direktivet om en inre marknad för el kan en medlemsstat inom Europeiska unionen ställa som förutsättning för elleverans av en elleverantör från en annan medlemsstat att elmarknaden i den senare medlemsstaten i sin tur har öppnats. Syftet med förfarandet är att undvika en bristande jämvikt i öppnandet av elmarknaderna. Detta kan annars vara möjligt, eftersom direktivet om en inre marknad för el bygger på en gradvis ökande miniminivå på öppnandet av marknaderna och det fortfarande finns avsevärda skillnader mellan olika medlemsstater i omfattningen av öppnandet av elmarknaderna.

Gränsöverskridande elhandel har länge idkats mellan EU:s medlemsstater och tredje land. Elhandel idkades tidigare framför allt av offentligt ägda energibolag i monopolställning. Handelns volym var ganska obetydlig, vilket berodde på tekniska begränsningar för gränsöverskridande elledningar, t.ex. bristen på överföringsförbindelser mellan system och deras kapacitet samt skillnader mellan bruksnormer. Slopandet av monopolet på import och export av el och öppnandet av elmarknaderna i Europa har bedömts leda till en ökning av gränsöverskridande import och export av el.

Direktivet om en inre marknad för el innehåller inga bestämmelser om elhandeln mellan tredje länder, eftersom lagstiftningen om den inre marknaden på gemenskapsnivå inte tillämpas i relation till tredje land. Europeiska kommissionen har i ett meddelande av den 7 maj 2001 om fullbordande av den inre marknaden för energi (KOM(2001) 125 slutlig) konstaterat att en intensifiering av elhandeln med länder utanför gemenskapen i prin-

cip är en positiv utveckling som skulle öka konkurrensen, vilket skulle resultera i ökad effektivitet och eventuellt också i nya investeringsmöjligheter för företag i gemenskapen. Konkurrensen på elmarknaden bör dock basera sig på förekomsten av jämförbara ramvillkor i alla de länder som bedriver handel. Europeiska kommissionen anser det vara på sin plats att ömsesidighetsprincipen tillämpas på elhandeln med tredje länder.

Europeiska kommissionen anser det vara nödvändigt att ett tillförlitligt regelverk skapas för elhandeln med tredje länder. En lämplig ram anser den vara regionala eller bilaterala avtal som bygger på ömsesidighet och ingås genom gemenskapens försorg. Med ömsesidighetskriteriet avses att tredje länder i enlighet med principerna i direktivet om en inre marknad för el har en organiserad elmarknad. Elmarknaden i tredje land skall motsvara gemenskapens inre marknad både i fråga om kvantitet och kvalitet, dvs. i vilken utsträckning marknaden har öppnats, tredje-partstillträdet samt kraven på specifikation av olika elaffärsfunktioner. Dessutom bör dessa länder vara redo att ge EU-företag tillträde till sina marknader och ha tillfredsställande miljö- och kärnsäkerhetskrav i sin elproduktion.

I förslaget till ändring av direktivet om en inre marknad för el [ändrat förslag den 7 juni 2002 KOM(2002) 304 slutlig] ingår en ny artikel 23 a, enligt vilken medlemsstaterna skall informera kommissionen om det fysiska importflödet av el från tredje land. Direktivförslaget innehåller inga materiellrättsliga bestämmelser om elhandel med tredje land.

1.5.2. *Internationella avtal i anslutning till energi*

Energistadgefördraget

Energistadgefördraget (lag 208/1998, FördrS 36/1998) är ett internationellt fördrag, som har undertecknats av 51 stater och Europeiska gemenskapen. Fördraget har ratificerats av 46 avtalsparter inklusive alla EU:s medlemsstater samt Europeiska gemenskapen. Fördraget trädde i kraft i april 1998. Ryssland har inte ratificerat men nog undertecknat fördraget. Ryssland tillämpar dock

fördraget temporärt.

Fördraget innehåller bestämmelser om handel som motsvarar GATT-avtalet samt bestämmelser om investeringar, transiteringar, energieffektivitet och miljöfrågor i anslutning till energi.

Förhandlingar om ett s.k. transitprotokoll för energi inleddes år 2000. Målet för förhandlingarna är att få till stånd ett internationellt bindande avtal med vars bestämmelser bestämmelserna i energistadgefördraget kan stärkas och kompletteras genom att underlätta transiteringen av el, naturgas och olja inom avtalsparternas område.

I utkastet till transitprotokoll ingår bestämmelser bl.a. om disponibel kapacitet, avtalens bindande karaktär, förbud mot illegalt mottagande av transiterad energi, byggande och utvidgning av ett transitsnät samt tariffer. Bestämmelserna om transitering av energi innehåller inte rätt till eldistribution till slutförbrukarna inom avtalsparternas område.

När det gäller tarifferna har vissa förhandlingsparter föreslagit att det i protokollet klart skall anges att avtalsparternas transporttariffer för energiråvaror och energiprodukter samt tarifferna för transitering, import och export av energiråvaror och energiprodukter bör vara enhetliga. Sekretariatet för energistadgefördraget har ansett att energistadgefördraget inte förutsätter att tarifferna förenhetligas.

WTO/GATT-avtalet

GATT-avtalet som gäller varuhandel (FördrS 4 och 5/1995) innehåller bestämmelser bl.a. om principen för mest gynnad nation, nationellt bemötande och förbud mot kvantitativa begränsningar.

Det är möjligt att avvika från tillämpningen av bestämmelserna i GATT-avtalet bl.a. i syfte att bevara naturresurser eller på grund av den nationella säkerheten. Dessa undantag kan tillämpas endast i begränsade fall.

Artikeln om regionala integrationsarrangemang i GATT-avtalet gör det möjligt för GATT-medlemmarna att bilda tullunioner och frihandelsområden sinsemellan. Sådana integrationsarrangemang bör innebära frihet för en ökande handel, inte att nya hinder ska

pas. Tullavgifter och andra handelsbestämmelser som gäller tredje land får inte vara mera begränsande än motsvarande bestämmelser som tillämpades före integrationsarrangemanget. Det anses att artikeln lämpar sig för Europeiska gemenskaperna. Den aktuella artikeln medger ett undantag från principen om mest gynnad part i GATT-avtalet, men det är oklart om den även lämpar sig för kvantitativa begränsningar.

WTO/GATS-avtalet

GATS-avtalet som gäller handel med tjänster (FördrS 4 och 5/1995) innehåller bestämmelser som i princip lämpar sig för alla GATS-medlemmar och bestämmelser som tillämpas, om en GATS-medlem uttryckligen har förbundit sig vid dem i en lista över särskilda förbindelser.

Alla GATS-medlemmar är bundna av principen om mest gynnad part, som lämpar sig för alla åtgärder av det allmänna i anslutning till kommersiella tjänster. Med behandling som mest gynnad part avses att varje GATS-medlem skall behandla alla tjänster och tjänsteleverantörer från en annan GATS-medlem lika väl som motsvarande tjänster och tjänsteleverantörer från vilket annat land som helst. Artiklarna om marknadstillträde och nationellt bemötande lämpar sig däremot endast för sådana tjänster som ingår i en lista över särskilda förbindelser.

T.ex. elöverföring kan anses vara sådan gränsöverskridande handel med tjänster som omfattas av GATS-avtalets område.

I GATS-avtalet ingår ingen bindningslista när det gäller energitjänster. Europeiska kommissionen har dock ansett det vara nödvändigt att minska handelshindren i anslutning till energitjänster i relation till sådana medlemmar som har öppnat sina marknader för konkurrens eller är villiga att göra det. Under beredningen av följande GATS-förhandlingsrunda har möjligheten att definiera en separat bindningslista för energitjänster granskats.

Undantagsbestämmelserna i GATS-avtalet är ganska långt desamma som i GATT-avtalet. GATS-avtalet innehåller dock inget undantag för sinande naturresurser.

ES-avtalet

Syftet med avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet) är att skapa förutsättningar för fri rörlighet för varor, tjänster, personer och kapital mellan medlemsstaterna i Europeiska unionen och de medlemsstater i EFTA som hör till EES-avtalet.

Norge har med stöd av EES-avtalet genomfört direktivet om en inre marknad för el. EFTA:s övervakningsmyndighet övervakar att direktivet tillämpas i enlighet med gemenskapsrätten. Norge öppnade sin elmarknad för konkurrens redan i början av 1990-talet och bildar en del av den sammordiska elmarknaden.

Europaavtal och associeringsavtal — utvidgningen

Europeiska gemenskapen har ingått s.k. Europaavtal med Bulgarien, Lettland, Litauen, Polen, Rumänien, Slovakien, Slovenien, Tjeckiska republiken, Ungern och Estland. Med Cypern, Malta och Turkiet har Europeiska gemenskaperna ingått associeringsavtal. I avtalen ingår bestämmelser bl.a. om ett gradvist skapande av ett frihandelsområde, om fri rörlighet för varor och tjänster samt om konkurrens.

Enligt Europeiska kommissionens tolkning lämpar sig en ömsesidighetsklausul enligt direktivet om en inre marknad för el för de aktuella länderna, eftersom de före anslutningen till Europeiska unionen har förbundit sig att uppnå gemenskapslagstiftningens nivå och eftersom både direktivet om en inre marknad för el och miljölagstiftningen utgör en del av gemenskapslagstiftningen.

Avtalet om partnerskap och samarbete mellan Europeiska gemenskapen och Ryssland

Europeiska gemenskapen ingick ett avtal om partnerskap och samarbete med Ryssland, vilket trädde i kraft den 1 december 1997. Syftet med avtalet är att främja handeln mellan avtalsparterna och ekonomiska förbindelser som bygger på marknadsekonomi. Syftet med avtalet är inte att inrätta ett egentligt frihandelsområde.

Avtalet innehåller sådana bestämmelser om varuhandel med stöd av vilka produkter som härstammar från Ryssland i regel bör föras in i gemenskapen utan kvantitativa begränsningar. Detsamma gäller produkter som förs ut ur gemenskapen till Ryssland.

Målet för den energidialog mellan EU och Ryssland som inleddes vid toppmötet i Paris i oktober 2000 är att inrätta ett energipartnerskap mellan Europeiska unionen och Ryssland. Vid toppmötet i oktober 2001 godkändes riktlinjerna för energidialogen mellan parterna. Enligt riktlinjerna utgör energidialogen en del av det gemensamma ekonomiska område mellan Europeiska unionen och Ryssland som eftersträvas i framtiden.

Ryssland berörs dessutom av en gemensam strategi som Europeiska rådet fastslog 1999, i vilken bl.a. ingår bestämmelser om samarbete inom energibranschen.

1.5.3. *Elimport till Finland*

Allmänt

Även om det tack vare direktivet om en inre marknad för el hade varit möjligt togs inte i elmarknadslagen in någon ömsesidighetsklausul gällande de övriga medlemsstaterna i Europa och elimporten från tredje land påfördes inte några begränsningar.

I samband med att elmarknadslagen stiftades slopades regleringen av elimporten. I motiveringen till elmarknadslagen konstaterades att det för en fungerande elmarknad är viktigt att hindren för import- och exporthandeln med el är så få som möjligt. I och med att marknadsområdet sträcker sig över de nationella gränserna ökar antalet aktörer på marknaden och därmed också konkurrensen. Dessutom konstaterades att den egna produktionskapaciteten och elimporten är lika viktig med tanke på ett fungerande elsystem i landet.

Elimporten till Finland har varit på en hög nivå i synnerhet under 1998—2000. Orsaken till den omfattande importen under dessa år var att priset på el till följd av goda vattenår var förmånligt på den nordiska elmarknaden. Enligt statistiska uppgifter från organisationen för nordiska systemansvariga, Nordel,

importerades år 2000 till Finland el om sammanlagt 12 206 gigawattimmar, varav 7 555 gigawattimmar (ca 62 %) importerades från Sverige, 4 519 gigawattimmar (ca 37 %) från Ryssland och 132 gigawattimmar (ca 1 %) från Norge. De stigande elpriserna minskade enligt förhandsuppgifter importen 2001 med ungefär fyra procent jämfört med året innan.

Tillstånd enligt elmarknadslagen att bygga gränsledningar

I elmarknadslagen ingår en specialbestämmelse om byggande av ett elnät för utlandsförbindelser. Med stöd av 18 § skall tillstånd för byggande av en gränsöverskridande elledning för en nominell spänning på minst 110 kilovolt begäras hos handels- och industriministeriet. En förutsättning för att tillstånd skall beviljas är att elledningen behövs för att trygga elöverföringen och att det också i övrigt är ändamålsenligt att bygga elledningen med tanke på utvecklingen på elmarknaden.

Genom tillståndssystemet säkerställs att utrikeshandeln med el ökar kontrollerat och inte äventyrar elsystemets funktion. Avsikten är att beviljandet av bygglov skall bedömas mot bakgrunden av behoven i elsystemet. En ny ledning för tryggandet av elöverföringen behövs när elöverföringen rimligen inte längre kan skötas med det nät som finns. Det kan också vara nödvändigt att bygga en ny ledning som reservförbindelse eller för att förhindra nätverksförluster.

Under elmarknadslagens giltighetstid har tillståndsansökningar lämnats in för två olika gränsledningsprojekt. Det första gällde byggandet av en elledning på 110 kilovolt mellan Finland och Ryssland från Puhos till Lahdenkylä. Tillstånd för projektet beviljades 1997. Den andra tillståndsansökan lämnades in i augusti 2001 och gäller byggandet av en elledning mellan Finland och Estland (det s.k. Estlink-projektet). Tillstånd för projektet beviljades 2002.

Gränstariffer

Det riksomfattande stamnätsbolaget Fingrid Abp äger för närvarande alla viktiga gränsledningar till utlandet. Enligt 14 § el-

marknadslagen skall försäljningspriserna och försäljningsvillkoren för nättjänsterna samt grunderna för hur de fastställs vara objektiva och icke-diskriminerande för alla nätförbrukare. Prissättningen av nättjänsterna skall dessutom vara skälig och i prissättningen av nättjänsterna får inte finnas ogrundade villkor eller begränsningar eller sådana som uppenbarligen begränsar konkurrensen inom elhandeln. I den skall dock beaktas de villkor som elsystemets funktionsduglighet och effektivitet kräver. Skyldigheten att tillämpa punktprissättning har inte utsträckts till utlandsförbindelser.

Nätinnehavaren är bunden av skyldigheten att utveckla nätet, enligt vilken denna skall upprätthålla, driva och utveckla sitt elnät och sina förbindelser till andra nät i enlighet med kundernas rimliga behov.

Stamnätsbolaget tar ut en användningsbaserad marknadsplats- och bruksavgift för stamnätstjänster. Marknadsplatsavgiften inriktas på elenergiförbrukningen bakom kundens anslutningspunkt. Marknadsplatsavgiften är 0,13 cent/kilowattimme. Bruksavgiften inriktas för sin del på den mängd elenergi som överförs via anslutningspunkten, varvid avgiften utöver konsumtionen även gäller produktionen. Bruksavgiften fastställs särskilt för vintervardagar och annan tid. För import och export av el som sker via de förbindelser som riktar sig utanför den nordiska gemensamma elmarknaden tas i stället för marknadsplatsavgiften ut en marknadsgränsavgift som uppgår till 0,08 cent/kilowattimme.

Utöver avgifter baserade på användningen tar stamnätsbolaget ut fasta avgifter för elenergiimport och elenergiexport av fast karaktär. I förbindelser till Ryssland betalar kunden en reserveringsavgift på 500 euro/megawatt per år för reservering av överföringsförbindelsen samt en överföringsavgift på 6 000 euro/megawatt per år. I nordiska förbindelser är avgiften för fast överföringsservice (s.k. prioriterad överföring) 26 200 euro/megawatt per år för överföring i en riktning och 29 900 euro/megawatt per år för dubbelriktad överföring. I nordiska förbindelser tas ut en årsavgift på 3 364 euro/kund för tillfällig överföring mellan två parter.

Stamnätsbolag med verksamhet på den nordiska elmarknaden, som bildas av Finland, Sverige, Norge och Danmark, har förbundit sig till ett intensivt ömsesidigt samarbete för att garantera elsystemets effektivitet och leveranssäkerhet bl.a. vid definieringen av disponibel kapacitet i överföringsförbindelserna och kontrollen över rusningssituationer. En anslutningsavgift som betalats i ett av de länder som deltar i den samnordiska elmarknaden befriar från betalningen av gränstariff vid export eller import av el till de övriga länderna inom det samnordiska området via den nordiska elbörsen. Avgifter för import och export av el som riktar sig utanför det samnordiska marknadsområdet bygger på att en aktör utanför den gemensamma marknaden får tillgång till den nordiska marknadsplatsen utan att dock i övrigt förpliktas att delta i stamnätsbolagens samarbete för utvecklandet av elsystemet och kostnaderna för det. Avgifterna är enhetliga för alla elimportörer och elexportörer utanför den gemensamma marknaden.

1.5.4. Sverige

Byggnad av elnät

I en nätkoncession enligt ellagen i Sverige tas inte ställning till den detaljerade placeringen av nätet. Det område där nätet enligt planerna skall placeras skall dock utgöra en med hänsyn till nätverksamheten lämplig enhet. En nätkoncession får inte strida mot en detaljplan eller bestämmelserna i bygglagstiftningen. För utlandsförbindelser får nätkoncession beviljas endast den som har nätkoncession för stamnätet. Regeringen beviljar nätkoncession för utlandsförbindelser.

Gränstarifförfarande

Enligt ellagen i Sverige skall nättarifferna utformas så, att betald anslutningsavgift ger rätt att använda det elektriska nätet inom landet, med undantag för utlandsförbindelserna. Regeringen får dock föreskriva att anslutningsavgiften ger rätt att använda även utlandsförbindelserna till ett eller flera länder eller en del av ett land. Förutsättningen för beslutet är att elmarknaden i det aktuella lan-

det eller den aktuella delen av ett land kan anses utgöra en gemensam marknad med den svenska elmarknaden.

Uppkomsten av en gemensam marknad förutsätter enligt motiveringen till ellagen att mängden el som överförs över gränsen eller överföringsförbindelserna är tillräckliga. Å andra sidan skall tillräckligt många marknadsaktörer ha tillträde till överföringsförbindelser på ett öppet och icke-diskriminerande sätt. Nättariffer konstateras ha stor betydelse när en gemensam marknad skapas. Som en grundläggande förutsättning för uppkomsten av en gemensam marknad anges att marknadsaktörerna skall betala endast ett land på den gemensamma marknaden för elöverföring över gränsen. Annars kan gränsöverskridande elhandel inte konkurrera på landets interna elmarknad. I motiveringen konstateras dessutom att verksamhetsbetingelserna för marknaden till största delen bör vara likadana för de länder som deltar i den gemensamma marknaden. Som sådana verksamhetsbetingelser för marknaden nämns bl.a. miljökraven, beskattningens struktur och nättariffernas struktur. Ett avgörande förutsätter helhetsprövning från fall till fall, om det är fråga om förutsättningarna för deltagande i den gemensamma marknaden. Eftersom det i beslutsfattandet ganska långt är fråga om prövning i anslutning till tryggheten av tillgången på el, har regeringen ansetts vara lämpligast som beslutsfattare och den systemansvarige har inte auktoriserats att fatta beslut.

Sveriges regering bestämde genom ett beslut av den 18 februari 1998 att betalningen av en anslutningsavgift för tillträde till elnätet i Sverige även ger rätt att använda utrikesförbindelserna till Norge och, med undantag för Åland, till Finland. Med stamnätsbolagen i Finland och Norge har ytterligare avtalats att en anslutningsavgift som betalats i dessa länder ger rätt att använda gränsförbindelserna mellan länderna utan att en separat gränstariff betalas. På det sättet är det inte nödvändigt att betala en särskild gränstariff utöver den anslutningsavgift som betalats i ett av länderna. Som motivering till beslutet anges att elmarknaderna i dessa länder tillsammans med elmarknaden i Sverige bildar en gemensam elmarknad. Som specialmotiver-

ing anges att alla elkonsumenterna både i Finland och i Norge har rätt att välja elleverantör och att en punkttariff och reglerat förfarande för tillträde till nätet iaktas i länderna. När det gäller miljökraven konstateras att byggandet av anläggningar i båda länderna baserar sig på tillräckligt likadana byggvillkor för enskilda anläggningar. Även beskattningen av elproduktionen är uppbyggd på ett tillräckligt likadant sätt i länderna. För energikonsumtionen i länderna tas ut skatter som är sinsemellan olika. Dessa påverkar dock inte konkurrensförutsättningarna för elmarknaden.

Sveriges regering fattade ett beslut om gränsförbindelserna till Danmark den 1 mars 2002. Gränstarifferna mellan Sverige samt Själland och Jylland i Danmark slopades med undantag för den förbindelse på 132 kV som går över Öresund. Förbindelsen är på svenska sidan ansluten till regionnätet och därför har Sverige inte gått med på att slopa gränstariffen. Motsvarande tariffer tillämpas av samma orsak även i förbindelserna mellan Sverige och Åland samt Bornholm som hör till Danmark.

1.6. Energimarknadsverkets rätt att få upplysningar

1.6.1. Elmarknadslagen

Energimarknadsverket som verkar i egenkap av elmarknadsmyndighet när det utför övervakningsuppgifter som baserar sig på elmarknadslagstiftningen behöver för utredningsarbetet upplysningar från de företag som är objekt för övervakningen. Handels- och industriministeriet har på basis av elmarknadslagen meddelat beslut som gäller anmälan av tariffer och nyckeltal till elmarknadsmyndigheten. Till dessa delar har föreslagits att normgivningsbehörigheten ges till Energimarknadsverket (RP 114/2002 rd). På basis av de offentliga uppgifter som de företag som övervakas lämnar på basis av bestämmelserna behöver Energimarknadsverket dessutom andra företagsspecifika uppgifter för att kunna utreda och avgöra ärenden för att sköta de övervakningsuppgifter som baserar sig på elmarknadslagen.

Enligt 42 § elmarknadslagen skall en per-

son, sammanslutning eller inrättning som utövar elnätverksamhet, eller försäljning, produktion, import eller export av el ge ministeriet och elmarknadsmyndigheten samt den sammanslutning som ministeriet har utsett den statistiska information och övriga information som är nödvändig för skötseln av de uppgifter som avses i denna lag eller för uppfyllandet av internationella avtalsförpliktelser.

Energimarknadsverket har på basis av detta lagrum vid utredningen av begäranden om undersökning som lämnats in till verket och av fall som verket tagit sig an på eget initiativ begärt information från berörda företag för sina avgöranden. Energimarknadsverket har också i anslutning till vissa övervakningsärenden som det undersöker avlagt sådana företagsbesök, där företagen under besöket har ombetts visa upp vissa handlingar, t.ex. styrelsens protokoll, specificerade avtal och beredningspromemorior. Energimarknadsverket har i regel informerat företaget på förhand om att verkets representanter i samband med besöket även vill bekanta sig med vissa specifika handlingar. Med ett undantag har inställningen till begäran om uppvisandet av handlingar varit positiv.

1.6.2. *Lagen om konkurrensbegränsningar*

Lagen om konkurrensbegränsningar (480/1992) innehåller bestämmelser om att näringsidkare eller sammanslutningar av näringsidkare är skyldiga att lämna uppgifter vid övervakningen av konkurrensreglerna. Gällande konkurrenslagstiftning bygger på en lag som trädde i kraft 1988. I och med den övergick man från prisövervakning till konkurrensövervakning och Konkurrensverket inrättades för att övervaka att lagen efterlevs.

Enligt lagen om konkurrensbegränsningar från 1988 hade Konkurrensverket och länsstyrelserna rätt att få uppgifter och handlingar från näringsidkare och sammanslutningar av näringsidkare för utredandet av konkurrensbegränsningar och konkurrensförhållanden. Bestämmelser om utredningsbehörigheten ingick i 10 och 19 § i dåvarande lag. Enligt det förstnämnda lagrummet var en näringsidkare eller sammanslutning av närings-

idkare skyldig att på uppmaning av Konkurrensverket eller länsstyrelsen tillhandahålla verket alla de upplysningar och handlingar som behövs för att klarlägga en konkurrensbegränsnings innehåll, syfte och verkningar. Enligt 19 § hade konkurrensmyndigheterna i vissa fall rätt att förrätta inspektioner. Enligt lagrummet hade de tjänstemän som Konkurrensverket förordnat rätt att förrätta inspektioner för att övervaka att lagen om konkurrensbegränsningar och de med stöd av den utfärdade stadgandena och bestämmelserna följs. Detsamma gällde de tjänstemän vid länsstyrelsen som sköter inspektionsuppgifter som Konkurrensverket anvisat. En näringsidkare och en sammanslutning av näringsidkare skulle på anfordran för tjänstemännen uppvisa sin affärskorrespondens och bokföring samt andra handlingar som kunde ha betydelse för övervakningen av att lagen om konkurrensbegränsningar samt de med stöd av den utfärdade stadgandena och bestämmelserna följs.

En reviderad lag om konkurrensbegränsningar trädde i kraft den 1 september 1992. I den nya lagen ändrades bestämmelsen om inspektioner och nya bestämmelser togs in i 20 §. Enligt den aktuella bestämmelsen har behöriga tjänstemän vid Konkurrensverket och länsstyrelsen rätt att förrätta inspektioner för att övervaka att lagen om konkurrensbegränsningar och de med stöd av den utfärdade stadgandena och bestämmelserna följs. En näringsidkare och en sammanslutning av näringsidkare skall för inspektion ge tjänstemän som avses i 1 mom. tillträde till affärs- och lagerlokaler, markområden och fordon som de har i sin besittning samt på anfordran uppvisa sin affärskorrespondens, sin bokföring, sina dataregistreringar och andra handlingar som kan ha betydelse för övervakningen av att lagen om konkurrensbegränsningar samt de med stöd av den utfärdade stadgandena och bestämmelserna följs. De tjänstemän som förrättar inspektion har rätt att kopiera de handlingar som granskas.

I regeringens proposition med förslag till konkurrensbegränsningslag (RP 162/1991 rd) konstateras att ovan beskrivna paragraf i huvuddrag motsvarar den tidigare inspektionsbestämmelsen. Inspektion kan förrättas för att klarlägga förbjudna konkurrensbegräns-

ningar samt för att övervaka att konkurrensrådets förbud, förpliktelser och bestämmelser iakttas. Inspektionerna kan även gälla användningen av undantagslov för förbjudna konkurrensbegränsningar. Nytt i bestämmelsen var att det föreskrevs om skyldigheten för den som inspekteras att ge tjänstemännen tillträde till affärs- och lagerlokaler i sin besittning för att kunna förrätta inspektion. Syftet med detta är att trygga den egentliga inspektionen av handlingar.

Den inspektion som avses i paragrafen skiljer sig från skyldigheten att lämna uppgifter och visa upp handlingar enligt 10 § lagen om konkurrensbegränsningar så till vida att vid inspektion skall handlingarna visas upp omedelbart.

I den lag om konkurrensbegränsningar som trädde i kraft 1992 blev bl.a. missbruk av dominerande marknadsställning en förbjuden konkurrensbegränsning utöver de konkurrensbegränsningar som tidigare förbjöds (förbud mot visst pris och anbudskarteller). Ett förbudet missbruk av dominerande marknadsställning är enligt 7 § att tillämpa en prissättningspraxis som är oskälig eller uppenbart syftar till att begränsa konkurrensen.

Bestämmelsen i 20 § lagen om konkurrensbegränsningar ändrades genom en lag från den 10 juni 1994 om ändring av lagen om konkurrensbegränsningar (448/1994). Orsaken var för det första att EES-avtalet förutsatte att Konkurrensverket biträder EFTA:s övervakningsmyndighet vid verkställandet av undersökningar. Dessutom ville man utöka de nationella konkurrensmyndigheternas behörigheter vid utredandet av nationella konkurrensbegränsningar.

I regeringens proposition (RP 45/1994 rd) med förslag till lag om ändring av lagen om konkurrensbegränsningar konstaterades bl.a. att lydelsen av lagen om konkurrensbegränsningar var oklar och syftade på näringsidkarens skyldighet att överlåta handlingar. I propositionen föreslogs att lagen ändras så att inspektörerna ges rätt att granska de av näringsidkarens handlingar som kan ha betydelse för övervakningen av att lagen om konkurrensbegränsningar och de stadganden och bestämmelser som utfärdats med stöd av den följs. Den föreslagna ändringen konstatera-

des också framhåva näringsidkarens skyldighet att aktivt samarbeta med inspektörerna vid inspektionen. Näringsidkare skall sålunda inte bara visa upp de handlingar som de inspekterande tjänstemännen uttryckligen begär, utan också andra handlingar som hänför sig till ärendet i fråga. Inspektörerna skall inte heller behöva vänta passivt på att handlingarna visas, utan skall ha rätt att på eget initiativ söka handlingar och kräva att stängda förvaringsplatser öppnas.

Bestämmelserna om Konkurrensverkets rätt att få upplysningar i 20 § lagen om konkurrensbegränsningar kompletterades genom en lag (908/1995) som gavs år 1995 när Finland anslöt sig till Europeiska gemenskaperna. Syftet med bestämmelserna var att precisera de finländska konkurrensmyndigheternas befogenheter att övervaka att konkurrensreglerna inom Europeiska gemenskaperna iakttas.

1.6.3. *Lagen om finansinspektionen*

I 11 § lagen om finansinspektionen (503/1993) föreskrivs om finansinspektionens granskningsrätt och rätt att få uppgifter. Finansinspektionen har rätt att på ett förrättningsställe som hör till ett tillsynsobjekt för granskning få tillgång till de handlingar och andra dokument som gäller tillsynsobjektet och dess kunder och som anses vara behövliga för utförandet av uppdraget. Finansinspektionen har även rätt att för granskning få tillgång till tillsynsobjektets databehandlingssystem och andra system samt kassa och övriga tillgångar. Tillsynsobjektet skall dessutom utan obefogat dröjsmål tillställa finansinspektionen de anmälningar och utredningar som den begär och som är behövliga för tillsynen. Finansinspektionen har vidare rätt att av tillsynsobjektets revisorer få alla sådana uppgifter, handlingar, övriga dokument och kopior som revisorerna har i sin besittning och som gäller tillsynsobjektet och är behövliga för tillsynen samt kopior av revisorernas promemorior, protokoll och andra handlingar som har uppkommit i samband med revisionen och gäller tillsynsobjektets verksamhet. Finansinspektionen har också rätt att få kopior av de dokument som avses i bestämmelsen.

2. Bedömning av nuläget

2.1. Elanvändarens ställning i fastighetsnätet och elmarknadslagens tillämpningsområde

2.1.1. Avgränsande av fastighetsnät utanför elmarknadslagen

En sund och fungerande ekonomisk konkurrens förutsätter att alla elanvändare kan konkurrensutsätta sin elanskaffning på elmarknaden och välja elleverantör. Genom en ändring av elmarknadslagen (332/1998) kompletterades lagen med bestämmelser om ett system med tybelastningskurva, genom vilka småförbrukarnas möjligheter att konkurrensutsätta sin elanskaffning och välja elförsäljare förbättrades. Före denna lagändring var det inte ekonomiskt lönsamt för småförbrukare att konkurrensutsätta sitt elköp, eftersom konkurrensutsättningen förutsatte anskaffning av en dyr mätare som registrerar elförbrukningen per timme. Sedan systemet med tybelastningskurva infördes har elanvändare med huvudsäkringar på högst 3 x 63 ampere och en beställningseffekt om högst 45 kilowatt inte behövt använda timmätning för att konkurrensutsätta sitt elköp.

Till elmarknadslagen fogades genom en lagändring (466/1999), som trädde i kraft den 1 september 1999 ett 6 a kap. med bestämmelser om elmarknadsavtal. Kapitlet innehåller centrala bestämmelser om ingående, ändring och uppsägning av avtal om anslutning till elnätet samt sådana elnätsavtal som elöverföringen förutsätter och elförsäljningsavtal samt vidare om påföljder vid avtalsbrott som begås av en distributionsnätinnehavare, minutförsäljare eller kund.

En elanvändare som skaffar sin el via ett fastighetsnät kommer på grund av definitionerna på nätinnehavare och minutförsäljare i regel att stå utanför det skydd som elmarknadslagen erbjuder, om han inte själv står i ett avtalsförhållande till distributionsnätinnehavaren eller en minutförsäljare som verkar i distributionsnätet. Han kan inte konkurrensutsätta sitt elköp utan samtycke av fastighetsinnehavaren och skyddas inte av övervakningen av nätinnehavarens prissättning och villkor. På motsvarande sätt får han inte

till godo minimiskyddet i bestämmelserna om avtalsvillkor i 6 a kap. elmarknadslagen, vilket t.ex. gäller uppsägning av ett avtalsförhållande och avbrott i elleveransen.

Om elförsäljningen i ett fastighetsnät separeras från distributionsnätet genom mätarrangemang, uppstår monopol på den. Minutförsäljare som verkar i fastighetsnät får en överlägsen konkurrensfördel jämfört med andra elförsäljare i och med att de kan prissätta sina tjänster och ställa övriga villkor oberoende av konkurrenterna och bestämmelserna i elmarknadslagen. Verksamhet som bedrivs av en elförsäljare som verkar i ett fastighetsnät kommer också att stå utanför myndighetsövervakningen på basis av elmarknadslagen.

De gemensamma anskaffningar som fastighetsinnehavarna organiserar har gett upphov till talrika begäranden om undersökning samt hundratals samtal och skrivelser till Energimarknadsverket och konsumentmyndigheterna. De oklara bestämmelserna i elmarknadslagen har lett till motsättningar mellan fastighetsinnehavare och distributionsnätinnehavare. I synnerhet lagens tillämpningsområde har definierats så invecklat att parterna på elmarknaden har haft svårt att veta vad bestämmelserna omfattar.

2.1.2. Främjande av energipolitiska mål

En ökning av elförsäljningen via fastighetsnät kan även ha verkningar för uppnåendet av de energipolitiska målen. Målet för elmarknadslagen är bl.a. att främja en sparsam och effektiv användning av el. Enligt 1 § 2 mom. har företagen på elmarknaden till uppgift att sörja för de tjänster som sammanhänger med kundernas elanskaffning samt att främja en effektiv och sparsam användning av elektricitet både i sin egen och i kundernas verksamhet. Elförsäljare har utvecklat tjänster som ansluter sig till återrapportering och sparrådgivning. Förutsättningen för återrapportering och annan rådgivningsservice är att slutförbrukaren vet omfattningen av sin egen elanvändning. Genom bestämmelser som tas in i elmarknadslagen och som möjliggör krav på mätning per lägenhet är det möjligt att främja uppnåendet av målen i anslutning till energibesparing.

Ett mål för elmarknadslagen och utökandet

av konkurrensen inom elhandeln har varit att främja utnyttjandet av förnybara energikällor genom att skapa kommersiella förutsättningar för el som producerats med förnybara energikällor. För den enskilda elanvändaren kan elproduktionssättet ha stor betydelse. Han kan t.ex. understöda användningen av vindkraft eller andra förnybara energikällor och välja sin elleverantör på denna grund. En utveckling där elförsäljningen via fastighetsnäten ökar kan försvåra de kommersiella förutsättningarna för utnyttjandet av förnybara energikällor, om elanvändarnas valmöjligheter blir mera begränsade.

I statsrådets redogörelse om en nationell klimatstrategi som lämnades till riksdagen den 15 mars 2001 föreslogs åtgärder som även gäller byggnader och byggande i syfte att minska växthusgasutsläppen. I redogörelsen föreslogs som en åtgärd att det i nya byggnader krävs mätning av el per lägenhet och en fakturering som grunder sig på den verkliga förbrukningen. Någon sådan bestämmelse ingår inte i gällande lagstiftning.

Ökningen av elförsäljningen via fastighetsnät kan för sin del försvåra uppnåendet av energisparmålen, möjligheterna att kommersiellt utnyttja förnybara energikällor samt uppnåendet av klimatmålen. Vid elanskaffning till enskilda fastigheter kan mätningen per lägenhet slopas redan av kostnadsskäl eller därför att det är lättast att genomföra övergången till gemensam anskaffning enligt de regler för beslutsfattande som motsvarar bolagsvederlaget i bostadsaktiebolag utan att gällande bolagsvederlagsgrund ändras, varvid elens andel normalt faktureras på basis av bostadsytan eller antalet aktier.

2.1.3. Slutförbrukarnas möjligheter att få sig till godo kostnadsinbesparingarna vid elanskaffning till enskilda fastigheter

Ett motiv för försäljning via fastighetsnät är i regel kostnadsinbesparing, men arrangementet i fastighetsbolag är ofta även förknippat med fastighetsinnehavarnas mål att utöka sina fastighetsintäkter genom elförsäljning. Genom samköp strävar fastigheterna efter att få samma förmåner som storkunder samt att kunna dra nytta av att överföringsta-

rifferna för el inte motsvarar kostnaderna, vilket inträffar när grundavgiften för elöverföringen för ett helt hus är mindre än summan av grundavgifterna för de enskilda lägenheterna. Kostnadsinbesparingar uppkommer även när elförsäljningen inkluderas i fastighetsbolagets fakturerings- och konsumtionsmätningssystem samt genom möjligheten att utnyttja den förmånligare mätutrustning som distributionsnätinnehavaren erbjuder. Energimarknadsverket som övervakar prissättningen på elnätstjänster och andra villkor har ingen behörighet att ingripa i oskälig prissättning baserad på fastighetsnätets monopol eller i villkor som begränsar konkurrensen inom elhandeln.

Av utvecklingen på elmarknaden att döma har kostnadsinbesparingarna i elanskaffningen till enskilda fastigheter relativt sett minskat. Ett alternativt anskaffningssätt, där gemensam anskaffning ordnas genom en fullmakt och elavtalen för de enskilda lägenheterna bevaras, möjliggör en stor anskaffningsmängd. Även på detta sätt kan avsevärda ekonomiska förmåner uppnås, vilket har observerats i ramavtal om elanskaffning som ingåtts av egnahemsföreningar och andra organisationer. På motsvarande sätt har gemensamma anskaffningar där man övergår till att mäta elförbrukningen i en fastighet vid en enda punkt och på det sättet byter överföringstariff fått vissa elbolag att ändra sina tariffer så att en sådan fördel inte uppkommer. Övervakningen av prissättningen på nättjänster samt införandet av en övervakningsmetod som sporrar nätinnehavarna till en effektivare verksamhet förbättrar i fortsättningen nätinnehavarnas konkurrensförmåga i mätverksamheten och minskar därigenom eventuella kostnadsinbesparingar som uppnås tack vare gemensam anskaffning.

2.2. Byte av försäljare och mätaravläsning

Syftet med elmarknadslagen är att minska konkurrenshindren på elmarknaden. Ju färre hinder det finns för byte av elförsäljare desto bättre fungerar konkurrensen på minutförsäljningsmarknaden för el.

Det viktigaste när det gäller en fungerande konkurrens inom minutförsäljningen av el är

på vilket sätt kostnaderna för deltagandet i marknaden täcks och riktas å ena sidan via nätinnehavarens allmänna överföringstariff och å andra sidan via avgifter för separata åtgärder. Olika sätt att hantera indrivningen av separata åtgärdsavgifter gör det också svårt att jämföra nätföretagens allmänna överföringstariffer.

Av kostnadsskäl, skäl som beror på tarifernas uppbyggnad och andra skäl har distributionsnätsinnehavarna med vissa variationer tagit ut separata avgifter för åtgärder som vidtas vid byte av elförsäljare eller när ett nättjänstavtal uppkommer eller upphör. Avgifterna kan ansluta sig till mätaravläsning, innehålla kostnader för behandlingen av försäljarbyte eller bero på en extra utjämningsberäkning, elavbrott och återinkoppling. Med beaktande av distributionsnätsaffärsverksamhetens lönsamhet har det ingen betydelse vilken praxis som väljs för att täcka kostnaderna för de tjänster som distributionsnätsinnehavaren sköter. Distributionsnätsöverföringen är monopolaffärsverksamhet och distributionsnätsinnehavaren får ta ut alla skäliga kostnader för tjänsterna hos sina kunder.

Den skärpta konkurrensen på elmarknaden i Finland har påverkat de villkor och tariffer som nätinnehavarna tillämpar. En del av nätinnehavarna har strävat efter att med hjälp av de villkor och tariffer de tillämpar skydda den egna eller koncernens elförsäljningsaffärsverksamhet genom att inom sitt näts område sätta olika åtgärdsavgifter som ansluter sig till eller påverkar bytet av elförsäljare. Den allmännaste av åtgärdsavgifterna vid försäljarbyte har varit den avgift som tas ut för mätaravläsning. Bolagen har motiverat sina avgifter i samband med byte av elförsäljare med de kostnader de själva åsamkas och har ansett att avgifterna är motiverade med avseende på de åtgärder som ett försäljarbyte ger upphov till och kostnaderna för dessa.

Det viktigaste målet för ändringen i elmarknadslagen (332/1998) var att förbättra småförbrukares möjligheter att konkurransutsetta sin elanskaffning, eftersom nyttan av konkurransutsättningen inte räckte till för att täcka kostnaderna för mätning som registrerar timeffekter. I dagens läge minskas den nytta som fås av konkurransutsättning av olika serviceavgifter som ansluter sig till ett

försäljarbyte.

Storleken på den eventuella nytta som erhöles av konkurransutsättning våren 2002 har för småförbrukarna beroende på hur stor deras elförbrukning varit som mest varierat mellan mindre än 50 euro och ca 230 euro per år. Den minsta inbesparingen av konkurransutsättning får elanvändare som använder el endast till hushålls- eller motsvarande övriga boendebehov. Oftast bor sådana elanvändare i våningshus samt i småhus med olje- eller fjärrvärme. Storleken på den uppnådda inbesparingen beror dessutom kraftigt på prisnivån i den lokala försäljarens offentliga tariffer.

Nyttan av att byta elleverantör är i många fall så liten att redan en liten merkostnad gör ett försäljarbyte olönsamt för kunden. Då binder den avgift som tas ut för mätaravläsning och som beroende på nätinnehavare varierar mellan 15 och 50 euro uppenbart små elanvändare till den lokala elförsäljaren. För de minsta elanvändarna är den inbesparing som eventuellt fås av försäljarbyte oftast mindre än den mätaravläsningsavgift som eventuellt tas ut hos nätinnehavaren.

Enligt undersökningar har småförbrukarna av el inte i någon större utsträckning utnyttjat möjligheten att byta elförsäljare. Enligt Finska Elenergiförbundet rf var det fram till juni 2002 endast cirka fyra procent av elanvändarna som bytt elförsäljare sedan småförbrukarmarknaden öppnades. Detta är mindre än i andra länder där elmarknaden helt har öppnats för konkurrens. T.ex. i Sverige och Norge har motsvarande siffra varit ca 15 %. Gällande bestämmelser verkar göra konkurrensen på elminutmarknaden stelare i Finland än i andra länder som öppnat hushållens elanskaffning för konkurrens. Tecken som tyder på att det finns faktorer som gör ett försäljarbyte besvärligare kan också märkas på att de lokala elförsäljarnas offentliga elförsäljningspriser och de försäljningspriser som omfattas av konkurrens har avvikit avsevärt från varandra.

2.3. Avbrott i elleveransen

Beloppet av prisavdraget enligt 27 d § elmarknadslagen utgör, om felet beror på ett avbrott i elleveransen, en summa som mot-

svarar nättjänstavgift för minst två veckor. För en våningshusbostad vars årsförbrukning är 2 000 kilowattimmar är nättjänstavgiftens belopp för två veckor ca fyra euro. På motsvarande sätt uppgår två veckors nättjänstavgift för ett eluppvärmt egnahemshus med en årsförbrukning på 18 000 kilowattimmar till ca 25 euro. Så små ersättningsmängder räcker inte till för att gottgöra det men och den försämrade komfort som ett långt avbrott i nättjänsten orsakar elanvändaren. Prisavdragen sporrar inte heller distributionsnätinnehavarna till att förkorta avbrotten.

I praktiken har ett ganska litet antal prisavdrag betalats ut på basis av avbrott i nättjänsten, vilket för sin del beror på att definitionen på ett fel i elleveransen enligt elmarknadslagen sker från fall till fall med beaktande av orsaken till avbrottet och andra omständigheter. I lagen har t.ex. inte tagits in någon tidsgräns som, om den överskreds, alltid skulle betraktas som ett avbrott. Någon sådan tidsgräns finns inte heller i de standardvillkor som allmänt iakttas i branschen. Avgörandepraxis för när ett avbrott i nättjänsten skall betraktas som ett fel i elleveransen finns i mycket liten utsträckning. Att definiera ett avbrott som ett fel i elleveransen leder enligt gällande lag också till ersättning för förmögenhetsskador som uppstått, vilket för sin del har kunnat påverka beloppet av betalda ersättningar.

Enligt elmarknadslagen kan ett fel i elleveransen också bedömas på basis av standarderna för elkvaliteten. I den standard som iakttas i Finland ”Egenskaper hos distributionsspänningen i det allmänna distributionsnätet (SFS-EN 50160)” tas dock inte ställning till maximitider för avbrott. Någon annan standard med vars hjälp man kunde bedöma de krav som ställs på elkvaliteten i elmarknadslagen när det gäller långa elavbrott har inte utvecklats i Finland. Konsumentskyddslagens allmänna bestämmelser om ett fel i en konsumtionsnyttighet och prisavdrag gäller inte heller elleverans.

Efter stormarna hösten 2001 har vissa elbolag betalat en frivillig gottgörelse till sina kunder för långa avbrott i elleveransen. Gottgörelsernas belopp har varierat från bolag till bolag: en minutförsäljare har beroende på avbrottets längd betalat 42—210 euro för av-

brott som varat mer än 12 timmar i ett sträck. En distributionsnätinnehavare har betalat en gottgörelse på 30—70 euro för avbrott som varat mer än tre dygn. I Finland har dock inte bildats något frivilligt system för ersättningar för avbrott som tillämpas allmänt i branschen.

2.4. Systemansvar

Det systemansvariga bolagets uppgifter och ansvar för att elmarknaden fungerar har till följd av det systemansvariga bolagets egna åtgärder samt annat utvecklande av elmarknadslagstiftningen klart ökat sedan elmarknadslagen utarbetades. År 1998 förenades systemansvaret med ett riksomfattande balansansvar, dvs. ansvar för att balansen i elproduktionen och elförbrukningen i hela landet upprätthålls under en driftstimme samt ansvar för utredningen av elaffärer på stamnätets nivå. Integrationsgraden på den gemensamma nordiska elmarknaden och samtidigt marknadens betydelse för elförsörjningen i Finland har ökat kraftigt under de senaste åren. Motsvarande utveckling har också kommit i gång för att skapa en inre marknad för el inom ramen för Europeiska unionen. Till vissa delar uppfyller gällande bestämmelser om systemansvar inte de krav som ställts på operatörerna i överföringsnät i Europeiska kommissionens direktivförslag.

Det faktum att en nätinnehavare påförs systemansvar betyder enligt ett ställningstagande av riksdagens grundlagsutskott i samband med stiftandet av naturgasmarknadslagen att lagfästa offentliga förvaltningsuppgifter delegeras till någon annan än en myndighet (GrUU 4/2000 rd). Enligt 124 § grundlagen kan offentliga förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter, om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning.

Till följd av denna utveckling har det systemansvariga bolaget en allt mer central ställning på elmarknaden. Därför är det motiverat att bearbeta innehållet i den systemansvarigas uppgifter så att det motsvarar den faktiska situationen.

Enligt 9 § elmarknadslagen har nätinnehav-

varen en skyldighet att utveckla elnätet, vilket betyder att nätinnehavaren skall underhålla, driva och utveckla sitt elnät samt förbindelser till andra nät enligt kundernas rimliga behov och för sin del trygga kundernas tillgång på el av tillräckligt god kvalitet. Lagens nuvarande ordalydelse möjliggör den allra snävaste tolkningen av utvecklingsskyldigheten så att man med den avser skyldighet att bygga tillräckligt högklassiga enskilda ledningsförbindelser. Syftet med elmarknadslagen är att säkerställa förutsättningarna för en effektiv elmarknad så att tillgången på el till ett skäligt pris och av tillräckligt god kvalitet kan tryggas. Den nämnda snäva tolkningen av utvecklingsskyldigheten överensstämmer inte med detta syfte. Lagens innehåll bör också till dessa delar förtydligas.

Utvecklandet av elsystemet i enlighet med behoven inom verksamheten på elmarknaden kan anses vara en sådan offentlig förvaltningsuppgift som åsidosätter de eventuella egna intressen i elsystemet som delägarna i det systemansvariga bolaget har. Därför bör den systemansvarigas uppgifter preciseras så att det systemansvariga bolagets roll som en neutral aktör som sköter en offentlig förvaltningsuppgift i uppgifter som omfattas av systemansvaret definieras mera exakt både i bolagets interna verksamhetsregler och i lagstiftningen. Detta utökar marknadsparternas förtroende för den systemansvariges opartiska verksamhet, som i första hand syftar till att främja uppnåendet av målen för elmarknadslagen sett mot bakgrunden av elmarknaden som helhet. Genom preciseringar i lagstiftningen ingrips i själva verket inte i relationerna mellan de medlemmar som varit med om att grunda bolaget, deras rättigheter eller skyldigheter. Genom preciseringen ingrips inte heller i den principen för prissättningen av monopoltjänster i elmarknadslagen att bolagets delägare skall ha rätt till en skälig avkastning på det kapital som de placerat i elnätet och skötseln av systemansvaret.

2.5. Elimport från tredje land

Ett centralt mål för stiftandet av elmarknadslagen är att avreglera importen och exporten av el. En ökande elhandel mellan

marknadsparter i olika stater samt utvecklingen på den nordiska elmarknaden och den inre marknaden i Europeiska unionen har aktualiserat ett behov av en precisering av bestämmelserna.

Tillståndsförfarandet för gränsledningar enligt elmarknadslagen är för närvarande beroende av prövning och grunderna för förfarandet behöver inte ändras. Det är dock skäl att precisera förutsättningarna för byggandet av gränsledningar så att möjligheten att beakta graden av öppenhet på elmarknaden i tredje land och den ömsesidiga förekomsten av andra konkurrensförutsättningar nämns som en förutsättning för tillståndsprövning. Det kan bli aktuellt att tillämpa bestämmelsen i en situation där man via en ny gränsledning vill föra in anmärkningsvärt stora mängder el till Finland och sålunda till den nordiska elmarknaden och vidare till EG och elens konkurrensfördel jämfört med el som produceras på de aktuella elmarknaderna baseras på bristen av konkurrens på det exporterande landets elmarknad samt på ett produktions sätt som stöder sig på lägre miljö- och säkerhetskriterier. Storleken på sådana projekt är minst 200 megawatt eller motsvarar byggandet av ett kraftverk av riksomfattande betydelse.

Även vid bestämningen av gränstariffer bör det vara möjligt att tillämpa ömsesidighetstänkandet. Stamnätsbolagen på den nordiska elmarknaden, som bildas av Finland, Sverige, Norge och Danmark, har förbundet sig vid ett intensivt ömsesidigt samarbete för att garantera ett effektivt och driftsäkert elsystem bl.a. vid definitionen av kapacitetsbehovet och kontrollen över flaskhalsar. I elmarknadslagen bör noggrannare än för närvarande uppge att el som importeras och exporteras via förbindelser som riktar sig utanför det nordiska gemensamma marknadsområdet, som baseras på rättsakter om EG:s inre marknad och andra rättsakter, och i framtiden i allt högre grad utanför EG:s inre marknad, kan påföras överföringsavgifter. Uppbördens av överföringsavgifter bygger på att en aktör utanför den gemensamma marknaden får tillgång till den nordiska marknaden utan att på annat sätt förpliktas att delta i stamnätsbolagens verksamhet och samarbete för att utveckla elsystemet och kostnaderna för detta.

Genom överföringsavgifter sörjer man för att de utrikesförbindelser, stamnätsförstärkningar och kostnadseffekter för underhållet i anslutning till dessa som import och export utanför den gemensamma marknaden kräver inte belastar aktörerna på den gemensamma marknaden via punktprissättning. Överföringsavgifterna bör vara jämlika och icke-diskriminerande för alla förbrukare av överföringsnätet. I analogi med den övriga prissättningen på nättjänster, bör även prissättningen på överföringsavgifter vara skälig.

2.6. Energimarknadsverkets rätt att få upplysningar

Till följd av Energimarknadsverkets och konkurrensmyndigheternas överlappande behörighet skiljer sig dessa myndigheters möjligheter att få information om samma förbjudna förfaringsätt från varandra även om de är förbjudna på basis av olika lagar. Både Energimarknadsverket och konkurrensverket kan undersöka om prissättningen på nättjänster eller en leveransskyldigs elförsäljning är oskälig samt användningen av förbjudna villkor som begränsar konkurrensen. Enligt rättspraxis för ämbetsverkens behörighet skall verksamheten i företag på elmarknaden granskas i första hand utifrån elmarknadslagen som utgör speciallagstiftning. Mot denna bakgrund är det problematiskt om Energimarknadsverket som övervakar elmarknadslagen har betydligt sämre möjligheter att övervaka verksamhetsidkare än konkurrensverket. Konkurrensverket kan vid utredningen av konkurrensbegränsningar som skall betraktas som missbruk av dominerande marknadsställning och sålunda är förbjudna med stöd av 10 och 20 § lagen om konkurrensbegränsningar förrätta inspektioner i företag som är föremål för utredningar. Genom 1994 års ändring i lagen om konkurrensbegränsningar utvidgades och preciserades inspektionsrättigheterna så att de tjänstemän som utför inspektionen själva kan söka de handlingar som behövs vid utredningen av konkurrensbegränsningar i stället för att företagen fullgör sin skyldighet att visa upp handlingarna.

När Energimarknadsverket utreder förfarandesätt som är förbjudna enligt elmark-

nadslagen, har det enligt en snäv tolkning av 42 § elmarknadslagen tillgång endast till den metoden att företaget på ämbetsverkets begäran skriftligen lämna vissa specificerade uppgifter. Det är dock omöjligt för ett ämbetsverk som utreder lagstridig verksamhet att veta vilka handlingar av betydelse för utredningen det företag som är föremål för utredning har om saken. I detta avseende skulle utredningen främjas om en tjänsteman som ämbetsverket utser särskilt på samma sätt som vid en inspektion kunde avlägga ett företagsbesök hos företaget och be att få företagets handlingar för genomläsning och vid behov kopiering. Materialet kan antingen vara i skriftlig eller elektronisk form. På grund av att övervakningsuppgifterna i anslutning till elnätet är av teknisk karaktär är det motiverat att bestämmelsen dessutom preciseras så att det klart framgår att inspektionen även kan gälla företagets lokaler för elutrustning och elanläggningar.

Energimarknadsverkets erfarenhet av övervakningsarbete har visat att handlingar som undersökts i samband med företagsbesök och den information som erhållits ur dem i vissa fall har haft en avgörande betydelse för beslutet i något visst fall. Gällande 42 § elmarknadslagen lämnar rum för tolkning och möjliggör inte tillräckligt tydligt ett förfarande av denna typ.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

3.1. Elanvändarens ställning i fastighetsnätet och elmarknadslagens tillämpningsområde

Målet för propositionen är att förbättra ställningen för konsumenter som skaffar sin el via ett fastighetsnät så att de bestämmelser om konsumentens avtalsskydd som 1999 togs in i 6 a kap. i elmarknadslagen även tillämpas på minutförsäljning av el i fastighetsnät.

De principer enligt vilka elanvändarna skall garanteras tillträde till elnät på jämlika villkor samt frihet att välja elleverantör, vilka har varit centrala utgångspunkter för elmarknadslagen, utsträcks även till fastighetselnät till de delar det är praktiskt möjligt. För fas-

tighetsnätinnehavare bestäms en skyldighet att tillåta en konsument som anslutit sig till fastighetsnätet en möjlighet att ingå ett elförsäljnings- och elöverföringsavtal enligt vilka distributioner sker via distributionsnätet, om konsumenten ersätter de kostnader som fastighetsinnehavaren orsakas av ändringsarbeten på mätarapparaturen. Detta bidrar till att fastighetsinnehavaren inte mitt under en hyresperiod eller när ett nytt hyresavtal ingås kan ålägga en hyresgäst eller på motsvarande sätt en boende i ett bostadsaktiebolag att skaffa sin el från fastighetsinnehavaren eller någon som denna anvisar. Den boende kan även lösgöra sig från den gemensamma elanskaffningen till en enskild fastighet genom att ersätta de kostnader som fastighetsinnehavaren eventuellt åsamkas av ändringsarbeten på mätarapparaturen.

Åtminstone i de grövsta elprissättningsfallen har en konsumentboende en möjlighet att övergå till att köpa sin el via ett elnät. Uppnåendet av målen för propositionen förutsätter att de elinstallationer som görs i samband med övergången till samköp till fastighetsnät och den mätapparatur som används i samband därmed utrustas med en beredskap som gör det möjligt att bli kund i distributionsnätet så enkelt och förmånligt som möjligt. Detta kan främjas genom att de mätkrav som distributionsnätinnehavaren ställer på fastigheterna utvecklas.

Syftet med propositionen är däremot inte att förhindra gemensam anskaffning av el på frivillig basis i bostadsaktiebolag. På motsvarande sätt begränsas inte med beaktande av avtalsfrihetsprincipen införandet av ett sådant villkor i hyresavtal eller bostadsrättsavtal att hyresgästen köper sin el från hyresvärden eller från den som hyresvärden anvisar, om det är fråga om en annan elanvändare än konsumenten eller om avtalet med konsumenten uppstår på frivillig basis.

I elmarknadslagen föreslås en bestämmelse om mätning av el som säljs via fastighetsnät. Enligt bestämmelsen skall fastighetsinnehavaren ordna elmätningen på behörigt sätt så som bestäms närmare genom förordning av statsrådet, om el säljs till elanvändarna via det interna elnätet i en fastighet eller en motsvarande grupp av fastigheter. Genom kravet på att el skall mätas per lägenhet strävar man

efter att främja uppnåendet av energispar- och klimatmål i nybyggen samt objekt där ändringsarbeten i mätarrangemangen görs med anledning av en övergång till gemensam anskaffning av el.

Bestämmelserna om tillämpningsområdet för bestämmelserna om elnätinnehavare och elminutförsäljare i elmarknadslagen föreslås bli preciserade för att det skall vara lättare för de företag som måste tillämpa lagen och deras kunder att uppfatta vilka rättigheter och skyldigheter de har enligt elmarknadslagen.

3.2. Byte av försäljare och mätaravläsning

Propositionens syfte är att förbättra konkurrensen inom minutförsäljningen av el.

Separata avgifter för mätaravläsning samt andra åtgärder i anslutning till försäljarbyte har konstaterats inverka menligt på konkurrensen på minutmarknaden för el. Den praxis som råder på basis av gällande lagstiftning, enligt vilken nätinnehavaren inte får ta ut en separat avgift av kunden när elförsäljaren byts till följd av att kunden säger upp det heltäckande leveransavtalet och första gången omfattas av konkurrens i stället för av leveransskyldighet, gör verksamheten på minutmarknaden för el stelare genom att kunder som börjat omfattas av konkurrens tvingas kvarstå som kunder hos den elförsäljare som de i själva verket ingått sitt första konkurrensutsatta elförsäljningsavtal med. Detta beror på att följande byten av försäljare leder till att en separat avgift tas ut hos kunden för den extra mätaravläsningen i samband med försäljarbytet, om mätaravläsningen sker vid en annan tidpunkt än normalt.

Tröskeln för hushåll och andra småförbrukare att byta elförsäljare bör därför sänkas. Eftersom det dock inte är önskvärt att de kostnader som nätinnehavaren åsamkas av ett elförsäljarbyte och mätaravläsningen i anslutning därtill ökar betydligt måste även förmånligare sätt att skaffa mätaravläsning möjliggöras.

Elförsäljningsavtal som omfattas av konkurrens ingås för närvarande i regel för ett eller två år. Med beaktande av de kostnader som nätinnehavaren åsamkas av mätaravläsning och som överförs till allmänna överfö-

ringstariffer samt den obetydliga benägenheten att byta försäljare bland kunderna är det inte motiverat att möjliggöra ett obegränsat antal försäljarbyten under en kort tid utan någon separat avgift. I syfte att säkerställa en fungerande konkurrens på marknaden för småförbrukare av el och i syfte att stävja kostnadsökningen för nätinnehavarna föreslås att kunderna under ett års tid skall ha möjlighet att göra åtminstone ett sådant försäljarbyte i samband med vilket ingen separat avgift tas ut för mätaravläsningen. För att möjliggöra en minimering av nätinnehavarens kostnader föreskrivs genom en norm på lägre nivå att nätinnehavaren skall ha rätt att även kalkylmässigt bilda mätvärdet i samband med byte av försäljare.

Om endast den separata avgiften för anskaffning av mätaravläsning i samband med byte av elförsäljare förbjuds genom en lagändring, är risken att försök till att kringgå lagrummet görs genom införandet av andra separata åtgärdsavgifter i anslutning till försäljarbyte, vilka i fråga om verkningar leder till en likadan situation som avgiften för mätaravläsningen. Därför föreslås att man genom en lagändring även förhindrar uppbörden av andra separata avgifter i anslutning till försäljarbyte än sådana som baserar sig på mätaravläsning.

Det föreslås att föråldrade delar i bestämmelsen om mätningen av elleveranser stryks och att bestämmelsen överförs från kapitlet om minutförsäljning av el till kapitlet om nätinnehavarens allmänna skyldigheter.

3.3. Avbrott i elleveransen

Målet för förslaget är att i elmarknadslagen ta in ett ersättningsförfarande för avbrott i elleveransen, på basis av vilket distributionsnätinnehavaren bör betala elanvändarna en standardersättning för avsaknad av möjlighet att använda el baserad på avbrottets längd och den årliga nättjänstavgiftens storlek. Målet för propositionen är för det första att förbättra elanvändarnas rättsliga ställning vid avbrott i elleveransen, eftersom det nuvarande ersättningssystemet vid fel i elleveransen inte tillräckligt väl har kunnat uppfylla förväntningarna på det när det gäller att gottgöra

elanvändarna för de men de orsakats av avbrott i elleveransen. Genom propositionen strävar man även efter att förbättra elanvändarnas möjligheter att få ersättning för långvariga avbrott i nättjänsten på grund av väderleksförhållandena.

Å andra sidan är det centrala målet för propositionen även att förbättra eldistributionens driftsäkerhet. Det är inte möjligt att trygga en helt oavbruten eldistribution, men med hjälp av det standardersättningsförfarande som föreslås strävar man efter att påverka distributionsnätinnehavarnas verksamhet genom att styra dem till att förhindra uppkomsten av avbrott i elleveransen samt att vid avbrott så snabbt som möjligt reparera de skador som avbrottet gett upphov till. Avsikten med propositionen är i synnerhet att bidra till att de avbrott som beror på väderleksförhållandena minskas och blir kortare.

Även om en oavbruten elleverans inte kan förverkligas inom ramen för gällande elsystem kan avbrotten vid de värsta störningarna utsträckas till en mycket stor del av distributionsnätinnehavarens kundkrets eller i extremfall till och med till hela nätet. I sådana situationer kan betalningen av standardersättningar bli ödesdiger för nätinnehavaren och dess kunder. Därför har man i propositionen begränsat distributionsnätinnehavarens ersättningsansvar i situationer där ett avbrott i nättjänsten beror på hinder som nätinnehavaren inte kan påverka. Av motsvarande skäl föreslås att ett maximibelopp ställs för standardersättningar till enskilda kunder.

Det föreslås att elmarknadslagen kompletteras genom bestämmelser med stöd av vilka distributionsnätinnehavaren bör betala elanvändarna en standardersättning för ett minst 12 timmars avbrott i möjligheten att använda el. Standardersättningens belopp ökar stegvis när avbrottets längd ökar. Som bestämningsgrund för standardersättningen används elanvändarens årliga nättjänstavgift. För standardersättningens belopp ställs dock ett maximibelopp skilt för varje elanvändare.

Avsikten är att ersättningsförfarandet skall bli klarare och mera förutsägbart både ur elanvändarens och ur nätinnehavarens synvinkel. Målet är att skapa ett schematiskt ersättningssystem som garanterar elanvändaren en ersättning för avbrottet utan att denna behö-

ver gå domstolsvägen för att få den. Nätinnehavarna bör skapa förutsättningar för att ansöknings- och betalningen av standardersättningen är tillräckligt enkel. Handels- och industriministeriet följer hur det föreslagna standardersättningssystemet fungerar.

Distributionsnätsinnehavaren kan bli befriad från ersättningsskyldigheten om han kan visa att ett avbrott i nättjänsten har berott på ett hinder som han inte har kunnat påverka och som han inte rimligen kan förutsättas beakta i sin verksamhet och vars följder han inte med iakttagande av all tänkbar försiktighet hade kunnat undvika eller övervinna.

Standardersättningen kompletterar de påföljder som anges i 6 a kap. elmarknadslagen och som grundar sig på ett fel i elleveransen, prisavdrag och skadestånd. Genom bestämmelserna ändras inte definitionen på fel i elleveransen i 27 c § elmarknadslagen.

De föreslagna bestämmelserna tillämpas på avbrott i nättjänsten i första hand i distributionsnät. Dessutom tillämpas bestämmelserna även i ett sådant internt elnät i en fastighet eller motsvarande grupp av fastigheter som anslutit sig till distributionsnätet, om elanvändarna skaffar sin el från en minutförsäljare via ett sådant fastighetsnät (s.k. gemensam anskaffning). Bestämmelserna tillämpas däremot inte i stamnät och regionnät som fungerar med högspänning. I regel befriar även avbrott som beror på avbrott i stam- eller regionnätet distributionsnätsinnehavaren från att betala standardersättning till elanvändarna.

För definitionen på avbrottets längd föreslås i fråga om standardersättningen motsvarande förfarande som i fråga om det fel som definieras i 27 c §. Avbrottstiden inleds när avbrottet har kommit eller kan anses ha kommit till distributionsnätsinnehavarens kännedom. Nätinnehavaren kan få information om avbrottet antingen automatiskt ur sina egna styrsystem eller från kunden själv. Avbrottstidens början förutsätter sålunda inte i alla fall felanmälan från elanvändaren. Elanvändaren bör dock inom skälig tid hos nätinnehavaren framföra ett yrkande på att standardersättning skall betalas för att säkerställa att standardersättningen betalas. Nätinnehavaren kan även betala ersättningen på eget initiativ t.ex. med hjälp av sina styr- och kunddatasystem.

3.4. Systemansvar

Enligt 16 § 1 mom. elmarknadslagen skall den systemansvariga svara för att landets elsystem är tekniskt funktionsdugligt och driftssäkert samt handha de uppgifter som omfattas av det riksomfattande balansansvaret på ett ändamålsenligt och för parterna på elmarknaden jämlikt och icke-diskriminerande sätt. Uppgiften bildar ett lagbaserat monopol i elsystemet. Det faktum att en nätinnehavare påförs systemansvar betyder enligt ett ställningstagande av riksdagens grundlagsutskott att lagfästa offentliga förvaltningsuppgifter delegeras till någon annan än en myndighet. Enligt 124 § grundlagen kan offentliga förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter, om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. Utvecklandet av elsystemet i enlighet med behoven i verksamheten på elmarknaden kan anses vara en sådan särskild uppgift som också förutsätter att marknaden har absolut förtroende för att den systemansvariga sammanslutningen idkar en jämlik och icke-diskriminerande verksamhet. Det är motiverat att den systemansvarigas uppgifter samtidigt ombildas så att de även motsvarar kraven i förslaget till ändring av Europeiska kommissionens direktiv om en inre marknad för el.

Innehållet i uppgifter som omfattas av systemansvar föreslås bli preciserat så att innehållet i en offentlig förvaltningsuppgift i anslutning till systemansvaret samt det systemansvariga bolagets roll som neutral aktör i sina centrala uppgifter blir definierat både i bolagets interna verksamhetsregler och mera exakt i lagstiftningen. Det föreslås att en systemansvarig nätinnehavares skyldigheter preciseras så att en systemansvarig stamnätsinnehavare skall upprätthålla och utveckla funktioner och tjänster som omfattas av systemansvaret samt upprätthålla, driva och utveckla sitt elnät och övriga anläggningar som behövs för skötseln av systemansvaret samt förbindelser till andra nät så att förutsättningarna för en effektiv elmarknad kan tryggas.

Utgångspunkten för det systemansvariga bolags verksamhet är redan för närvarande

att bolaget jämlikt och till ett skäligt pris erbjuder nättjänster till alla kunder. Bolaget skall också driva och upprätthålla sitt nät på ett effektivt sätt samt med beaktande av företagsekonomiska principer utveckla nätet och de tjänster som sammanhänger med det i enlighet med kundernas behov. Dessutom skall bolaget genom sin verksamhet främja en fungerande elmarknad i Finland och internationellt samt i avgöranden som gäller den ställa elmarknadens och elsystemets helhetsintresse på första plats. De föreslagna ändringarna innehåller de principer som det systemansvariga bolaget tillägnat sig redan i sin nuvarande verksamhet. Ändringarna påverkar sålunda inte relationerna mellan de delägare som varit med och grundat bolaget, deras rättigheter eller skyldigheter. Som motiv till specialskyldigheterna i anslutning till systemansvaret skyddas nyttjanderätten till den systemansvarigas tillgångar så att det företag som förordnats till uppgiften har rätt att för denna lagbaserade monopolverksamhet få skälig ersättning, i vilken även ingår en skälig avkastning på det kapital som placerats i verksamheten.

3.5. Elimport från tredje land

Syftet med propositionen är att vid ett bygglovsförfarande för gränsledningar enligt elmarknadslagen samt bestämningen av gränstariffer beakta att det i elhandel med tredje land råder likadana konkurrensförutsättningar baserade på Europeiska gemenskapens direktiv om en inre marknad för el som i Finland. Likadana konkurrensförutsättningar kan t.ex. anses vara att även elmarknaden i det land som exporterar el har öppnats för konkurrens och att exportlandets elproduktionsmetoder inte ökar hotet mot miljön.

Förutsättningarna för byggande av gränsledningar enligt elmarknadslagen preciseras så att förutsättningen för att ett bygglov för byggandet av en gränsoverskridande minst 110 kilovolts elledning är att det är nödvändigt att bygga elledningen för att elöverföringen skall tryggas och att det även annars med tanke på utvecklingen och ömsesidigheten på elmarknaden är ändamålsenligt att bygga elledningen.

I praktiken blir inte tillämpningen av förutsättningen gällande ömsesidighet aktuell om bygglov söks för byggandet av en sådan elledning som ansluter Finland till en annan medlemsstat i Europeiska unionen eller en medlemsstat i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). De aktuella länderna binds av direktivet om en inre marknad för el, utöver vilket höga miljökrav enligt gemenskapslagstiftningen iaktas i deras elproduktion.

Även vid bestämningen av gränstariffer för elöverföring möjliggörs beaktandet av ett ömsesidigt öppnande av marknaderna så att stamnätsinnehavaren med beaktande av ömsesidighet och de kostnadsverkningar som stamnätsinnehavaren åsamkas tar ut överföringsavgifter för gränsoverskridande import eller export av el, om inget annat föranleds av internationella förpliktelser som är bindande för Finland eller av ömsesidiga avtal som stamnätsinnehavaren ingått och som baserar sig på ett driftsäkert och effektivt elsystem samt marknadsförutsättningar eller av andra arrangemang. Med stöd av bestämmelsen kan stamnätsinnehavaren införa överföringsavgifter för el som importerar eller exporterar via förbindelser som riktar sig utanför den nordiska gemensamma marknaden och i framtiden EG:s gemensamma marknad. Med internationella förpliktelser som är bindande för Finland avses skyldigheter som Finland på grund av Europeiska kommissionens förslag till förordning om gränsoverskridande elhandel eventuellt åsamkas i anslutning till uppbörden av gränstariffer och deras ersättbarhet.

3.6. Energimarknadsverkets rätt att få upplysningar

Den skyldighet för instanser som utövar elaffärsverksamhet att ge information, vilket föreskrivs i 42 § elmarknadslagen föreslås bli kompletterad med en granskningsrätt för elmarknadsmyndigheten. För tjänstemän som är anställda hos en elmarknadsmyndighet föreslås en granskningsrätt för att övervaka att elmarknadslagen och med stöd av den utfärdade bestämmelser och föreskrifter samt förpliktande beslut som elmarknadsmyndigheten utfärdar med stöd av 39 § iaktas. En

sammanslutning eller inrättning som bedriver verksamhet som skall övervakas bör på begäran för den tjänsteman som utför granskningen visa upp behövliga handlingar och data-behandlingsdokument samt ordna tillträde till den elutrustning och de elanordningar som kan ha betydelse vid övervakningen av att elmarknadslagen eller bestämmelser eller föreskrifter som utfärdats med stöd av den iakt-

tas. Det föreslagna tillägget följer bestämmelserna om skyldigheten att ge information i den lag om konkurrensbegränsningar som trädde i kraft 1988. I enlighet med den är företagen vid granskning skyldiga att visa upp begärda handlingar, men de tjänstemän som utsetts till granskningen har inte i dagens läge på samma sätt som i gällande lag om konkurrensbegränsningar dock befogenhet att söka handlingar.

4. Propositionens verkningar

4.1. Elanvändarens ställning i fastighetsnätet och elmarknadslagens tillämpningsområde

Syftet med förslaget är att förbättra ställningen för de konsumenter som är delägare i bostadsbolag samt hyresgäster i fastigheter genom att garantera dem en möjlighet att låta bli att ansluta sig till den gemensamma elanskaffningen i fastigheten samt ett avtalskydd av samma slag som de har som skaffar sin el direkt via distributionsnätet. Förslaget ökar i detta hänseende betydligt konsumentskyddet vid elanskaffningen i fastigheterna.

I sådana fastigheter där mätningen av elförbrukningen har organiserats på modernt sätt, sker den boendes övergång till att bli kund i distributionsnätet genom att bostadens mätningpuls dras av från de pulser som den utrustning som mäter fastighetens totalförbrukning har samlat in. Fastighetsinnehavaren tar i dylika fall ut en avgift för byte av koppling. Utöver detta tar distributionsnätinnehavaren ut en ersättning för granskningen av kabligen. Dessa kostnader bedöms i ett typiskt fall uppgå till storleksklassen 150-170 euro. Större ändringar av elinstallationer än dessa blir man tvungen att ta till i de fastigheter där den interna förbrukningen i fas-

tighetsnätet inte mäts med pulsmätare. För att en enskild bostad skall kunna lösgöras från mätningen i fastighetsnätet genom att kopplingarna ändras, förutsätts alltid att elinstallationsarbeten görs i fastighetsnätet. Hur omfattande dessa arbeten blir beror helt och hållet på hur fastighetsnätet är uppbyggt. Kostnaderna för installeringsarbetena stiger i dylika fall lätt till flera hundra euro, vilket betyder att det i dessa fall blir ekonomiskt olönsamt för den boende att övergå till att köpa el via distributionsnätet.

När den boende övergår till att köpa sin el via distributionsnätet skall han eller hon ha mätutrustning som uppfyller distributionsnätets tekniska krav. I de flesta fall levererar distributionsnätinnehavaren mätutrustning till nya elanvändare utan separat ersättning, men en del av distributionsnätinnehavarna tar ut en separat engångsersättning för den mätare de har levererat. I ett dylikt fall kan den boende till följd av detta bli tvungen att betala också en separat ersättning för den mätutrustning som distributionsnätinnehavaren har levererat, ifall fastighetsnätets mätutrustning inte motsvarar distributionsnätinnehavarens tekniska krav eller man annars inte kan komma överens om utnyttjandet av den. Beroende på egenskaperna hos den mätutrustning som behövs uppgår kostnaderna för anskaffning av mätare till ca 150—250 euro för en enskild bostad.

Förslaget begränsar i någon mån fastighetsägarnas möjligheter att agera elförsäljare i fastighetsnätet. Denna möjlighet försvinner dock inte, utan motsvarande bestämmelser som för andra elförsäljare kommer att gälla för fastighetsinnehavaren.

Förslaget förbättrar konkurrenskraften för de elförsäljare som agerar i distributionsnätet i förhållande till de elförsäljare som agerar i fastighetsnäten genom att det utsträcker de bestämmelser som gäller elavtalsvillkoren på enahanda grunder också till elförsäljare som är verksamma i fastighetsnäten samt genom att det förhindrar att fastighetsinnehavarna ålägger hyresgästerna att köpa sin el av fastighetsinnehavaren.

Genom att krav ställs på elmätning per lägenhet eftersträvas att genomförandet av möjligheterna att konkurrensutsätta elanskaffningen samt energibesparings- och kli-

matmålen skall främjas i nybyggnadsobjekt samt i objekt där ändringsarbeten i mätningssystemen görs till följd av att kunderna övergår till gemensam anskaffning av el. Elmätning per lägenhet är redan nu huvudregel i fastigheter som övergår till gemensam elanskaffning. Denna skyldighet skall däremot inte utsträckas till sådana fastigheter där separat mätning och fakturering av elförbrukningen skulle bli ogrundat dyr per lägenhet till följd av att elförbrukningen är så liten. Vidare kan det bedömas att installeringen av mätare som klarar av pulsmätning i objekt som övergår till gemensam elanskaffning inte förorsakar betydligt högre installations- och investeringskostnader jämfört med övrig mätutrustning.

Utgående från vad som konstateras ovan bedöms propositionen inte ha några betydande direkta ekonomiska verkningar.

4.2. Byte av försäljare och mätaravläsning

4.2.1. Verkningarna på elnätsinnehavarna

Det bedöms att reformen inte kommer att medföra några betydande tilläggs-kostnader för innehavarna av eldistributionsnät. De investeringar som möjligheten att byta elförsäljare förutsätter i distributionsnätinnehavarnas datasystem har i regel tillgodosetts under de senaste åren. Det kan uppskattas att ökningen i antalet byten av elförsäljare i någon mån kommer att öka distributionsnätinnehavarnas kostnader. En del av bolagen får små kostnader också av ändringar i tariffuppbyggnaden och av att kunderna meddelas om detta.

Enligt de bestämmelser i elmarknadslagen som gäller prissättning har nätinnehavarna rätt att i priserna på sina tjänster inbegripa de kostnader som producerandet av dessa tjänster har medfört. Nätinnehavarna kan i sina tariffer inkludera de eventuella tilläggs-kostnader som reformen medför. En del av nätinnehavarna blir dessutom tvungna att ändra uppbyggnaden av sina tariffer, varvid prisförhållandena mellan kundgrupperna kan ändras i någon mån.

Det är inte möjligt att presentera några ekonomiska kalkyler över kostnaderna.

4.2.2. Verkningarna på elförsäljarna

Förslaget förbättrar elminutmarknadens funktion genom att det ökar konkurrensen i synnerhet för hushållen och andra små elanvändare. Förslaget främjar också elminutförsäljarnas möjligheter att vara verksamma på marknaden.

Förslaget bedöms inverka sänkande på minutförsäljningspriserna på elenergi eller — ifall marknadspriserna stiger — så att det stävjar trycket att höja elpriset. Det bedöms att propositionen minskar skillnaderna mellan anbudspriserna och de offentliga tarifferna. Denna verkan blir större ju större skillnaden är mellan företagets offentliga tariffer och marknadspriserna. De riksomfattande skillnader som förekommer i priset på elenergi bedöms minska. Den positiva effekt som förslaget har på priset på elenergi bedöms kompensera de eventuella negativa verkningarna på överföringspriset på el. Förslaget ökar elförsäljarnas rörelserisk från nuvarande, när deras kunders faktiska möjligheter att utnyttja konkurrensen på elmarknaden blir bättre.

Det är inte möjligt att presentera några ekonomiska kalkyler över verkningarna.

4.2.3. Verkningarna på elanvändarna

Förslaget inverkar på elanvändarnas överföringspriser genom att det i någon mån ändrar tyngdpunkten i prissättningen mellan olika kundgrupper, eftersom de företag som har tagit ut en separat avgift för byte av försäljare överför de kostnader som sammanhänger med detta till sina allmänna överföringstariffer. De elanvändare som aktivt utnyttjar möjligheterna på elmarknaden drar nytta av ändringen. Det bedöms att elanvändarnas ökande aktivitet på elmarknaden i någon mån kommer att öka kostnadstrycken för distributionsnätinnehavarna.

Förslaget bedöms inverka i sänkande grad på minutförsäljningspriserna på elenergi eller — ifall marknadspriserna stiger — så att det stävjar trycket att höja priset. Propositionen bedöms minska skillnaderna mellan anbuds-

priserna och de offentliga tarifferna. Denna inverkan blir större, ju mera betydande skillnaden mellan företagets offentliga tariffer och marknadspriserna är. De riksomfattande skillnaderna i priset på elenergi bedöms minska. Det bedöms att den positiva verkan av förslaget på elenergi priset kommer att kompensera de eventuella negativa verkningarna på överföringspriset på el.

Det är inte möjligt att presentera några ekonomiska kalkyler över verkningarna.

4.3. Avbrott i elleveransen

4.3.1. Ekonomiska verkningar

Verkningarna på hushållen

Förslaget bedöms leda till säkrare elleveranser än i dagens läge i distributionsnäten, eftersom avbrotten i nättjänsten bedöms minska till antal och tid. Genom detta bedöms förslaget minska antalet skador som elanvändarna förorsakas av avbrott i nättjänsten och kostnaderna för dem.

De hushåll som blir lidande av långvariga avbrott i nättjänsten skall som en följd av förslaget få en betydligt större gottgörelse än det prisavdrag som fastställs enligt gällande lag. Det föreslås att de hushåll som blir lidande av de avbrott som räcker allra längst skall få en standardsättning till följd av ett avbrott i nättjänsten, vilken skall motsvara beloppet av den årliga nättjänsteavgiften för hushåll. Förslaget kan befrämja möjligheten att få ersättning på grund av ett fel också vid kortare avbrott i nättjänsten när ersättningspraxis utvecklar sig mot en positivare inställning till ersättning än dagens praxis.

Men förslaget bedöms också leda till investeringar i distributionsnätsinnehavarnas verksamhet och till ändringar i verksamhets-sätten, genom vilka nätinnehavarna försöker minska antalet avbrott i nättjänsten samt förkorta avbrottstiderna. Vidare bedöms distributionsnätsinnehavarna till följd av propositionen försöka minska den nya ersättningsrisk som sammanhänger med deras verksamhet antingen genom att försäkra sig eller med hjälp av en ömsesidig ersättningsfond. Kostnaderna för dessa åtgärder bedöms påverka de nättjänsteavgifter som hushållen betalar så

att dessa stiger. Motsvarande effekt bedöms också de standardsättningar ha som distributionsnätsinnehavarna skall betala. Ändringarna i nätinnehavarnas verksamhetsätt och det att deras verksamhet blir effektivare i avbrottsituationer bedöms dock medverka till att ökningen i kostnaderna inte i sin helhet överförs på nättjänsteavgifterna. Energi-marknadsverket övervakar de ändringar som bestämmelserna medför för nättjänsteavgifterna.

Det är inte möjligt att exakt uppskatta förslagens inverkan på nättjänsteavgifternas belopp. Som en bedömningsgrund kan dock tas den uppskattning som framfördes från försäkringsbolagens håll i det skede då propositionen bereddes, dvs. att den årliga försäkringsavgiften som mest kan stiga till 25 euro per kund hos distributionsnätsinnehavaren. De som får den föreslagna standardsättningen är i ett typiskt fall småhus och gårdsbruksenheter i glesbygden. När det uppskattade maximibeloppet av försäkringsavgiften relateras till de genomsnittliga nättjänsteavgifter som dessa användare betalar, kan den eventuella kostnadsverkan av förslaget på nättjänsteavgifterna uppskattas grovt. Den genomsnittliga årliga nättjänsteavgiften inklusive skatter för ett småhus, som förbrukar 5 000 kilowattimmar el per år, är 245 euro, på vilken försäkringsavgiften på 25 euro innebär en årlig höjning på ca tio procent. Den årliga nättjänsteavgiften för ett småhus, som uppvärms med el och har en årlig elförbrukning på 18 000—20 000 kilowattimmar, är i genomsnitt 637 euro, på vilken försäkringsavgiften som mest kan innebära en årlig förhöjning på ca fyra procent. För en gårdsbruksenhet som idkar åkerbruk och använder 10 000 kilowattimmar el per år är kostnadseffekten på motsvarande sätt uppskattad ca fem procent och för en gårdsbruksenhet som idkar boskapsskötsel och har en årlig elförbrukning på 35 000 kilowattimmar ca två procent. Nättjänsteavgifternas andel av det totala elpriset i de ovan nämnda kundgrupperna är ca 50 procent. Härvid är verkan av förslaget på totalpriset på el ca hälften av de ovan anförda procentbeloppen i varje kundgrupp.

Det bedöms emellertid att de behov att höja nättjänsteavgifterna som förslaget medför va-

rierar betydligt mellan olika distributionsnättsinnehavare, eftersom höjningsbehovet påverkas t.ex. av hur distributionsnättsinnehavarens nät är uppbyggt, i vilket skick nätet är i dagens läge och i vilken grad näthanteringen är automatiserad samt av distributionsförhållandena på nättinnehavarens verksamhetsområde. Förslagets förhöjande inverkan på nättjänsteavgifterna bedöms bli störst för de kunder som befinner sig i områden med trädbestånd i södra, mellersta och östra Finland, utanför tätorterna och längs distributionsnät som grundar sig på luftledningsteknik. I dessa nät är risken för skador och avbrott till följd av stormar störst. Risken för skador och trycken på att höja nätavgifterna är däremot flera klasser lägre i tätortsbolagens distributionsnät som består av underjordiska kablar samt i de distributionsnät som är belägna i områden med små trädbestånd i norra Finland. Men det är dock kunderna hos distributionsnät utanför tätorter samt kunderna hos distributionsnät som i dagens läge är i sämre skick än genomsnittet eller har bristfällig beredskap att reparera fel som bedöms dra den största nyttan av det främsta målet med propositionen, dvs. att leveranssäkerheten skall bli bättre samt att standardersättningar betalas ut.

Verkningarna på företagen som elanvändare

För de företag som är elanvändare är verkningarna av samma slag som för hushållen. Den övre gräns per elanvändare som har föreslagits för standardersättningen innebär dock att de ersättningsbelopp som företagen får är mindre i relation till deras elförbrukning än de ersättningsbelopp som hushållen får.

4.3.2. *Verkningarna på företagen*

Ekonomiska verkningar på distributionsnättsinnehavarna

Det bedöms att förslaget kommer att leda till att distributionsnättsinnehavarna gör investeringar i sin verksamhet och ändringar i sina verksamhetssätt, genom vilka de försöker minska antalet avbrott i nättjänsten samt förkorta avbrottstiderna. Det är inte möjligt

att exakt uppskatta kostnaderna för dessa åtgärder. Men de investeringar som siktar till bättre leveranssäkerhet samt ibruktagande av förfaringssätt som siktar till att förkorta avbrotten i leveranserna förebygger och minskar beloppen av de standardersättningar som skall betalas ut samt av eventuella försäkringsutgifter.

Det uppskattas att de investeringar och andra beredskapsåtgärder som förslaget medför varierar betydligt mellan olika distributionsnättsinnehavare, eftersom ett eventuellt investeringsbehov påverkas t.ex. av hur distributionsnättsinnehavarens nät är uppbyggt, i vilket skick det är och vilken automatiseringsgrad näthanteringen har samt av distributionsförhållandena på nättinnehavarens verksamhetsområde. Förslagets investeringsökande effekt bedöms mest påverka distributionsnät som grundar sig på luftledningsteknik, är belägna utanför tätorter i områden med trädbestånd i södra, mellersta och östra Finland. I dessa nät är risken för skador och avbrott som förorsakas av stormar störst. Däremot är investerings- och beredskapsbehovet betydligt lägre än på andra områden i tätortsbolagens distributionsnät som består av underjordiska kablar samt i distributionsnät som är belägna i områden med små trädbestånd i norra Finland.

Propositionen kommer att öka de ersättningar som distributionsnättsinnehavarna erlägger till sina kunder till följd av ett avbrott i nättjänsten jämfört med nuläget. Beloppet av de standardersättningar som skall betalas och verkan av dem på distributionsnättsinnehavarens ekonomiska ställning beror i hög grad på innehållet i det ersättningssystem som skall föreskrivas. I det föreslagna ersättningssystemet försöker man begränsa effekterna och riskerna av standardersättningssystemet på distributionsnättsinnehavarnas verksamhet till en sådan nivå som företagen kan bera sig på och vilkas följder de kan bära.

Det är inte möjligt att exakt uppskatta beloppet av de standardersättningar som distributionsnättsinnehavarna måste betala ut. Det bedöms också att beloppet av de ersättningar som skall betalas varierar betydligt mellan olika distributionsnättsinnehavare, eftersom t.ex. hur distributionsnättsinnehavarens nät är

uppbyggt och dess skick samt distributionsförhållandena på nättinnehavarens verksamhetsområde påverkar antalet avbrott. Beloppet av de standardersättningar som skall betalas bedöms bli större i landsbygdsnäten i södra, mellersta och östra Finland, där nätet huvudsakligen har byggts utgående från luftledningstekniken, än i tätortsbolagens distributionsnät, som består av underjordiska kablar, och distributionsnät i områden med små trädbestånd i norra Finland. Men enskilda fall också i kabelnät kan leda till att ett stort ersättningsbelopp måste betalas ut på en gång.

Beloppet av de standardersättningar som skall betalas ut på basis av det föreslagna ersättningssystemet kan som exempel bedömas utgående från de leveransstopp som stormarna Pyry och Janika förorsakade hösten 2001 och som var klart mera omfattande än normalt. Utgående från de uppgifter om avbrotten som branschorganisationerna samlade in kan det bedömas att medan det föreslagna systemet är i bruk kommer det sammanlagda beloppet av de standardersättningar som distributionsnätinnehavarna skall betala att uppgå till ca nio miljoner euro, om det antas att hälften av de eldriftsställen som råkar ut för avbrott är småhus med eluppvärmning och hälften småhus med ett annat uppvärmningssystem. Storleken på ersättningsbeloppen blir för sin del ca 14 miljoner euro, om det antas att 30 procent av de eldriftsställen som blir lidande av avbrottet är lägenheter i våningshus, 20 procent småhus med eluppvärmning och 50 procent småhus med ett annat uppvärmningssystem. Ersättningsmängderna fördelades enligt avbrottens längd enligt följande: 12—24 timmar 45 %, 24—72 timmar 37 %, 72—120 timmar 13 % och över 120 timmar 5 %.

De ersättningar som det företag som har råkat ut för de relativt sett mest omfattande avbrotten skall betala ut utgör ca 12 % av omsättningen i företagets nättjänstverksamhet år 2001 och om man räknar med reparationskostnaderna skulle de stormar som nämndes som exempel ha inneburit tilläggs-kostnader på nästan 22 % av omsättningen i företagets nättjänstverksamhet under granskningsåret.

Distributionsnätinnehavarna åsamkas ock-

så administrativt arbete av utbetalningen av standardersättningar och de utredningar som sammanhänger med dessa. Kostnaderna för detta arbete är det dock inte möjligt att bedöma exakt.

Det bedöms att distributionsnätinnehavarna till följd av propositionen strävar efter att minska den nya ersättningsrisk som anknyter till deras verksamhet genom att försäkra sig. Från försäkringsbolagens håll har det i propositionens beredningsskede uppskattats att den årliga försäkringsavgiften som mest kan stiga till 25 euro per kund hos distributionsnätinnehavaren. De bolagsvisa skillnaderna i beloppet av försäkringsavgiften är dock stora, eftersom den risk som gäller de händelser för vilka ersättning skall betalas varierar betydligt mellan olika bolag beroende på distributionsförhållandena samt nätets uppbyggnad och skick. På försäkringsavgiftens belopp inverkar också storleken på företagets självrisk. Enligt de förhandsuppgifter som försäkringsbolagen har gett kommer åtminstone de tidsmässigt kortaste leveransstoppen, som utgör ersättningsbasen, att omfattas av självrisken. Största delen av de ersättningar som skall betalas ut kommer att höra till dessa. Distributionsnätinnehavarna skall också ha en möjlighet att minska den ersättningsrisk som sammanhänger med deras verksamhet med hjälp av en ömsesidig ersättningsfond. Stora skillnader i de företagsvisa riskerna kan emellertid utgöra ett hinder för grundandet av en omfattande ömsesidig ersättningsfond.

Distributionsnätinnehavarna bedöms åtminstone delvis föra över de kostnader som förorsakas av förslaget på de nättjänsteavgifter som de tar ut av sina kunder. Dessa avgifters skälighet övervakas av Energimarknadsverket. Förslaget har ingen inverkan på distributionsnätinnehavarnas inbördes konkurrensställning, eftersom företagen har monopol på att utöva distributionsnätverksamhet, vilket grundar sig på koncession, på det geografiska ansvarsområde som fastställs i tillståndet.

Verkningarna på distributionsnätinnehavarnas datasystem

Distributionsnätinnehavarnas driftsöver-

vakningssystem för medelspänningsnätet registrerar de tidpunkter då elavbrott börjar och upphör, vilket gör att i fråga om medelspänningsnätet kan elavbrottens längd fastställas entydigt. Dyliga driftsövervakningssystem är i bruk i så gott som alla bolag utom de minsta. Fel i lågspänningsdistributionsnätet kan inte ännu idag upptäckas automatiskt, utan uppgifterna måste registreras manuellt utgående från anmälningar. Nya mätare, som kan avläsa mätdata med tätare intervaller, lämpar sig också för att upptäcka avbrott, men dylik teknik är ännu inte i bruk hos små elanvändare.

Ibrukttagandet av systemet med standardersättning för avbrott i nättjänsten förutsätter ändringar i mät- och kunddatasystemen. Eftersom de långa avbrott som ger rätt till standardersättningar är jämförelsevis sällsynta och standardersättningen till en början skall betalas på ansökan av kunden, är det inte nödvändigt att göra datasystemen fullständigt automatiserade så att driftsövervakningssystemets uppgift om ett avbrott skulle förmedlas direkt i den gottgörelsefaktura som kunddatasystemet producerar. Detta hindrar dock inte att datasystemen kan utvecklas längre, ifall bolagen anser att automatiseringen förbättrar effektiviteten t.ex. genom att väsentligt minska den tid som åtgår till att personligen kommunicera med kunden och därmed bolagets kostnader. Det är inte heller nödvändigt att beakta avbrotten i nättjänsten i det förfarande med tybelastningskurva för småkunder som sammanhänger med elförsäljarnas balansavräkning. Den utjämningsfakturerings av de årliga energimängderna mellan försäljarna som nätinnehavaren gör korrigerar energifelen.

4.4. Systemansvar

Det bedöms att förslaget inte har några direkta ekonomiska verkningar. Förslaget ökar elmarknadsparternas förtroende för det systemansvariga bolagets verksamhet. Förslaget förbättrar också på lång sikt elmarknadens funktion. Detta förbättrar samhällsekonomin effektivitet och åstadkommer för sin del kostnadsinbesparingar i samhällsekonomin.

Principen för det systemansvariga bolagets

verksamhet är redan nu att bolaget bjuder ut nättjänster till alla kunder jämlikt och till ett skäligt pris. Bolaget bör också driva och upprätthålla sitt nät effektivt samt utveckla nätet och de tjänster som sammanhänger med det i enlighet med kundernas behov med beaktande av företagsekonomiska principer. Dessutom bör bolaget genom sin verksamhet främja elmarknadens funktion i Finland och internationellt och i sina avgöranden som gäller detta ställa elmarknadens och elsystemets helhetsintresse i första rummet. De ändringar av författningarna som föreslås innehåller verksamhetsprinciper som det systemansvariga bolaget redan har omfattat, vilket gör att ändringarna inte inverkar på förhållandena, rättigheterna eller skyldigheterna mellan de stiftande delägarna i bolaget. Som motvikt till de speciella skyldigheter som sammanhänger med systemansvaret skyddas nyttjanderätten till den systemansvarigas egendom så att det företag som har förordnats till denna uppgift har rätt att få en skälig ersättning för denna monopolverksamhet som grundar sig på lag. I denna ersättning ingår också en skälig avkastning på det kapital som har placerats i verksamheten. Förslaget innehåller inga ändringar i denna princip.

4.5. Elimport från tredje land

Förfarandet med byggnadstillstånd för gränsledningar för elöverföring skall fortsättningsvis vara beroende av en ändamålsenlighetsprövning. Det i förslaget avsedda ömsidighetskriteriet lämpar sig för stora gränsledningsprojekt, med vilka syftet är att till elmarknaden i Finland och därmed till elmarknaden i Norden och vidare till Europeiska gemenskapernas inre marknad för el importera stora mängder el, vars konkurrensfördel jämfört med den el som producerats på ifrågavarande elmarknad bygger på avsaknad av konkurrens på det exporterande landets elmarknad samt på ett produktions sätt som stöder sig på lägre miljö- och säkerhetskriterier. Det antas att ansökningar om tillstånd för gränsledningar för så stora projekt som här avses inte kommer att göras ofta. Under den tid elmarknadslagen har varit i kraft har endast två ansökningar om byggnadstillstånd gällande gränsledningsprojekt gjorts.

En precisering av tillståndsförutsättningarna för gränsledningar vad gäller ömsesidigheten ökar vidare möjligheterna att verkställa elmarknadslagens ursprungliga mål, dvs. att förbättra sammanjämkningen av elförsörjningens behov och miljöaspekter. Propositionen bedöms dock inte ha några betydande verkningar på verksamheten på energimarknaden.

Redan i dagens läge tas en stamnätsavgift under benämningen marknadsgränsavgift, vilken ersätter marknadsplatsavgiften, ut för den el som importeras och exporteras via förbindelser ut från det gemensamma nordiska marknadsområdet, och avsikten är inte att genom ändringen av lagen inverka på detta.

4.6. Propositionens verkningar på den offentliga ekonomin

Propositionen har inga direkta verkningar på den offentliga ekonomin. Förslagets verkningar som gäller distributionsnätinnehavarna samt minutförsäljarna av el sträcker sig dock till de kommuner som utövar sådana verksamheter. På motsvarande sätt är verkningarna av propositionen på offentliga sammanslutningar som elanvändare av samma slag som på de företag som är elanvändare.

4.7. Propositionens verkningar på organisation och personal

Propositionen har inga verkningar på organisation och personal.

4.8. Propositionens miljökonsekvenser

De förslag som gäller elanvändarens ställning i fastighetsnäten främjar energisparande och möjligheterna att kommersiellt utnyttja el som har producerats med förnybara energikällor. Propositionen främjar genom detta också realiserandet av de klimatåtaganden som binder Finland.

Syftet med det förslag som gäller elimport från tredje land är att göra det möjligt att bättre beakta lika konkurrensförutsättningar

på elmarknaden samt att underlätta sammanjämkningen av elförsörjningens behov och miljöaspekterna. Ändringen främjar till denna del indirekt tillträde till marknaden för el som har producerats miljövänligt.

5. Beredningen av propositionen

5.1. Beredningskedan och material

Handels- och industriministeriet tillsatte den 3 november 2000 en arbetsgrupp, som tog sig namnet arbetsgruppen för 5-årsöversyn av elmarknadslagen. Arbetsgruppen fick till uppgift att granska bestämmelserna i elmarknadslagen och bereda förslag till lagtekniska och andra nödvändiga innehållsmässiga ändringar i lagen och de författningar som givits med stöd av den. Arbetsgruppen avlät sin slutrapport den 26 oktober 2001.

Stormarna Pyry och Janika, som prövade Finland hösten 2001, försakade betydande skador på elsystemets funktion och ledde till långvariga och omfattande avbrott i eltillförseln. Handels- och industriministeriet kallade den 21 november 2001 överdirektör Jarl Forstén till utredningsman. Han fick till uppdrag att bl.a. granska hur väl eldistributionen fungerar i exceptionella naturförhållanden. Utredningsman Forstén överlät sin slutrapport till handels- och industriministeriet den 30 april 2002.

Handels- och industriministeriet tillsatte den 23 maj 2002 en arbetsgrupp som fick till uppgift att bereda en bestämmelse om den standardersättning som skall betalas för elavbrott och som skall ingå i elmarknadslagen. Arbetsgruppen tog sig namnet arbetsgruppen för standardersättning vid elavbrott. Arbetsgruppen överlät sitt förslag den 28 juni 2002.

5.2. Remissutlåtanden

Utlåtanden över slutrapporten från arbetsgruppen för 5-årsöversyn av elmarknadslagen gav utrikesministeriet, justitieministeriet, finansministeriet, handels- och industriministeriets marknadsavdelning, miljöministeriet, konkurrensverket, Energimarknadsverket, Konsumentverket, Försörjningsberedskapscentralen, systemansvariga Fingrid Abp,

Energibranschens Centralförbund rf, Finska Elenergiförbundet rf, Finska Fjärrvärmeföreningen rf, Finlands Kommunförbund rf, Finlands Fastighetsförbund rf, Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund rf, Skogsindustrin rf, Kauppapuutarhaliitto - Handeltädgårdsförbundet ry, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf, Sydösterbottens Regionnät Ab, Kouvolan Seudun Sähkö Oy, Pohjois-Karjalan Sähkö Oy samt Nordkraft Ab. Utsträckandet av den reglering som gäller minutförsäljare av el till att gälla också minutförsäljare som är verksamma i fastighetsnät samt möjligheten att låta konsumenten köpa sin el via ett distributionsnät understöddes av Energimarknadsverket, Konsumentverket och Energibranschens Centralförbund bland remissgivarna. Justitieministeriet föreslog att ett bostadsaktiebolag vid tillämpningen av elmarknadslagen i princip skall jämföras med konsumenterna och att den reglering som gäller minutförsäljare av el inte skall utsträckas till att omfatta bostadsaktiebolag. Finlands Fastighetsförbund krävde att ett bostadsaktiebolag eller ett fastighetsaktiebolag inte skall omfattas av den reglering i elmarknadslagen som gäller minutförsäljare när de skaffar el för dem som bor i fastigheten. Möjligheten för småförbrukare av el att minst en gång per år byta försäljare utan särskild avgift för denna tjänst fick ett brett understöd bland remissgivarna. Förslaget understöddes bl.a. av Energimarknadsverket, konkurrensverket, Konsumentverket, Finlands Kommunförbund, Energibranschens Centralförbund, Finlands Fackförbunds Centralorganisation samt till sina allmänna drag av Elenergiförbundet. Det förslag som gäller precisering av systemansvaret understöddes av handels- och industriministeriets marknadsavdelning, Energimarknadsverket, Elenergiförbundet samt Pohjois-Karjalan Sähkö Oy. Elenergiförbundet ansåg att förslaget var allmänt hållet, men att det med beaktande av systemansvarets centrala ställning är motiverat. Energibranschens Centralförbund, Skogsindustrin rf, systemansvariga Fingrid Abp samt Nordkraft Ab motsatte sig förslaget. I deras utlåtanden ansågs förslaget att elmarknadens och elsystemets helhetsintresse skall ställas i första rummet vid den systemansvariges beslutsfattande

vara diffust. Fingrid Abp konstaterade att vid övervakningen av de beslut som baserar sig på helhetsintresset beviljas myndigheten synnerligen stor prövningsrätt. De förslag som anknyter till ömsesidighet på elmarknaden och som gäller elimport fick ett brett understöd i utlåtandena. Energibranschens Centralförbund konstaterade att det i förslaget på adekvat sätt har fästs uppmärksamhet vid ömsesidigheten, som bör förstås i vid bemärkelse med början i enhetliga konkurrens- och bestämmelseförhållanden. Skogsindustrin rf ansåg att förslaget kan försvåra byggandet av privata gränsledningar. Justitieministeriet, handels- och industriministeriets marknadsavdelning samt Energimarknadsverket förordade att bestämmelser om Energimarknadsverkets granskningsrätt skall tas in i lagen. Justitieministeriet konstaterade att det kan anses som en tillsynsmyndighets normala verksamhetsätt att göra granskningar, och om detta bör föreskrivas i lag med stöd av grundlagen. Till denna del motsatte sig Energibranschens Centralförbund, Elenergiförbundet samt Nordkraft Ab förslaget. Elenergiförbundet anförde att fullmakterna borde begränsas till nätverksamheten.

Över utredningsman Forsténs slutrapport gavs utlåtanden av inrikesministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, Energimarknadsverket, Försörjningsberedskapscentralen, Konsumentverket, Säkerhetsteknikcentralen, Energibranschens Centralförbund rf, systemansvariga Fingrid Abp, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Finlands Fastighetsförbund rf, Finlands Kommunförbund rf, Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto — Finska Försäkringsbolagens Centralförbund ry, Elenergiförbundet rf samt Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund rf.

Över betänkandet från arbetsgruppen för standardersättning vid elavbrott gavs utlåtanden av justitieministeriet, inrikesministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, Energimarknadsverket, Försörjningsberedskapscentralen, Konsumentverket, Säkerhetsteknikcentralen, Energibranschens Centralförbund rf, systemansvariga Fingrid Abp, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Finlands Fastighetsförbund rf, Finlands Kommunförbund rf, Suomen Va-

kuutusyhtiöiden Keskusliitto — Finska Försäkringsbolagens Centralförbund ry, Företagarna i Finland rf, Elenergiförbundet rf samt Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund rf. Av remissinstanserna understödde alla myndigheter samt de parter som representerar elanvändarna att ett sådant system med standardersättning som arbetsgruppen föreslår stiftas. Systemansvariga Fingrid samt de organisationer som representerar elbranschen motsatte sig det föreslagna systemet till dess grunder. Jord- och skogsbruksministeriet, Konsumentverket samt vissa organisationer som representerar elanvändarna föreslog att den avbrottsid som berättigar till standardersättning förkortas till tio timmar. Energimarknadsverket samt de organisationer som representerar elbranschen anförde att den nedre gränsen för den avbrottsid som berättigar till standardersättning bör höjas till 18-24 timmar. En del av de organisationer som representerar elanvändarna ansåg att de föreslagna ersättningsbeloppen är underdimensionerade, medan de organisationer som representerar el- och försäkringsbranscherna igen ansåg att de föreslagna ersättningsbeloppen är överdimensionerade.

Över utlåtandena vid varje remissomgång har ett sammandrag gjorts vid handels- och industriministeriet.

6. Samband med andra propositioner

Republikens president gav den 13 september 2002 riksdagen en regeringsproposition med förslag till ändring av elmarknadslagen (RP 114/2002 rd).

Den regeringsproposition som gavs i september innehåller ett förslag till ändring av 16 c § elmarknadslagen, enligt vilket närmare bestämmelser om utredning av elbalanserna skall ges genom förordning av statsrådet samt närmare bestämmelser om typbelastningskurvor, tillämpning av dessa samt nödvändiga mätningar genom förordning av handels- och industriministeriet. Nämnda regeringsproposition anknyter till denna del till det förslag i denna proposition om ett nytt 2 mom. som skall inbegripas i 10 § elmarknadslagen. Enligt detta moment skall om mätning av elleveranser föreskrivas genom förordning av statsrådet.

Det föreslås i denna proposition att till 42 § elmarknadslagen skall fogas ett nytt 2 mom. Också i den nämnda proposition som gavs i september föreslås det att till 42 § skall fogas ett nytt 2 mom. Om den ändringen godkänns före den nu föreslagna, måste det nu föreslagna 2 mom. ändras till 3 mom. och ingressen justeras.

DETALJMOTIVERING

1. Motiveringar till lagförslagen

1.1. Elmarknadslagen

1 kap. Allmänna bestämmelser

2 §. Det föreslås att till paragrafen skall fogas preciseringar som gäller elmarknadslagens tillämpningsområde.

I 3 mom. skall det föreskrivas att de bestämmelser i lagen som gäller nätinnehavaren tillämpas på en sammanslutning eller inrättning som idkar sådan elnätverksamhet för vilken tillstånd behövs och som i sin besittning har ett elnät, om inte elmarknadsmyndigheten har fattat ett beslut att befria nätinnehavaren från tillståndsplikten. Bestämmelsen motsvarar till sin huvudprincip nuvarande tolkningspraxis i fråga om lagen. Tillämpningsområdet skall preciseras på så sätt att de bestämmelser som gäller nätinnehavaren också entydigt skall omfatta sådana utövare av tillståndspliktig nätverksamhet som inte har skaffat sig sådant tillstånd eller befrielse från tillståndsplikten för sin verksamhet, vilka avses i 4 §. Detta förbättrar ställningen för sådana elanvändare som har anslutit sig till elnät, vilkas innehavare inte för sin verksamhet har skaffat det tillstånd som lagen förutsätter, eftersom abonnenterna får sig till godo den reglering i elmarknadslagen som skyddar kunderna. På motsvarande sätt blir dylika nätinnehavare inte befriade från lagstiftningens skyldigheter på basis av sin passivitet. En precisering av tillämpningsområdet kan eventuellt bli tillämplig i något enskilt fall.

I 4 mom. skall det föreskrivas om huvudprincipen för tillämpningsområdet för de bestämmelser i elmarknadslagen som gäller minutförsäljaren av el. Enligt detta tillämpas de bestämmelser som gäller minutförsäljare på en elförsäljare som säljer el via distributionsnätinnehavarens distributionsnät direkt till elanvändarna. I fall lagen tillämpas på elförsäljning i ett fastighetsnät, skall om detta föreskrivas särskilt i vederbörande bestämmelser. Minutförsäljning av el som sker i fastighetsnätet skall i regel stå utanför tillämpningsområdet för de bestämmelser som gäller

minutförsäljning. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar lagens nuvarande innehåll. I 6 a kap. skall det föreskrivas om en utvidgning av tillämpningsområdet som kompletterar 4 mom., enligt vilken de bestämmelser i kapitlet i fråga som gäller minutförsäljaren dessutom skall tillämpas på en elförsäljare som säljer el till elanvändare via det interna distributionsnätet i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp.

3 §. Det föreslås att definitionerna i punkt 10 och 11 skall upphävas. De har blivit onödiga till följd av ändringarna i tillämpningsområdet för 2 §.

3 kap. Allmänna förpliktelser vid nätverksamhet och prissättningsprinciperna

10 §. Till 10 § skall fogas ett 2 mom., i vilket skall föreskrivas om de centrala principerna för mätning av elleveranser som hör till nätinnehavarens uppgifter. Motsvarande bestämmelse ingår för närvarande i 24 § 1 och 2 mom. Syftet är inte att genom förslaget ändra de bestämmelser i elmarknadslagen som gäller mätning och den lösningspraxis som hittills har getts till andra delar än de som gäller byte av försäljare.

Det föreslås att de bestämmelser som gäller mätning i fråga om nätinnehavarna skall flyttas över från 24 § till 3 kap. som gäller allmänna förpliktelser vid nätverksamhet och prissättningsprinciperna. Med tanke på lagens systematik passar de bättre i detta kapitel, eftersom de gäller nätinnehavarens skyldigheter. Samtidigt framhävs det att när de bestämmelser som gäller mätningstjänsten och prissättningen av den tillämpas bör de granskas parallellt och som en helhet med övriga bestämmelser i kapitlet, såsom 9 § som gäller tekniska krav, 10 § 1 mom. som gäller överföringsskyldighet, 14 och 15 § som gäller prissättning av nättjänsterna samt den föreslagna nya 15 a § som gäller byte av försäljare.

Nätinnehavaren skall organisera mätningen av levererad el på adekvat sätt så som bestäms närmare genom förordning av statsrådet. Organisandet av mätningen är en upp-

gift som hör till nättjänstans ansvar, om elleveransen sker genom ett annat elnät än ett internt elnät inom en fastighet eller en fastighetsgrupp. Bestämmelsen tillämpas på dessa situationer. Det föreslås att i 24 § elmarknadslagen skall en ny bestämmelse tas in om det mätansvar som ankommer på fastighetsinnehavaren. Denna bestämmelse skall för sin del tillämpas på de situationer, där el säljs till en slutanvändare via en fastighets interna elnät.

Mera exakta bestämmelser om mätningen har getts i elmarknadsförordningen (518/1995). Syftet är att dessa bestämmelser skall ändras i samband med en revidering som gäller byte av försäljare så att mätningsspraxis i samband med byte av försäljare blir klarare och byte av elförsäljare i distributionsnäten underlättas. I förordningen skall också inbegripas bestämmelser om att nybyggnader i regel skall förses med en elmätare för varje bostadslägenhet och affärslokal.

En nättjänstans kund skall betala nättjänstans de skäliga mätningsskostnader han eller hon har förorsakat denne. Syftet med bestämmelsen är att betona att kunderna har olika mätningssbehov på sina eldriftsställen, vilka sammanhänger med t.ex. elanvändningens omfattning och tidsfördelning. Kostnaderna för mätutrustningen skiljer sig härvid från varandra. I en sådan situation är det motiverat att varje kund och kundgrupp betalar nättjänstans för de kostnader som motsvarar kundens eget mätningssbehov. Vidare är det motiverat att en kund som befinner sig på den konkurrensutsatta marknaden eller önskar komma in på den, godkänner det mätningssbehov och de kostnader detta medför. Bestämmelsen skall tillämpas särskilt på prissättningen av mätutrustning och av ändringsarbetena i fråga om mätningen. Å andra sidan är syftet dock att säkerställa att mätningen och mätningsskostnaderna skall utgöra ett så litet hinder som möjligt för en fungerande konkurrens. Till följd av detta skall bestämmelsen tillämpas som en helhet tillsammans med övriga bestämmelser som gäller prissättning av nättjänsterna. Med nättjänsternas kostnadsmotsvarighet får inte villkor och prissättning som begränsar konkurrensen motiveras i en sådan situation, där nättjänstans också i den allmänna överföringssta-

riffen kunde inbegripa de kostnader som uppkommer vid avläsningen av mätutrustningen i samband med att kunden byter elförsäljare på ett sådant sätt att lika behandling av kunderna inte äventyras i betydande grad. Nättjänstans skall också beakta bestämmelserna i 15 a § när han prissätter nättjänsterna. Vidare har nättjänstans ingen grund för att på basis av bestämmelsen separera kostnaderna för avläsning av mätutrustningen från övriga avtalsbaserade kostnader i sådan situationer där ett kundförhållande inleds eller upphör, eftersom nättjänstans har överföringsskyldighet samt skyldighet att följa en skälig prissättning. Härvid är det inte skäligt för kunden att bli tvungen att betala separat för att ett kundförhållande inleds eller upphör.

14 a §. Med stöd av 1 mom. skall nättjänstans kunna ta ut överföringsavgifter för import eller export av el över landets gränser, vilka beaktar ömsesidighet och de kostnadseffekter som nättjänstans förorsakas, om inte något annat föranleds av internationella förpliktelser som är bindande för Finland eller av avtal eller andra arrangemang vilka nättjänstans har ingått och vilka grundar sig på ömsesidig driftssäkerhet och effektivitet i elsystemet samt på marknadsbetingelserna. Med stöd av bestämmelsen skall nättjänstans ha en möjlighet att inrikta överföringsavgifter på sådan el som importeras och exporteras via förbindelser ut från det gemensamma nordiska marknadsområdet.

Enligt 2 mom. skall nättjänstans avgiften uppfylla förutsättningarna i 14 § elmarknadslagen. Ifall överföringsavgifter tas ut, skall villkoren för dem och grunderna för hur de fastställs vara jämlika och icke-diskriminerande. Prissättningen skall vara skälig, och i den får inte förekomma ogrundade villkor eller begränsningar eller sådana som uppenbart begränsar konkurrensen inom elhandeln. Vid prissättningen bör de villkor beaktas som elsystemets driftssäkerhet eller effektivitet kräver.

15 a §. Till elmarknadslagen skall fogas en ny bestämmelse om prissättningen av nättjänstans prestationer i samband med byte av elförsäljare. Enligt 1 mom. får nättjänstans inte ta ut en separat avgift för sina pre-

stationer som gäller registrering, balansavräkning och andra motsvarande prestationer i samband med byte av elförsäljare. De kostnader som dylika tjänster medför bör inbegripas i nätinnehavarens allmänna överföringstariffer. Särskilda tjänsteavgifter blir lätt villkor som begränsar byte av elförsäljare och därmed konkurrensen inom elhandeln. Samtidigt ger avgifterna en elförsäljare som hör till nätinnehavarens intressesfär en möjlighet att prissätta elenergin till de kunder som förbrukar små elmängder dyrare än konkurrenterna. Bestämmelsen är motiverad också därför att det i praktiken har visat sig svårt att övervaka kostnadsmotsvarigheten hos dylika separata avgifter för tjänster.

Nätinnehavaren får inte heller ta ut en separat avgift för avläsningen av mätutrustningen i samband med att kunden byter elförsäljare, om det har gått minst ett år sedan kunden senast bytte elförsäljare. Genom denna bestämmelse eftersträvas att elmarknaden skall fås att fungera bättre. Den avläsning av mätutrustningen som sammanhänger med byte av försäljare medför kostnader för nätinnehavaren, vilka när de tas ut av kunden utgör en kostnadströskel för konkurrensutsättningen av elförsäljarna och därmed gör att elmarknaden fungerar osmidigare. Till följd av detta är det motiverat att underlätta byte av elförsäljare genom att ålägga nätinnehavaren att till denna del ta ut mätningkostnaderna i större utsträckning än i dagens läge som en del av den allmänna överföringstariffen. Den föreslagna bestämmelsen definierar den kravnivå som skall gälla villkoren för en allmän tjänst i fråga om nätinnehavarnas tjänster i samband med att kunden byter elförsäljare. Syftet med bestämmelsen är inte att hindra en nätinnehavare att bjuda ut mät-tjänsten till de kunder som har anslutit sig till hans nät på villkor som är fördelaktigare ur deras synvinkel. Tidsgränsen på ett år är motiverad av den orsaken att de elavtal som omfattas av konkurrens i dagens läge i regel ingås för en viss tid på ett eller två år. För att elmarknaden skall fås att fungera bättre krävs inte heller att det skall föreskrivas att avläsningen av mätutrustningen i samband med att kunden byter försäljare skall vara helt gratis. Utan att målet med elmarknadens funktion åventyras, kan nätinnehavarna reserveras en

möjlighet att genom en separat avgift för mätavläsning förbereda sig på att det finns kunder som kan förorsaka exceptionellt stora kostnader jämfört med andra kunder genom att byta elförsäljare efter exceptionellt korta perioder.

Den föreslagna bestämmelsen skall tillämpas som en helhet tillsammans med övriga bestämmelser i 3 kap. samt bestämmelserna i 4 kap.

4 kap. **Systemansvar, balansansvar och balansavräkning**

16 §. Det föreslås att 16 §, som reglerar systemansvaret, skall kompletteras med en bestämmelse som gäller den utvecklingskyldighet som ingår i systemansvaret. Enligt den föreslagna bestämmelsen skall en stamnätsinnehavare som har systemansvar upprätthålla och utveckla sina verksamheter och tjänster som omfattas av systemansvaret samt upprätthålla, driva och utveckla sitt elnät och sina övriga anläggningar som behövs för skötseln av systemansvaret samt förbindelserna till andra nät så att förutsättningarna för en effektivt fungerande elmarknad kan tryggas.

Den utvecklingskyldighet som ingår i systemansvaret är uttryckligen en specialskyldighet som ingår i systemansvaret, vilken kompletterar den allmänna skyldighet att utveckla nätet som nätinnehavarna har enligt vad som bestäms i 9 § 1 mom. Den systemansvariga bör tillämpa båda bestämmelserna parallellt. Den skyldighet att utveckla nätet om vilken bestäms i 9 § 1 mom. gäller enbart elnätet och dess förbindelser till andra nät. Enligt bestämmelsen skall nätinnehavaren upprätthålla, driva och utveckla sitt elnät samt förbindelser till andra nät enligt kundernas rimliga behov och för sin del trygga kundernas tillgång på el av tillräckligt god kvalitet. Det centrala målet som anknyter till skyldigheten att utveckla nätet, dvs tryggandet av tillgången på el av tillräckligt god kvalitet, gäller också den stamnätsinnehavare som har förordnats till systemansvarig.

Den utvecklingskyldighet som ingår i systemansvaret är avsedd att vara mera omfattande till sitt tillämpningsområde än skyldigheten att utveckla nätet. Förutom på sådan

verksamhet som sammanhänger med utvecklandet av elnätet skall bestämmelsen också tillämpas på upprätthållandet och utvecklandet av de verksamheter och tjänster som omfattas av systemansvaret samt utöver på elnätet också på upprätthållandet, drivandet och utvecklandet av övriga anläggningar som behövs vid skötseln av systemansvaret. Även om de datasystem och programvaror som är nödvändiga vid användningen av anläggningarna inte egentligen nämns i bestämmelsen, är det klart att den utvecklingskyldighet som ingår i systemansvaret också inbegriper en utvecklingskyldighet gällande dessa, eftersom dylika system och programvaror har en central roll vid användningen av den teknik som är föremål för utvecklingskyldigheten.

Skyldigheten att utveckla de verksamheter och tjänster som omfattas av systemansvaret utgör en viktig del av innehållet i den föreslagna bestämmelsen. Bestämmelsen innehåller en skyldighet för den systemansvariga att utveckla sina tjänster så att förutsättningarna för en effektivt fungerande elmarknad kan tryggas. Den föreslagna bestämmelsen förutsätter därmed att den systemansvarigas tjänster utvecklas på det sätt som utvecklingen i fråga om elmarknadens behov förutsätter.

Den utvecklingskyldighet som hör till systemansvaret avviker också till sitt syfte från skyldigheten att utveckla nätet enligt 9 § 1 mom. Målet med den utvecklingskyldighet som hör till systemansvaret är att i enlighet med bestämmelsen i 1 § om avsikten med elmarknadslagen säkerställa förutsättningarna för en effektiv elmarknad. Denna förpliktelse innebär att elmarknadens funktionsduglighet bör granskas med tanke på elmarknaden som en helhet samt med tanke på helhetsintresset. I en verksamhet som regleras av denna bestämmelse bör den systemansvariga därmed i enskilda fall träffa sina avgöranden med tanke på vad som är fördelaktigt för hela elmarknaden. I en sådan situation kan en enskild marknadsparts intresse inte åsidosätta ett intresse som omfattar elmarknadens funktionsduglighet mera vidsträckt.

Som motvikt till de speciella skyldigheter som sammanhänger med systemansvaret skyddas den systemansvarigas rätt att nyttja

sin egendom genom bestämmelser som gäller prissättningen av tjänsterna. Enligt de bestämmelser som gäller prissättningen av nät-tjänsterna och de tjänster som omfattas av systemansvaret kan den systemansvariga prissätta sina tjänster som omfattas av systemansvaret så att de är företagsekonomiskt lönsamma. Enligt bestämmelserna bör prissättningen av tjänsterna vara skälig, vilket också inbegriper en skälig avkastning på det placerade kapitalet, vilken har relaterats till hur riskfylld företagsverksamheten är. Den bestämmelse om utvecklingskyldighet som sammanhänger med systemansvaret står därmed i samklang med det mål att eftersträva vinst som hänför sig till aktiebolags verksamhet och som kommer till uttryck i 12 kap. 1 § lagen om aktiebolag (734/1978). Eftersom den föreslagna bestämmelsen innehåller principer som det systemansvariga bolaget har omfattat redan i sin nuvarande verksamhet, har förslaget inga verkningar på förhållandena, rättigheterna eller skyldigheterna mellan de stiftande aktieägarna i bolaget.

5 kap. Byggande av elnät

18 §. Till 3 mom. skall som en förutsättning för att en ny ledning för en nominell spänning på minst 110 kilovolt, vilken överskrider landets gränser, skall få byggas fogas det att byggandet av ledningen också annars med tanke på elmarknadens ömsesidighet är ändamålsenligt. Övriga tillståndsförutsättningar för elledningar som gäller utrikesförbindelser, dvs att elledningen behövs för att trygga elöverföringen samt förutsättningen att byggandet av en elledning är ändamålsenligt med tanke på utvecklingen på elmarknaden, skall kvarstå som hittills. Till bestämmelsen skall fogas en möjlighet att till tillståndet foga villkor som anses nödvändiga med tanke på förutsättningarna för tillståndet. I praktiken har det visat sig att för ett tillståndsbeslut i vissa fall måste ställas villkor som är nödvändiga med tanke på verksamheten. Dylika villkor kan vara t.ex. begränsningar som gäller tillståndets giltighet.

Den tillståndsprovning som sammanhänger med beviljandet av byggnadstillstånd skall fortsättningsvis i första hand vara behovsprovning med tanke på elsystemets behov.

6 kap. Elförsäljning

24 §. Det föreslås att i paragrafen, som skall förnyas, skall inbegripas en bestämmelse om mätning av den el som säljs via ett fastighetsnät. Enligt bestämmelsen skall fastighetsinnehavaren organisera mätningen av elen på behörigt sätt enligt vad som närmare bestäms genom förordning av statsrådet, om elen säljs till elanvändarna via ett internt elnät i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp. Tillämpningsområdet för bestämmelsen skall omfatta de situationer där en särskild elförsäljare är verksam i ett fastighetsnätverk, om elen har övergått i dennes ägo och överläts till dennes kunder i ett fastighetsnät som befinner sig bakom anslutningspunkten mellan distributionsnätet och fastighetsnätet och bakom en mätningpunkt som distributionsnätsinnehavaren svarar för. Bestämmelsen gäller i dessa fall t.ex. bostadsaktiebolag, fastighetsbolag och hyresvärdar som är elförsäljare.

Närmare bestämmelser om mätning skall liksom mätningens bestämmelserna om övriga elnät ges i elmarknadsförordningen. I förordningen skall inbegripas bestämmelser om att nybyggnader i regel skall utrustas med en elmätare för varje bostadslägenhet och affärslokal. Det är skäl att i denna skyldighet inte omfatta t.ex. sådana objekt, där elanvändningen är liten eller där mätningen per lägenhet av ett annat skäl blir omotiverat dyr. I samband med detta skall också ges närmare bestämmelser om pulsmätningsskrav per lägenhet i de situationer, där fastigheterna övergår till gemensam anskaffning av el och till följd av detta ändrar mätningssammansättningen i fastigheten.

De närmare bestämmelserna skall gälla mätningstekniska krav. I bestämmelsen skall inte ingå motsvarande reglering med anknytning till prissättningen av mätningssammansättningen som den om vilken bestämmelser har getts i fråga om de elnätsinnehavare som avses i lagen.

6 a kap. Bestämmelser om elmarknadsavtal

25 §. *Kapitlets tillämpningsområde och definitioner.* Det föreslås att till paragrafen

skall fogas ett nytt 4 mom., enligt vilket bestämmelserna om minutförsäljare i 6 a kap. tillämpas också på en elförsäljare, som säljer el till elanvändare via ett internt elnät i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp. Genom bestämmelsen utsträcks minimiregleringen av elmarknadsavtalen också till de elförsäljare som säljer el till elanvändare via ett fastighetsnät. Samtidigt får de konsumenter som köper sin el via fastighetsnätet sig till godo motsvarande minimiskydd för avtalsvillkoren som de konsumenter som köper sin el via distributionsnätet.

Tillämpningsområdet för bestämmelserna i kapitlet skall omfatta alla elförsäljare som är verksamma i fastighetsnäten, om elen har övergått i deras ägo och överläts till deras kunder i ett fastighetsnät som befinner sig bakom anslutningspunkten mellan distributionsnätet och fastighetsnätet och bakom den mätningpunkt som distributionsnätsinnehavaren ansvarar för. Bestämmelserna skall därmed gälla t.ex. bostadsaktiebolag, fastighetsbolag och hyresvärdar som är elförsäljare samt separata elförsäljningsföretag som dessa har grundat. Bestämmelserna skall däremot inte tillämpas på tillfälliga sammanslutningar som de som bor i en fastighet har bildat för att tillsammans köpa el, och vilka har bildats enbart för insamlande av anbudsbegäran samt för förmedling av erhållna anbud och till vilkas ägo elen inte övergår innan den överläts till användaren.

25 d §. *Ingående av avtal.* Det föreslås att ett nytt 4 mom. skall fogas till paragrafen, enligt vilket en elanvändare bör ha en möjlighet att ingå elnätsavtal och elförsäljningsavtal enligt vilka distributioner sker via distributionsnätsinnehavarens distributionsnät. De principer som har utgjort den centrala utgångspunkten för elmarknadslagen, dvs. att garantera tillträde till elnäten på lika villkor för elanvändarna samt att garantera elanvändarna valfrihet att skaffa sig el av den leverantör de önskar, skall utsträckas till att gälla också elnät i fastigheter till den del detta är möjligt i praktiken. Bestämmelsen skall gälla användning av en fastighets interna elnät endast för elinköp samt ingående av elavtal. Bestämmelsen skall däremot inte tillämpas på en situation där fastighetens interna elnät används för anskaffning av dataöverförings-

tjänster eller andra tjänster. Bestämmelsen gör att fastighetsinnehavaren inte kan åläggas en boende i ett bostadsaktiebolag eller på motsvarande sätt en hyresgäst att mitt under hyresperioden eller när ett nytt hyresavtal ingås skaffa el av fastighetsinnehavaren eller någon denne har anvisat.

En boende kan också dra sig ur den fastighetsvisa elanskaffningen genom att ersätta fastighetsinnehavaren för de kostnader som ändringsarbetena på mätutrustningen eventuellt medför när den boende övergår till att köpa sin el via distributionsnätet. Detta är motiverat av den anledningen att när en kund övergår till att vara kund hos distributionsnätet, bör mätningen av hans eller hennes elanvändning skiljas åt från mätningen av den övriga elanvändningen i fastigheten och i stället utföras via distributionsnätet. Till denna del motsvarar den föreslagna bestämmelsen de allmänna principer som skall följas i elnäten.

Enligt gällande avtalspraxis ingår fastigheterna ett anslutningsavtal per fastighet med distributionsnätinnehavaren. Till följd av detta finns det ingen grund för och inget behov av ett separat anslutningsavtal med en enskild boende när han eller hon övergår till att vara kund hos distributionsnätet.

27 d §. *Prisavdrag på grund av ett fel.* Till bestämmelsens rubrik fogas en förtydligande komplettering.

27 f §. *Standardersättning på grund av avbrott i nättjänsten.* När en nättjänst är avbruten i minst 12 timmar skall distributionsnätinnehavaren vara skyldig att erlagga en ersättning till elanvändaren för avsaknad av elanvändningsmöjlighet. Enligt bestämmelsen skall nätinnehavarens ansvar vara oberoende av vållande. Utöver på distributionsnätinnehavaren skall bestämmelsen tillämpas på en sådan minutförsäljare av el, som säljer el till elanvändare via ett internt elnät i en fastighet eller en motsvarande fastighetsgrupp, om skälet till avbrottet i nättjänsten är något som har inträffat i ett dylikt nät. De avbrott som sker i stamnätet och regionnäten, vilka fungerar med högspänning, skall inte omfattas av bestämmelsens tillämpningsområde. Grund för standardersättningen skall vara ett avbrott som beror på en nättjänst som distributionsnätinnehavaren har producerat. Ett

avbrott i en elförsäljares elenergileverans skall däremot inte vara en sådan händelse som berättigar till standardersättning, utan en sådan händelse skall bedömas som ett sådant fel och avtalsbrott av minutförsäljaren som avses i 27 d §. Ifall samma företag både producerar en nättjänst för elanvändaren och säljer den elenergi denne använder, skall händelsen bedömas i enlighet med det, om avbrottet har förorsakats av företagets verksamhet som distributionsnätinnehavare eller som minutförsäljare. Å andra sidan är distributionsnätinnehavaren utgående från den bestämmelse som skall flyttas över till 27 h § skyldig att leverera el till konsumenten i vissa situationer, där elleveransen avbryts av ett skäl som beror på minutförsäljaren. Elanvändaren får också i dylika fall rätt till en standardersättning, ifall avbrottet i nättjänsten beror på felaktigt förfarande från distributionsnätinnehavarens sida, fastän bakom händelsen ligger ett fel i minutförsäljarens leverans.

Enligt 1 mom. är distributionsnätinnehavaren oberoende av vållande skyldig att erlagga en standardersättning till elanvändaren i avbrottssituationer, där de avbrottstider som har ställts i paragrafen överskrids. Befrielse från ersättningsskyldigheten kommer i fråga endast i undantagsfall. I bestämmelsen ställs tre förutsättningar för befrielse från ersättningsskyldigheten. Alla dessa skall uppfyllas för att distributionsnätinnehavaren skall kunna undvika att bli skyldig att erlagga standardersättningen. På distributionsnätinnehavaren ankommer att bevisa att det finns förutsättningar för ansvarsfrihet.

En första förutsättning för befrielse från ersättningsskyldigheten är att distributionsnätinnehavaren inte kan påverka den händelse som har förorsakat avbrottet. Detta innebär att de faktorer som kan räknas till distributionsnätinnehavarens påverkningsfär i princip alltid medför ett sådant ersättningsansvar för honom som avses i bestämmelsen i 27 f §.

En andra förutsättning för befrielse från ersättningsskyldigheten är att hindret — utöver att distributionsnätinnehavaren inte kan påverka det — är sådant att det skäligen inte kan förutsättas att distributionsnätinnehavaren skall beakta det i sin verksamhet. Bestämmelsen avviker i detta från de bestäm-

melser på annat håll i lagstiftningen vilka motiverar ett kontrollansvar på så sätt att kontrollansvaret också utsträcker sig till hinder som kan uppkomma under avtalsperioden men som distributionsnätsinnehavaren eller minutförsäljaren inte nödvändigtvis har kunnat beakta ännu när avtalet ingicks. Detta baserar sig på tekniska särdrag i elnätsverksamheten samt på avtalspraxis. De elnätsavtal som gäller nättjänsten ingås för en tid som inte bestäms på förhand. För avtalen är det typiskt att de gäller så länge elanvändaren är kund hos eldriftsstället i fråga, om inte hans eller hennes elanvändningsbehov ändras på ett sådant sätt att avtalet till följd av detta måste förnyas. Avtalen kan härvid gälla i årtal, t.o.m. decennier. Under avtalens långa giltighetstid är det oundvikligt att lagstiftningen om nätverksamheten jämte skyldigheter samt eldistributionstekniken ändras. Till ett distributionsnäts drag hör att nätet kontinuerligt byggs ut och kompletteras. Tekniken hos de elanordningar som elanvändarna har kopplat till nätet utvecklas på ett sätt som kan medföra generella nya krav på elkvaliteten och elleveransen. Dessa drag kan förorsaka ändringar i avtalsförhållandet mellan nätinnehavaren och dennes kund medan elnätsavtalet är i kraft, vilka påverkar innehållet i kontrollansvaret. Mot denna bakgrund är det inte motiverat att begränsa kontrollansvaret i detta sammanhang enbart till de hinder som distributionsnätsinnehavaren eller elförsäljaren borde ha beaktat när de förband sig vid avtalet.

Av rådande förhållanden beror naturligtvis i hög grad, vilka händelser distributionsnätsinnehavaren eller minutförsäljaren måste beakta i sin verksamhet. Med distributionsnätsverksamheten sammanhänger ofta förekommande och typiska risker, som nätinnehavaren regelbundet måste beakta i sin verksamhet och vilkas effekter denne måste försöka förhindra preventivt eller också på adekvat sätt förbereda sig på att reparera effekterna av de skadefall dessa risker kan förorsaka. Det är inte möjligt att åstadkomma en elleverans helt utan avbrott i distributionsnäten och det är inte ekonomiskt ändamålsenligt att använda alla möjliga reserveringsmetoder för att trygga en nättjänst utan avbrott. Till följd av detta föreslås det i bestämmelsen att förut-

sättningarna för befrielse från ersättningskyldigheten till denna del uppfylls, om de åtgärder som förutsätts för att undanröja ett hinder skulle kräva att en orimligt hög reserveringsnivå upprätthålls eller att oskäligt stora investeringar görs för att undvika skadefall i relation till händelsens exceptionella art eller sällsynthet.

Avbrott som är en följd av väderleksförhållanden är typiska händelser som sammanhänger med avbrott i distributionsnätsverksamheten. Till exempel stormvind, blix, översvämning eller snö som faller på trädens grenar kan leda till att elnäten och delar av dem skadas så att följden är att nättjänsten avbryts. Även om distributionsnätsinnehavaren inte kan påverka de naturfenomen som ligger bakom de avbrott som förorsakas av väderleksförhållandena, är skador förorsakade av väderleksförhållanden till sin art händelser som är typiska för distributionsnätsverksamheten. Det samma gäller också skador som djur förorsakar elnät och de avbrott i nättjänsten som uppkommer som en följd av dem. Därför kan det skäligen förutsättas att distributionsnätsinnehavaren förbereder sig på en mycket hög nivå för att förebygga de avbrott dessa förorsakar samt för att reparera de avbrott dessa oundvikligen förorsakar nättjänsten till de delar de inte är fullständigt exceptionella i finska förhållanden. Till exempel stormarna Pyry och Janika, som hösten 2001 medförde omfattande avbrott, kan anses vara sällsynta i finska förhållanden men inte helt exceptionella. Avbrott i nättjänsten som förorsakats av väderleksförhållanden och djur har ersatts som ett sådant fel som avses i 27 c § i synnerligen liten utsträckning. Det centrala målet med den föreslagna bestämmelsen om standardersättning är att bestämmelsen skall leda till bättre leveranssäkerhet än i dagens läge i synnerhet genom att minska de avbrott i nättjänsten som väderleksförhållandena medför. Å andra sidan kan ett fel i en elleverans uppkomma t.ex. i ett tätortsnät som består av underjordiska kablar redan innan den tidsgräns uppfylls som har ställts som grund för den standardersättning som avses i denna paragraf. Till följd av dessa omständigheter är avsikten inte att de avbrott i nättjänsten som väderleksförhållandena förorsakat skall bedömas

enhetligt med kännetecknena för det fel som fastställs i 27 c §. Ett långt avbrott i nättjänsten kan dock också bero på ett fel i elleveransen, utgående från vilket elanvändaren har möjlighet att också separat få skadestånd för den skada han eller hon har lidit.

De omständigheter som sammanhänger med de personers verksamhet som står i distributionsnätsinnehavarens tjänst, vilkas verksamhet distributionsnätsinnehavaren i enlighet med de allmänna förpliktelser som binder en arbetsgivare är ansvarig för, omfattas naturligtvis alltid av dennes ansvar. Ett undantag från detta kan dock arbetskonfliktsituationer utgöra. I sådana fall är det fråga om arbetstagarnas självständiga verksamhet, som i allmänhet inte kan anses omfattas av distributionsnätsinnehavarens ansvar. Till distributionsnätsinnehavarens inflytelsesfär hör också de faktorer som han direkt eller indirekt kan påverka genom sina egna åtgärder med hjälp av planering, organisering eller övervakning av verksamheten. Ett sådant ersättningsansvar som avses i bestämmelsen uppkommer, om skälen till avbrottet i nättjänsten har samband med det sätt på vilket företaget sköts. Skälet till avbrottet kan vara t.ex. vårdslöshet eller bristfällig planering vid genomförandet av nättjänsterna, eller i bakgrunden kan finnas mera allmänna brister i företagets organisation, administration, resurser eller effektivitet. Distributionsnätsinnehavarens ansvar omfattar också hur han har skött de arrangemang med utomstående som är nödvändiga för att han skall kunna utöva sin verksamhet. Distributionsnätsinnehavaren kan t.ex. inte befrias från ansvar på den grunden att ett företag som bistår honom vid repareringen eller underhållet av nätet inte uppfyller sina skyldigheter gentemot distributionsnätsinnehavaren. I princip bör nätinnehavaren också planera sitt underhållsarbete så att elleveransen inte avbryts för en så lång enhetlig period att detta medför en grund för att betala standardersättning.

Distributionsnätsinnehavarens kunders eller utomstående parter verksamhet kan medföra avbrott i nättjänsten. En av nätinnehavarens kunder har kunnat koppla en elanordning till nätet, vilken orsakar avbrott i nättjänsten. Nätet kan också skadas av vårdslös hantering av en utomstående arbetsmaskin

eller en utomstående parts skadegörelse på eller förstörelse av nätet. Dessa avbrott är i princip en följd av utomstående parter självständiga verksamhet, och hör som sådana inte till nätinnehavarens kontrollsfär. Distributionsnätsinnehavaren kan dock genom sin egen verksamhet i dylika fall påverka att skador förorsakade av avbrott inte kan uppkomma t.ex. genom att ställa villkor eller ge anvisningar om vilka anordningar som godkänns för anslutning till nätet samt genom att skydda anläggningarna i sitt nät med adekvata skyddsmetoder. Det kan ofta anses att distributionsnätsinnehavaren inte kan påverka avbrott förorsakade av nätinnehavarens kunder och utomstående, men också i ett dylikt fall kan skyldigheten att betala en standardersättning uppkomma på den grunden att nätinnehavaren inte på ett tillräckligt och adekvat sätt har förberett sig för att preventivt kunna förhindra dylika skadefall eller för att reparera uppkomna skadefall.

Omständigheter som står utanför nätinnehavarens påverkningsmöjligheter är entydigt de undantagsförhållanden som avses i 2 § beredskapslagen (1080/1991). Sådana är t.ex. krig eller krigshot, internationell spänning som förutsätter åtgärder som är nödvändiga för höjande av Finlands försvarsberedskap, sådant allvarligt hot mot befolkningens utkomst eller mot grunderna för landets näringsliv som beror på försvarad eller förhindrad import av nödvändiga bränslen och annan energi samt råvaror och andra varor eller på någon annan till sina verkningar därmed jämförbar plötslig störning i det internationella handelsutbytet samt en storolycka. Elimporten och elnätsverksamheten står med tanke på samhället i en sådan position att distributionsnätsinnehavaren i dessa förhållanden inte längre med sin egen verksamhet kan garantera en nättjänst utan avbrott, utan eldistributionen kan avbrytas t.ex. till följd av att elen eller bränslena ransoneras.

Det finska elsystemet utgör en helhet, där till varandra anslutna elnät tekniskt drivs som en enhetlig helhet tillsammans med till nätet anslutna kraftverk, inrättningar som använder el samt elnäten i grannländerna. Till följd av elsystemets tekniska egenskaper kan en enskild distributionsnätsinnehavare inte inom ramen för sina egna påverkningsmöjligheter

garantera en nättjänst helt utan avbrott ens om de undantagsförhållanden som avses i beredskapslagen inte räknas med. En väsentlig störning i elproduktionen eller i övriga elnäts verksamhet eller i den elöverföring som överskrider rikets gränser kan oberoende av distributionsnätsinnehavarens verksamhet leda till avbrott i nättjänsten i distributionsnätet t.ex. till följd av en störning och de åtgärder för ransonering av elen som eventuellt anknyter till detta. Också i dylika situationer skall det anses att för avbrottet i nättjänsten finns en grund som står utanför distributionsnätsinnehavarens kontrollfär och påverkningssmögjligheter.

En tredje förutsättning för att bli befriad från ersättningsskyldigheten är att distributionsnätsinnehavaren trots all omsorg inte har kunnat undvika eller övervinna ett hinder eller följden av det. I bestämmelsen nämns i detta sammanhang endast följderna av hindret, men det är trots detta klart att distributionsnätsinnehavaren inte kan befrias från ersättningsskyldigheten, om han eller hon genom att iakttä samma omsorg hade kunnat undanröja det hinder som utgör grund för avbrottet i nättjänsten. Det kan vara möjligen att undvika ett hinder antingen genom att vidta förebyggande åtgärder för att bekämpa ett skadefall eller för att undvika följderna av dylika fall eller genom att försöka reparera följderna av händelsen sedan den skett. Distributionsnätsinnehavaren skall också i mån av möjlighet eftersträva att övervinna de händelser som förorsakar avbrott i nättjänsten.

Som det har konstaterats ovan kan det hända att den ersättningsskyldighet som avses i bestämmelsen inte uppkommer, om det kan konstateras att nättjänsten har avbrutits till följd av en sådan händelse som det inte hade varit omöjligen att förebygga eller undanröja, men detta objektivt hade krävt en klart oskäligen insats av nätinnehavaren i förhållande till den nytta som kunde uppnås. Som ett exempel på en sådan oskäligen insats i förhållande till den nytta som kan uppnås kan nämnas äventyrande av livet eller säkerheten för arbetstagare i nätinnehavarens tjänst. På motsvarande sätt förutsätts i bestämmelsen inte heller att undvikande eller avvärjande av ett hinder eller följderna av det skall vara direkt

omöjligen för att det skall bli fråga om befrielse från ersättningsskyldigheten. Genom att dock som förutsättning för att en nätinnehavare skall kunna befrias från sitt ansvar ställa att han inte hade kunnat undvika eller övervinna följderna av hindret genom att iakttä all omsorg, har man velat betona en hög kravnivå för de åtgärder genom vilka man preventivt försöker förhindra avbrott i nättjänsten samt för de åtgärder genom vilka man försöker övervinna de händelser som förorsakat avbrott i nättjänsten.

I 2 mom. fastställs standardersättningens storlek samt de tider för avbrott i nättjänsten som ger upphov till en grund för ersättning.

Standardersättningen skall beräknas som relativa andelar av den årligen nättjänsteavgiften för varje kund som har lidit av avbrottet. När som grund för ersättningen används en relativ andel av nättjänsteavgiften kan ersättningen anses bli mera rättvist relaterad till hur stor den skada är som kunderna har förorsakats. Med nättjänsteavgift avses i detta sammanhang alla de komponenter som regelbundet upprepas vid faktureringen av den nättjänsteprodukt som kunden använder, såsom fasta avgifter, energiavgifter samt mätutrustningsavgifter inklusive det skattebelopp som ingår i dem. Som grund för fastställande av ersättningen vore det ändamålsenligt att använda i första hand den årligen förbrukningsuppskattning som ligger till grund för faktureringen, om det inte vid den tidpunkt då ersättningen skall betalas ut finns information att tillgå, som baserar sig på mätning av elanvändningen hos den kund som har rätt till ersättning.

Avbrottstidens längd bedöms i fråga om standardersättningen på motsvarande sätt som i fråga om fel som definieras i 27 c §. Avbrottstiden skall börja från det då avbrottet har kommit eller det kan anses ha kommit till distributionsnätsinnehavarens kännedom. Nätinnehavaren kan få information om avbrottet antingen automatiskt av sina egna datasystem för näthantering eller på så sätt att kunden anmäler dem. En sådan anmälan inleder avbrottstiden också för de kunder vilkas nättjänst på basis av den erhållna informationen kan konstateras avbruten. En dylik situation är för handen t.ex. när nätinnehavaren får en felanmälan av en kund, vars driftsställe

är beläget längs en strålformig ledning nära en transformatorstation; härvid är det uppenbart att nättjänsten också är avbruten hos de kunder som är belägna längre bort längs samma ledning.

Skyldigheten att betala standardersättning uppkommer alltid separat för varje avbrott. Således skapar flera på varandra följande avbrott i nättjänsten, vilka överskrider de tidsgränser som nämns i paragrafen, en skyldighet att betala standardersättning. Avbrottet i nättjänsten skall dock bedömas som en helhet, fastän nätinnehavaren för en stund skulle lyckas koppla på elleveransen, ifall leveransen i detta fall inte klart korrigeras under en tid som med beaktande av förhållandena skall anses skälig. Å andra sidan kan nätinnehavaren — ifall en möjlighet till detta uppkommer — försöka befria sig från ersättningsansvaret genom att distribuera el till olika objekt på så sätt att grund för ersättning inte uppkommer och samtidigt ge kunderna en möjlighet att utnyttja elen under den eller de kommande leveransstoppen till dess eldistributionen kan fås normal igen.

I 3 *mom.* fastställs maximibeloppet av standardersättningen per kund. Eftersom det är möjligt att distributionsnätsinnehavaren kan bli tvungen att erlagga standardersättning åt en t.o.m. mycket stor del av sin kundkrets, är det ändamålsenligt att för varje avbrott sätta ett ersättningstak per kund, som begränsar nätinnehavarens ansvar. Ifall ett sådant ersättningstak inte sätts, kan enskilda stora skadefall eller nätinnehavarnas strävan att bereda sig på sådana t.ex. genom försäkringar förorsaka betydande förhöjningar i nättjänsteavgifterna. Maximibeloppet har ställts så att maximiersättningen motsvarar den genomsnittliga årliga nättjänstefakturan för ett småhus som är utrustat med eluppvärmning och använder 18 000—20 000 kilowattimmar el per år. Ersättningstaket skär däremot ned de standardersättningar som har relaterats till medelstora och stora elanvändares nättjänsteavgift.

I 4 *mom.* ingår en mera exakt bestämmelse om i vilket förhållande den standardersättning som grundar sig på avbrott i nättjänsten står till nätinnehavarens fel och avtalsbrott samt följderna av dem, om vilka bestäms i 6 a kap. Bestämmelsen om standardersättning

kompletterar den reglering i lagen som gäller fel och avtalsbrott. Syftet med bestämmelsen om standardersättning är inte att ändra den definition på fel som ingår i 27 c §. En elleverans kan vara felaktig fastän den avbrotts-tid inte uppfylls som gör att skyldigheten att erlagga standardersättning enligt den föreslagna 27 f § uppkommer. På motsvarande sätt kan det, till följd av att bestämmelsen om standardersättning har en annan uppbyggnad, hända att det att den avbrotts-tid som gör att en grund för ersättning uppkommer uppfylls inte nödvändigtvis innebär att i elleveransen skulle finnas ett sådant fel som avses i 27 c §. Ifall nätinnehavarens kund dock utgående från avbrott i nättjänsten fick rätt både till ett prisavdrag enligt 27 d § och en standardersättning enligt 27 f §, har han eller hon rätt att få ersättning enligt den grund som är fördelaktigast för honom eller henne. Samma avbrott kan dock ge rätt till gottgörelse endast enligt endera grunden. Den bestämmelse som gäller standardersättning har däremot ingen verkan på kundens rätt att få ersättning på grund av 27 e § till följd av de skador han eller hon eventuellt har lidit på grund av ett avbrott i nättjänsten.

I 5 *mom.* bestäms att avvikelser från bestämmelserna inte får göras till skada för elanvändaren. Bestämmelsen är ett undantag från regeln i 6 a kap., vilken i fråga om andra än konsumentkunder grundar sig på principen om avtalsfrihet. Från denna princip är det ändamålsenligt att göra en avvikelse i fråga om bestämmelsen om standardersättning, eftersom det ifall nätinnehavarna på avtalsgrunder drar en gräns som gör att företagskunder inte omfattas av förfarandet med standardersättning i störningssituationer kan leda till att distributionsnätsinnehavarna styr sin reparationsverksamhet i första hand till sådana objekt som omfattas av förfarandet med standardersättning. Detta är dock inte nödvändigtvis det ändamålsenligaste förfarandet vid begränsningen av avbrottens omfattning och de materiella skador dessa förorsakat. Ett annat skäl är att en begränsning av förfarandet med standardersättning till att gälla endast en del av distributionsnätsinnehavarnas kundkrets på lång sikt kan leda till att också elnätets skick och elens kvalitet skiljer sig mellan olika kunder. Å andra sidan

kan också de av distributionsnätinnehavarnas kunder som inte hör till dem som har rätt till standardersättning ställa krav på att de kostnader som bestämmelsen medför för nätinnehavaren inte skall inkluderas i dessa kunders nättjänsteavgifter.

27 g §. *Ansvariga parter.* I paragrafen ingår de bestämmelser som tidigare fanns i 27 f §, enligt vilka elanvändaren har haft möjlighet att hos distributionsnätinnehavaren framställa ett yrkande som grundar sig på ett fel. Distributionsnätinnehavaren har svarat för felet gentemot konsumenten, ifall han eller hon inte har kunnat anvisa konsumenten den minutförsäljare som åtagit sig att svara för följderna av felet. I bestämmelsen föreslås motsvarande förfarande också i fråga om en standardersättning som grundar sig på avbrott i nättjänsten.

Syftet med bestämmelsen är också att säkerställa att de elanvändare som köper sin el via ett internt elnät i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp skall ha rätt till motsvarande standardersättning som om de köper sin el via distributionsnätet. Distributionsnätinnehavaren och en minutförsäljare som verkar i ett fastighetsnät kan med ömsesidiga avtalsarrangemang sörja för ansvarsfördelningen i dylika fall. Avsikten är inte att med bestämmelsen på distributionsnätinnehavarens ansvar slutgiltigt överföra sådana standardersättningar som grundar sig enbart på ett avbrott i en nättjänst som har inträffat i ett internt nät i en fastighet eller en motsvarande fastighetsgrupp, vilken har anslutit sig till distributionsnätet. Distributionsnätinnehavaren kan för sådana fall genom avtalsarrangemang sörja för att den minutförsäljare som är verksam i fastighetsnätet ersätter distributionsnätinnehavaren för den standardersättning denna har erlagt till minutförsäljarens kunder. En elanvändare skall framställa sitt krav på standardersättning hos nätinnehavaren inom en skälig tid för att försäkra sig om att standardersättning kommer att betalas ut. Distributionsnätinnehavarna skall ha till uppgift att arrangera ansökandet om standardersättning på ett så enkelt sätt som möjligt för elanvändarna t.ex. genom att ställa ansökningsformulär till deras förfogande. Nätinnehavaren kan erlægga ersättning också på eget initiativ t.ex. med hjälp av sina nät-

hanterings- och kunddatasystem.

27 k §. *Distributionsnätinnehavarens rätt att häva ett elnätavtal och minutförsäljarens rätt att häva ett elförsäljningsavtal.* I paragrafen ingår de bestämmelser om distributionsnätinnehavarens och minutförsäljarens rätt att häva ett avtal, vilka tidigare fanns i 27 j §.

9 kap. **Ledning och tillsyn**

42 §. Den skyldighet att ge information för de parter som utövar elnätverksamhet, om vilken bestäms i 42 §, föreslås bli kompletterad med en granskningsfullmakt för elmarknadsmyndigheten. Förslaget till bestämmelse motsvarar till sina huvudsakliga delar den praxis vad gäller att få och granska information som Energimarknadsverket följer redan i dagens läge.

Granskningen skall kunna göras för utredning av om ett förfarande strider mot elmarknadslagen eller de bestämmelser som utfärdats med stöd av den samt för övervakning av att de förbud, skyldigheter och föreskrifter som Energimarknadsverket har gett har följts. Granskningarna skall också kunna gälla användningen av de undantag som gets med stöd av elmarknadslagen.

I det föreslagna nya momentet skall det också bestämmas om de skyldigheter som de sammanslutningar och inrättningar som övervakas har vid Energimarknadsverkets granskningar. Företaget skall för det första tillåta att tjänstemän för granskning får tillträde till de affärs- och lagerutrymmen samt utrymmen som anknyter till elanordningar och elanläggningar vilka det har i sin besittning. Syftet med tillträdet till affärsutrymmena är att trygga den egentliga granskningen av handlingarna. Granskningen skall också kunna gälla utrymmen som sammanhänger med företagets elanordningar och elanläggningar, t.ex. för undersökning av en anläggning som hör till elnätet eller av dess skick i fall där det misstänks att företaget försummar sina skyldigheter enligt elmarknadslagen.

Sådana handlingar som skall granskas kan vara bl.a. affärskorrespondens och bokföringsmaterial. Många affärstransaktioner, kontakter och avtal mellan företag liksom också företagets interna handlingsmaterial

kan sparas i datasystemen. Av dessa registreringar finns det inte nödvändigtvis separata papperskopior. Till följd av detta föreslås det att näringsidkaren skall vara skyldig att också visa sina registreringar i datasystemen vid granskningen.

Granskningen skall utöver de handlingar som nämns särskilt i paragrafen också kunna gälla allt sådant material som med fog kan antas vara av betydelse vid övervakningen av att lagen och de bestämmelser som utfärdats med stöd av den samt de förpliktande bestämmelser som elmarknadsmyndigheten har gett följs. Som sådana handlingar som skall granskas kan de handlingar komma i fråga som har utarbetats i, sänts och mottagits av företaget oberoende av vem som har utarbetat handlingarna. Skyldigheten att visa upp en handling skall inte undanröjas av t.ex. det faktum att den inkomna korrespondensen också kan granskas hos avsändaren.

Enligt vad som föreslås skall den som utför en granskning ha rätt att utan betalning ta ljustkopior av handlingar samt motsvarande utskrifter av de registreringar som finns i datasystemen. I enlighet med god gransknings- sed skall den som är föremål för granskningen meddelas om, vilka av dess handlingar som har kopierats.

Den granskning som avses i det föreslagna momentet skiljer sig från den skyldighet att ge uppgifter och handlingar som ingår i gällande lag och som kommer att kvarstå i 1 mom. på så sätt att handlingarna skall visas omedelbart vid granskningstillfället.

Energimarknadsverket skall kunna förelägga vite för att effektivera skyldigheterna i denna paragraf.

1.2. Naturgasmarknadslagen

4 kap. **Naturgasförsäljning och naturgasförbrukarens ställning**

6 §. Den hänvisning till bestämmelserna i 6 a kap. elmarknadslagen som ingår i paragrafen skall ändras så att den motsvarar den nya numreringen av bestämmelserna i fråga i elmarknadslagen. Det förfarande med standardersättning i fall av avbrott i nättjänsten, vilket föreslås i elmarknadslagen, föreslås inte i naturgasmarknadslagen (508/2000).

2. Närmare bestämmelser

Syftet är att förslaget om byte av elförsäljare skall kompletteras med en förordning av statsrådet, genom vilken bestämmelserna om mätning av elleveranser i elmarknadsförordningen skall ändras så att de kostnader som distributionsnätsinnehavarna förorsakas av att kunden byter elförsäljare kan minskas. I samma sammanhang skall det också ges noggrannare bestämmelser om elmätning i varje lägenhet i nya byggnader samt om pulsmätning och om elmätning i varje lägenhet när fastigheterna övergår till gemensam elanskaffning. Genom bestämmelserna försöker man främja elmätningen i varje lägenhet samt möjligheterna för de elanvändare som köper sin el via fastighetsnätet att konkurransutsätta sin elanskaffning.

3. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 september 2003.

Det föreslås att tillämpningen av bestämmelserna om elavtal i 6 a kap. skall utsträckas också till gällande elavtal som ingåtts inom en fastighets interna elnät. På motsvarande sätt föreslås det att regelverket om standardersättning, som grundar sig på avbrott i nättjänsten, skall tillämpas också på elavtal som har ingåtts innan lagen trädde i kraft. Det är motiverat att bestämmelserna tillämpas på gällande elavtal, eftersom ett typiskt drag för dessa är att de är långvariga och bestående. Om en nättjänst är avbruten när denna lag träder i kraft, föreslås som den tidpunkt när avbrottstiden skall räknas ha börjat i enlighet med 27 f § 2 mom. dock den tidpunkt då lagen träder i kraft, för att den bestämmelse som föreslås inte skall ha en retroaktiv verkan i fråga om den händelse som ligger till grund för standardersättning.

Det föreslås att maximibeloppet av den standardersättning som skall betalas till följd av ett avbrott i en nättjänst skall begränsas till 50 procent av det maximibelopp som föreslås i bestämmelsen i de fall där det avbrott som utgör grund för standardersättningen har börjat innan två år har förflutit från det lagen trädde i kraft. Det centrala syftet med lagförslaget är att sporra distributionsnätsinnehav-

varna att förbättra leveranssäkerheten samt sin verksamhet för att förkorta avbrottstiderna. Till följd av detta är det motiverat att distributionsnätsinnehavarna på detta sätt reserveras en övergångstid inom vilken de kan förbättra sin organisations verksamhet och sitt näts skick samt minska de funktionella risker som förorsakas av avbrott i nättjänsterna.

4. Lagstiftningsordning

4.1. Inskränkningar i rätten att nyttja egendom

I propositionen föreslås det att en ny bestämmelse skall tas in i 25 d §, enligt vilken elanvändaren bör ha en möjlighet att ingå elnäsavtal och elförsäljningsavtal enligt vilka distributionen sker via distributionsnätsinnehavarens distributionsnät. Bestämmelsen innebär en särskild skyldighet som gäller överlåtelse av nyttjanderätten och som inriktas på det interna elnätet i en fastighet. Föremål för denna skyldighet är fastighetsinnehavarens egendom. Skyldigheten är till sin art och sina syften av samma slag som den elöverförings-skyldighet som ingår i 10 § och gäller elnäs-innehavaren. Den skyldighet att utveckla verksamheter och tjänster samt elnät och anläggningar vilken har föreslagits i 16 § och sammanhänger med systemansvaret inverkar också den som en inskränkning av rätten att nyttja egendom. I fråga om dessa bestämmelser skall förslaget behandlas i enlighet med 15 § grundlagen, som gäller skydd av egendom. Grundlagsutskottet har omfattat flera allmänna bedömningskriterier för när det är möjligt att ingripa i skyddet av egendom med en vanlig lag. Enligt grundlagsutskottets praxis kan om inskränkningar i äganderätten föreskrivas genom en vanlig lag utan hinder av bestämmelsen i 15 § grundlagen, om inskränkningarna inte utgör ett intrång i ägarens rätt till normalt, skäligt och förnuftigt bruk av sin egendom (t.ex. GrUU 13/1989 rd, GrUU 3/1990 rd, GrUU 9/1990 rd).

Grundlagsutskottet har tidigare bedömt liknande överförings- och anslutningsförpliktelser som de som nu föreslås i bestämmelsen i 25 d § samt förpliktelser att överlåta nyttjanderätten i samband med att lagen om kabel-

sändningsverksamhet (GrUU 2/1986 rd), elmarknadslagen (GrUU 19/1994 rd), telelagen (GrUU 1/1996 rd), telemarknadslagen (GrUU 47/1996 rd) och naturgasmarknadslagen (GrUU 4/2000 rd) stiftades samt telemarknadslagen (GrUU 34/2000 rd och GrUU 5/2001 rd) och lagstiftningen om kommunikationsmarknaden (GrUU 8/2002 rd) ändrades. I dessa sammanhang har utskottet påpekat att det är fråga om en särskild egendom, som bara används för en viss typ av verksamhet och förpliktelser i samband med den. Utskottet har ansett att förpliktelserna till sin karaktär är lämpliga med tanke på egendomens speciella art. Grundlagsutskottets praxis hittills kan komprimeras så att förpliktelser av nämnda slag med beaktande av ifrågavarande egendoms särart är förenliga med grundlagen, om skyldigheterna grundar sig på exakta bestämmelser i lagen och är skäliga ur ägarens synvinkel.

Nyttjandet av en fastighets interna elnät och dess förbindelse med eldistributionsnätet hör till den etablerade utrustningen i bostadslägenheter i Finland såväl i bostadsaktiebolag som i hyreslägenheter. För nyttjandet av fastighetens interna nät för elöverföring har av tradition inte uppburits någon separat ersättning utan dessa kostnader har finansierats som en del av bolagsvederlaget och hyran. Vidare ingår i förslaget en princip enligt vilken den boende skall ersätta fastighetsinnehavaren för kostnaderna för ändring av mätningen när den boende övergår till att skaffa sig elenergi via eldistributionsnätet. På motsvarande sätt är den centrala principen för elmarknaden i elmarknadslagen att elanvändaren har en möjlighet att konkurrensutsätta sin anskaffning av elenergi och skaffa elenergi också utanför det nät som användaren är ansluten till. Den bestämmelse som ingår i förslaget och som förpliktar fastighetsinnehavaren att ge elanvändaren en möjlighet att ingå elnäsavtal och elförsäljningsavtal via distributionsnätet samt att överlåta nyttjanderätten till fastighetens interna elnät för elleverans kan i dessa förhållanden inte anses utgöra ett intrång i ägarens rätt till ett normalt, skäligt och förnuftigt nyttjande av sin egendom. För bevarande av egendomen tryggas fastighetsinnehavaren en ersättning för upprätthållandet av fastighetens interna nät, vil-

ken ingår i vederlaget eller hyran, samt en ersättning för de kostnader som en ändring av mätarrangemangen förorsakar ägaren. Detta förfaringssätt har tillämpats i Finland som den huvudsakliga praxis som har följts inom eldistributionen under flera decennier. Med beaktande av grundlagsutskottets tidigare tillämpningspraxis kan man bedöma att den föreslagna lagen vad gäller 25 d § kan stiftas i vanligt lagstiftningsordning.

Den utvecklingskyldighet som föreslagits i 16 § hänger för sin del nära samman med efterfrågan på system- och överföringstjänster samt med de bestämmelser som gäller produktion av dessa. I sitt utlåtande om elmarknadslagen (GrUU 19/1994 rd) ansåg grundlagsutskottet att nätverksamhetens karaktär av ett naturligt monopol samt den rätt som beviljats nätinnehavaren att få en skälig ersättning för överföringstjänsterna gör det möjligt att begränsa nätinnehavarens äganderätt genom att ställa en överföringsskyldighet för denne. Utskottet ansåg i sitt utlåtande att det också var viktigt att upprätthållandet av elnätet och dess funktion är en samhälls- och nödvändig. I utlåtandet om naturgasmarknadslagen (GrUU 4/2000 rd) behandlade grundlagsutskottet de föreslagna överförings-, anslutnings- och utvecklingskyldigheterna med tanke på bestämmelsen i 15 § grundlagen. Utskottet ansåg i sitt utlåtande att dessa inskränkningar i nyttjanderätten till nätinnehavarens egendom var sådana att de inte förhindrar normalt, skäligt och förnuftigt nyttjande av egendomen. En systemansvarig nätinnehavare sköter enligt grundlagsutskottets åsikt en offentlig förvaltningsuppgift som grundar sig på lag. I systemansvaret ingår att svara för det finska elsystemets tekniska funktionsduglighet och driftssäkerhet samt att sörja för det riksomfattande balansansvaret. En nätinnehavare som har systemansvar har således mera omfattande skyldigheter än en vanlig nätinnehavare och de kan anses utgöra en del av de samhälls- och nödvändighetstjänsterna. Som motvikt till dessa speciella skyldigheter skyddas nyttjanderätten till den systemansvariges egendom på så sätt att ägaren har rätt att få en skälig ersättning för denna monopolverksamhet som grundar sig på koncession. I den föreslagna bestämmelsen är det fråga om inskränkning av nyttjan-

derätten som gäller en särskild egendom och som sammanhänger med egendomens art. Med beaktande av de rättigheter som anknyter till den kan denna inskränkning anses skälig med tanke på ägaren. Med beaktande av den tillämpningspraxis som grundlagsutskottet har omfattat kan det bedömas att också den bestämmelse som föreslås i 16 § kan stiftas i vanligt lagstiftningsordning.

4.2. Utsträckande av bestämmelserna till gällande elavtal

Propositionen innehåller bestämmelser genom vilka tillämpningen av bestämmelserna om elavtal i 6 a kap. skall utsträckas till gällande elavtal som har ingåtts i en fastighets interna elnät. På motsvarande sätt föreslås det att också tillämpningen av de bestämmelser som gäller ersättningar vid avbrott i elleveransen skall utsträckas till gällande elavtal. Lagen har därmed verkningar på gällande avtalsförhållande.

Avtalsförhållandenas varaktighet omfattas enligt grundlagsutskottets tolkningspraxis av det skydd som 15 § grundlagen ger för egendom. Till sådant ingripande som har ansetts retroaktivt har man i grundlagsutskottets tolkningspraxis förhållit sig negativt även om avtalsförhållandenas okränkbarhet inte är ovillkorlig (t.ex. utlåtande GrUU 33/1998 rd om stiftandet av 6 a kap. elmarknadslagen samt utlåtandena GrUU 37/1998 rd, GrUU 48/1998 rd och GrUU 5/2002 rd). En reglering som ingriper i egendomsskyddet skall bedömas med tanke på de allmänna förutsättningarna för inskränkning av grundläggande rättigheter.

De bestämmelser i 6 a kap. elmarknadslagen vilka gäller elavtal innehåller normer som grundar sig på de allmänna principerna inom avtalsrätten om sedvanliga händelser med anknytning till avtalsförhållanden. Syftet med bestämmelserna är att utsträcka minimibestämmelserna om konsumentskyddet till den elförsäljning som sker via fastighetsnäten. Villkor av motsvarande typ i fråga om de rättsförhållanden som det är fråga om här kan man ofta härleda också ur annan lagstiftning såsom konsumentskyddslagen (38/1978) och lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (228/1929).

Tillämpningen av de nya bestämmelserna på de nuvarande avtalen innebär således inte någon principiell och i de flesta fall inte heller någon till sina verkningar väsentlig förändring av nuläget, utan lagändringen kan till denna del snarare anses klargöra nuvarande rättsförhållanden. I de centrala villkoren som gäller avtalsförhållandet, såsom elpriset, skall inga ingrepp göras. Den retroaktiva verkan av samma bestämmelser har i vanlig lagstiftningsordning kunnat utsträckas till att gälla också elavtal som ingåtts i distributionsnätet. På basis av det som sägs ovan kan det anses att retroaktiviteten i ett dylikt fall till sin sakliga betydelse är liten med tanke på egendomsskyddet och att arrangemanget ur avtalsparternas synvinkel som helhet är skäligt. Förslaget är motiverat också med tanke på att elanvändarna skall behandlas lika. Utgående från detta kan det bedömas att förslaget till denna del kan stiftas i vanlig lagstiftningsordning.

Det föreslås att tillämpningen av de bestämmelser som gäller ersättningar vid avbrott i elleveransen också skall utsträckas till gällande elavtal. Bestämmelsernas retroaktiva verkan har ansetts ändamålsenlig för elavtalen och särskilt för elnätsavtalen till följd av deras typiska varaktighet samt den stora avtalsstocken hos företagen i elbranschen. Administreringen av avtalen blir mycket komplicerad för företagen, om olika be-

stämmelser skall tillämpas på avtal som ingåtts vid olika tidpunkter. Förslaget är motiverat också med tanke på att elanvändarna skall behandlas lika. De föreslagna bestämmelserna gäller avtalsvillkor som anknyter till fel i elleveransen. Om dessa villkor bestäms redan nu i elmarknadslagen. Det kan anses vara fråga om ett sådant i lagstiftningen för ett visst syfte skapat system för vilket det är väsentligt att också innehållet i regleringen i princip kan ändras genom lagen. Tillämpningen av de nya bestämmelserna på en sådan del av avtalen innebär således inte någon principiell eller till sina verkningar väsentlig ändring av nuläget. Den föreslagna ändringen i avtalsvillkoren kan mot denna bakgrund inte anses oskälig för distributionsnätinnehavaren. Utgående från detta kan det bedömas att förslaget också till denna del kan stiftas i vanlig lagstiftningsordning.

4.3. Bedömning av lagstiftningsordningen

På de grunder som refereras ovan kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Trots detta anses det önskvärt att grundlagsutskottets utlåtande införskaffas över denna regeringsproposition.

Med stöd av vad som anförts ovan förelägs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om ändring av elmarknadslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i elmarknadslagen av den 17 mars 1995 (386/1995) 3 § 10 och 11 punkten,
ändras 16 § 1 mom., 18 § 3 mom., 24 §, rubriken för 27 d §, 27 f § och 27 j §,
 av dessa lagrum 16 § 1 mom. sådant det lyder i lag 332/1998 samt rubriken för 27 d §, 27 f §
 och 27 j § sådana de lyder i lag 466/1999 samt
fogas till 2 § ett nytt 3 och 4 mom., till 10 § ett nytt 2 mom., i stället för det 2 mom. som
 upphävts genom nämnda lag 466/1999, till lagen en ny 14 a och 15 a §, till 25 §, sådan den ly-
 der i nämnda lag 466/1999, ett nytt 4 mom., till 25 d §, sådan den lyder i sistnämnda lag, ett
 nytt 4 mom., till lagen en ny 27 f §, varvid den ändrade 27 f §, de nuvarande 27 g—27 i § samt
 den ändrade 27 j § blir 27 g—27 k § samt till 42 § ett nytt 2 mom. som följer:

2 §

De bestämmelser i denna lag som gäller
 nätinnehavaren tillämpas på en sammanslut-
 ning eller inrättning, som utövar tillstånds-
 pliktig elnätsverksamhet och i sin besittning
 har ett elnät, om inte elmarknadsmyndighe-
 ten har fattat ett beslut om att befria nätinne-
 havaren från tillståndsplikten.

De bestämmelser i denna lag som gäller
 minutförsäljaren tillämpas på en elförsäljare,
 som säljer el direkt till elanvändarna via dis-
 tributionsnätsinnehavarens distributionsnät,
 om inte något annat bestäms nedan.

3 kap.

**Allmänna förpliktelser vid nätverksamhet
och prissättningsprinciperna**

10 §

Nätinnehavaren skall organisera mätningen
 av den levererade elen på behörigt sätt enligt
 vad som bestäms närmare genom förordning
 av statsrådet. Kunden skall betala nätinneha-
 varen för de skäligena mätningkostnader han
 har förorsakat denne.

14 a §

Stamnätsinnehavaren tar ut överföringsav-
 gifter för import eller export av el som
 sträcker sig över landets gränser, om inte an-
 nat följer av de internationella förpliktelser
 som är bindande för Finland eller av de avtal
 som stamnätsinnehavaren har ingått och som
 grundar sig på ömsesidighet vad gäller elsys-
 temets driftssäkerhet och effektivitet samt på
 marknadsbetingelserna eller följer av andra
 arrangemang.

Överföringsavgifterna skall uppfylla de
 förutsättningar om vilka föreskrivs i 14 §.

15 a §

Nätinnehavaren får inte ta ut en separat av-
 gift för prestationer som anknyter till regist-
 rering, balansavräkning och andra motsva-
 rande prestationer i samband med byte av el-
 försäljare.

Nätinnehavaren får inte ta ut en separat av-
 gift för avläsning av mätutrustningen i sam-
 band med byte av elförsäljare, om det har
 förflutit minst ett år sedan kunden senast byt-
 te elförsäljare.

16 §

Elmarknadsmyndigheten bestämmer i el-
 nätstillståndet att en stamnätsinnehavare skall

svara för att landets elsystem är tekniskt funktionsdugligt och driftssäkert samt handha de uppgifter som omfattas av det riksfattande balansansvaret på ett ändamålsenligt och för parterna på elmarknaden jämlikt och icke-diskriminerande sätt (*systemansvar*). Den stamnätsinnehavare som har systemansvar skall upprätthålla och utveckla sina verksamheter och tjänster som omfattas av systemansvaret samt upprätthålla, driva och utveckla sitt elnät och övriga anläggningar som behövs för skötseln av systemansvaret samt förbindelserna till andra nät så att förutsättningarna för en effektivt fungerande elmarknad kan tryggas.

18 §

En förutsättning för att tillstånd skall beviljas är att elledningen behövs för att trygga elöverföringen. En förutsättning för att en ledning som överskrider landets gräns skall få byggas är dessutom att byggandet av den också i övrigt är ändamålsenligt med tanke på utvecklingen och ömsesidigheten på elmarknaden. Till tillståndet kan fogas villkor som skall anses nödvändiga med tanke på förutsättningarna för tillstånd.

24 §

Fastighetsinnehavaren skall organisera mätningen av levererad el på behörigt sätt enligt vad som bestäms närmare genom förordning av statsrådet, om elen säljs till elanvändarna via ett internt elnät i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp.

25 §

Kapitlets tillämpningsområde och definitioner

Bestämmelserna om minutförsäljaren i detta kapitel tillämpas också på en elförsäljare, som säljer el till elanvändarna via ett internt elnät i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp.

25 d §

Ingående av avtal

En elanvändare skall ha möjlighet att ingå elnätsavtal och elförsäljningsavtal enligt vilka distributionen sker via distributionsnätsinnehavarens distributionsnät. Om elanvändaren har köpt sin el via ett internt elnät i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp, skall elanvändaren ersätta fastighetsinnehavaren för de kostnader som ändringsarbeten med anknytning till elmätningen har förorsakat när användaren övergår till att köpa el via distributionsnätsinnehavarens distributionsnät.

27 d §

Prisavdrag på grund av ett fel

27 f §

Standardersättning på grund av avbrott i nättjänsten

Elanvändaren har rätt till en standardersättning på basis av ett sammanhängande avbrott i nättjänsten, om distributionsnätsinnehavaren eller minutförsäljaren, som säljer el till elanvändarna via ett internt elnät i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp, inte visar att avbrottet i nättjänsten beror på ett hinder som står utanför hans påverkningsmöjligheter och som han skäligen inte kan förutsättas beakta i sin verksamhet och vars följder han inte har kunnat undvika eller övervinna trots att han har iakttagit all omsorgsfullhet.

Av elanvändarens årliga avgift för nättjänsten utgör standardersättningen

10 procent, när avbrottet har varat minst 12 timmar men mindre än 24 timmar,

25 procent när avbrottet har varat minst 24 timmar men mindre än 72 timmar,

50 procent när avbrottet har varat minst 72 timmar men mindre än 120 timmar samt

100 procent när avbrottet har varat minst 120 timmar.

Standardersättningens maximibelopp till följd av ett avbrott i nättjänsten är dock 700 euro per elanvändare. Standardersättningens maximibelopp kan justeras genom en förordning av statsrådet så att det motsvarar ändringen i penningvärdet.

Om en elanvändare till följd av ett avbrott i nättjänsten betalas en sådan standardersättning som avses i 2 mom., har han inte rätt till ett sådant prisavdrag som anges i 27 d § för samma avbrott.

Från bestämmelserna i denna paragraf får avvikelser inte göras genom avtal till skada för elanvändaren.

27 g §

Ansvariga parter

Elanvändaren har alltid rätt att hos distributionsnätsinnehavaren framställa ett yrkande som grundar sig på ett fel samt på ett sådant avbrott i nättjänsten som avses i 27 f §. Yrkandet skall framställas inom skälig tid från det att elanvändaren upptäckte eller borde ha upptäckt felet eller avbrottet i nättjänsten och han hade de uppgifter om distributionsnätsinnehavaren som behövs för att framställa yrkandet.

Distributionsnätsinnehavaren ansvarar för ett fel gentemot en konsument, om inte distributionsnätsinnehavaren inom en skälig tid från det att han har fått kännedom om yrkandet meddelar konsumenten den minutförsäljare som är ansvarig för felet och som åtar sig att svara för det skadestånd eller det prisavdrag som blir följden av felet.

Distributionsnätsinnehavaren och minutförsäljaren, som levererar el via ett internt elnät i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp, ansvarar för ett sådant avbrott i nättjänsten som avses i 27 f § gentemot elanvändaren. Dessutom ansvarar distributionsnätsinnehavaren för avbrott i nättjänsten i hans nät också gentemot en elanvändare, som köper el via ett internt elnät i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp som har anslutits till innehavarens distributionsnät, om inte distributionsnätsinnehavaren inom en skälig tid från det att han har fått kännedom om yrkandet meddelar elanvändaren den minutförsäljare som åtar sig att svara för den

standardersättning som grundar sig på avbrottet i nättjänsten.

27 k §

Distributionsnätsinnehavarens rätt att häva ett elnätssavtal och minutförsäljarens rätt att häva ett elförsäljningsavtal

Distributionsnätsinnehavaren har rätt att häva ett elnätssavtal och minutförsäljaren ett elförsäljningsavtal, om

1) elanvändaren väsentligt har brutit mot sina förpliktelser enligt avtalet och avtalsbrottet inte har åtgärdats inom en skälig tid som distributionsnätsinnehavaren eller minutförsäljaren har meddelat skriftligen, eller om

2) elleveransen till ett eldriftsställe som avses i avtalet har avbrutits på en sådan grund om vilken bestäms i 27 i § 1 mom. och avbrottet har varat i minst en månad.

Ett elnätssavtal och ett elförsäljningsavtal får på grund av konsumentens dröjsmål med betalningen hävas endast i ett sådant fall som nämns i 1 mom. 2 punkten.

Utän hinder av vad som bestäms i 1 mom. får ett elnätssavtal och ett elförsäljningsavtal hävas omedelbart, om elanvändaren har gjort sig skyldig till tillgrepp av el, uppsåtlig skadegörelse på utrustning som försäljaren eller distributionsnätsinnehavaren ansvarar för eller till att ha brutit sigill som försäljaren har fäst.

Distributionsnätsinnehavaren eller på motsvarande sätt minutförsäljaren skall sända sin avtalspart ett skriftligt meddelande om hävningen av avtalet och i detta skall nämnas grunden för hävningen och den tidpunkt då avtalet upphör att gälla.

Från bestämmelserna i 1 mom. får avvikelser inte göras till nackdel för en elanvändare som omfattas av leveransskyldigheten.

42 §

En behörig tjänsteman vid elmarknadsmyndigheten har rätt att utföra granskning för övervakning av att bestämmelserna i denna lag och de föreskrifter som har utfärdats med stöd av den samt de förpliktande beslut som elmarknadsmyndigheten har gett med

stöd av 39 § följs. En sammanslutning eller inrättning som utövar sådan verksamhet som skall övervakas skall på yrkande för den tjänsteman som utför granskningen visa de handlingar och registreringar i datasystemet samt ordna tillträde till de elanordningar och elanläggningar som kan ha betydelse vid övervakningen av att bestämmelserna i denna lag eller de föreskrifter som utfärdats med stöd av den följs. Den tjänsteman som utför granskningen har rätt att avgiftsfritt ta kopior av de handlingar som skall granskas samt utskrifter av de registreringar som finns i datasystemet.

Denna lag träder i kraft den _____ 20 ____ .

Bestämmelserna i denna lag tillämpas också på elavtal som ingåtts innan lagen träder i kraft. Om nättjänsten är avbruten när denna lag träder i kraft, anses avbrottstiden enligt 27 f § 2 mom. börja vid den tidpunkt då lagen träder i kraft.

Maximibeloppet av den standardersättning som skall betalas till följd av avbrott i nättjänsten är 350 euro, om det avbrott som utgör grund för standardersättningen har börjat innan två år har förflutit från det lagen träder i kraft.

2.**Lag****om ändring av 4 kap. 6 § naturgasmarknadslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 4 kap. 6 § naturgasmarknadslagen av den 31 maj 2000 (508/2000):

4 kap.

Naturgasförsäljning och naturgasförbrukarens ställning

6 §
I fråga om konsumentskyddet vid marknadsföring av naturgas gäller vad som i 27 a—27 e och 27 g § elmarknadslagen (386/1995) bestäms om standardersättning vid dröjsmål med kopplandet av en anslut-

ning, skadestånd på grund av dröjsmål, fel, prisavdrag på grund av fel, skadestånd på grund av fel och om de ansvariga parterna.

_____ Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 18 oktober 2002.

Republikens President

TARJA HALONEN

Handels- och industriminister *Sinikka Mönkäre*

1.

Lag**om ändring av elmarknadslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i elmarknadslagen av den 17 mars 1995 (386/1995) 3 § 10 och 11 punkten,
ändras 16 § 1 mom., 18 § 3 mom., 24 §, rubriken för 27 d §, 27 f § och 27 j §,
 av dessa lagrum 16 § 1 mom. sådant det lyder i lag 332/1998 samt rubriken för 27 d §, 27 f §
 och 27 j § sådana de lyder i lag 466/1999 samt
fogas till 2 § ett nytt 3 och 4 mom., till 10 § ett nytt 2 mom., i stället för det 2 mom. som
 upphävts genom nämnda lag 466/1999, till lagen en ny 14 a och 15 a §, till 25 §, sådan den ly-
 der i nämnda lag 466/1999, ett nytt 4 mom., till 25 d §, sådan den lyder i sistnämnda lag, ett
 nytt 4 mom., till lagen en ny 27 f §, varvid den ändrade 27 f §, de nuvarande 27 g—27 i § samt
 den ändrade 27 j § blir 27 g—27 k § samt till 42 § ett nytt 2 mom. som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 §

2 §

(ny)

*De bestämmelser i denna lag som gäller
 nätinnehavaren tillämpas på en samman-
 slutning eller inrättning, som utövar till-
 ståndspliktig elnätsverksamhet och i sin be-
 sittning har ett elnät, om inte elmarknads-
 myndigheten har fattat ett beslut om att be-
 fria nätinnehavaren från tillståndsplikten.*

(ny)

*De bestämmelser i denna lag som gäller
 minutförsäljaren tillämpas på en elförsälja-
 re, som säljer el direkt till elanvändarna via
 distributionsnätsinnehavarens distributions-
 nät, om inte något annat bestäms nedan.*

3 §

I denna lag avses med

*10) elförsäljare en person, sammanslut-
 ning eller inrättning som säljer el,*

(upphävs)

*11) minutförsäljare en elförsäljare som
 utövar minutförsäljning av el,*

(upphävs)

3 kap.

Allmänna förpliktelser vid nätverksamhet och prissättningsprinciperna

10 §	10 §
(ny)	<i>Nätinnehavaren skall organisera mätningen av den levererade elen på behörigt sätt enligt vad som bestäms närmare genom förordning av statsrådet. Kunden skall betala nätinnehavaren för de skäligena mätningkostnader han har förorsakat denne.</i>
(ny)	<p style="text-align: center;">14 a §</p> <i>Stamnätsinnehavaren tar ut överföringsavgifter för import eller export av el som sträcker sig över landets gränser, om inte annat följer av de internationella förpliktelser som är bindande för Finland eller av de avtal som stamnätsinnehavaren har ingått och som grundar sig på ömsesidighet vad gäller elsystemets driftssäkerhet och effektivitet samt på marknadsbetingelserna eller följer av andra arrangemang.</i> <p><i>Överföringsavgifterna skall uppfylla de förutsättningar om vilka föreskrivs i 14 §.</i></p>
(ny)	<p style="text-align: center;">15 a §</p> <i>Nätinnehavaren får inte ta ut en separat avgift för prestationer som anknyter till registrering, balansavräkning och andra motsvarande prestationer i samband med byte av elförsäljare.</i> <p><i>Nätinnehavaren får inte ta ut en separat avgift för avläsning av mätutrustningen i samband med byte av elförsäljare, om det har förflutit minst ett år sedan kunden senast byte elförsäljare.</i></p>
<p style="text-align: center;">16 §</p> <i>Elmarknadsmyndigheten bestämmer i elnätstillståndet att en stamnätsinnehavare skall svara för att landets elsystem är tekniskt funktionsdugligt och driftssäkert samt handha de uppgifter som omfattas av det riksomfattande balansansvaret på ett ändamålsenligt och för parterna på elmarknaden jämlikt och icke-diskriminerande sätt (systemansvar).</i>	<p style="text-align: center;">16 §</p> <i>Elmarknadsmyndigheten bestämmer i elnätstillståndet att en stamnätsinnehavare skall svara för att landets elsystem är tekniskt funktionsdugligt och driftssäkert samt handha de uppgifter som omfattas av det riksomfattande balansansvaret på ett ändamålsenligt och för parterna på elmarknaden jämlikt och icke-diskriminerande sätt (systemansvar). Den stamnätsinnehavare som har systemansvar skall upprätthålla och utveckla sina verksamheter och tjänster som omfattas av systemansvaret samt upprätt-</i>

Gällande lydelse

Förslagen lydelse

hålla, driva och utveckla sitt elnät och övriga anläggningar som behövs för skötseln av systemansvaret samt förbindelserna till andra nät så att förutsättningarna för en effektivt fungerande elmarknad kan tryggas.

18 §

En förutsättning för att tillstånd skall beviljas är att elledningen behövs för att trygga elöverföringen. En förutsättning för att en ledning som överskrider landets gräns skall få byggas är dessutom att byggandet av den också i övrigt är ändamålsenligt med tanke på utvecklingen på elmarknaden.

18 §

En förutsättning för att tillstånd skall beviljas är att elledningen behövs för att trygga elöverföringen. En förutsättning för att en ledning som överskrider landets gräns skall få byggas är dessutom att byggandet av den också i övrigt är ändamålsenligt med tanke på utvecklingen *och ömsesidigheten* på elmarknaden. *Till tillståndet kan fogas villkor som skall anses nödvändiga med tanke på förutsättningarna för tillstånd.*

24 §

Nätinnehavaren skall organisera mätningen av levererad el på behörigt sätt enligt vad som stadgas genom förordning.

24 §

Fastighetsinnehavaren skall organisera mätningen av levererad el på behörigt sätt enligt vad som bestäms närmare genom förordning av statsrådet, om elen säljs till elanvändarna via ett internt elnät i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp.

(upphävs)

(upphävs)

Kunden skall betala de skäliga mätnings- och faktureringskostnader som han orsakar distributionsnätinnehavaren.

Försäljaren skall med distributionsnätinnehavaren ingå ett avtal om samarbete mellan försäljaren och distributionsnätinnehavaren och om säkerheter. Ministeriet kan meddela närmare föreskrifter och anvisningar om innehållet i avtalet.

25 §

Kapitlets tillämpningsområde och definitioner

(ny)

25 §

Kapitlets tillämpningsområde och definitioner

Bestämmelserna om minutförsäljaren i detta kapitel tillämpas också på en elförsäljare, som säljer el till elanvändarna via ett internt elnät i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp.

25 d §

Ingående av avtal

(ny)

25 d §

Ingående av avtal

En elanvändare skall ha möjlighet att ingå elnätsavtal och elförsäljningsavtal enligt vilka distributionen sker via distributionsnätsinnehavarens distributionsnät. Om elanvändaren har köpt sin el via ett internt elnät i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp, skall elanvändaren ersätta fastighetsinnehavaren för de kostnader som ändringsarbeten med anknytning till elmätningen har förorsakat när användaren övergår till att köpa el via distributionsnätsinnehavarens distributionsnät.

27 d §

Prisavdrag

(ny)

27 d §

Prisavdrag på grund av ett fel

27 f §

Standardersättning på grund av avbrott i nättjänsten

Elanvändaren har rätt till en standardersättning på basis av ett sammanhängande avbrott i nättjänsten, om distributionsnätsinnehavaren eller minutförsäljaren, som säljer el till elanvändarna via ett internt elnät i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp, inte visar att avbrottet i nättjänsten beror på ett hinder som står utanför hans påverkningsmöjligheter och som han skäligen inte kan förutsättas beakta i sin verksamhet och vars följderna han inte har kunnat undvika eller övervinna trots att han har iakttagit all omsorgsfullhet.

Av elanvändarens årliga avgift för nättjänsten utgör standardersättningen

10 procent, när avbrottet har varat minst 12 timmar men mindre än 24 timmar,

25 procent när avbrottet har varat minst 24 timmar men mindre än 72 timmar,

50 procent när avbrottet har varat minst 72 timmar men mindre än 120 timmar samt

100 procent när avbrottet har varat minst

Gällande lydelse

Förslagen lydelse

120 timmar.

Standardersättningens maximibelopp till följd av ett avbrott i nättjänsten är dock 700 euro per elanvändare. Standardersättningens maximibelopp kan justeras genom en förordning av statsrådet så att det motsvarar ändringen i penningvärdet.

Om en elanvändare till följd av ett avbrott i nättjänsten betalas en sådan standardersättning som avses i 2 mom., har han inte rätt till ett sådant prisavdrag som anges i 27 d § för samma avbrott.

Från bestämmelserna i denna paragraf får avvikelser inte göras genom avtal till skada för elanvändaren.

27 f §

27 g §

Ansvariga parter

Ansvariga parter

Elanvändaren har alltid rätt att hos distributionsnätinnehavaren framställa ett yrkande som grundar sig på ett fel. Yrkandet skall framställas inom skälig tid från det att elanvändaren upptäckte eller borde ha upptäckt felet och han hade de uppgifter om distributionsnätinnehavaren som behövs för att framställa yrkandet.

Distributionsnätinnehavaren ansvarar för ett fel gentemot en konsument, om inte distributionsnätinnehavaren inom en skälig tid från det att han har fått kännedom om yrkandet meddelar konsumenten den minutförsäljare som är ansvarig för felet och som åtar sig att svara för det skadestånd eller det prisavdrag som blir följden av felet.

(ny)

Elanvändaren har alltid rätt att hos distributionsnätinnehavaren framställa ett yrkande som grundar sig på ett fel *samt på ett sådant avbrott i nättjänsten som avses i 27 f §*. Yrkandet skall framställas inom skälig tid från det att elanvändaren upptäckte eller borde ha upptäckt felet *eller avbrottet i nättjänsten* och han hade de uppgifter om distributionsnätinnehavaren som behövs för att framställa yrkandet.

Distributionsnätinnehavaren ansvarar för ett fel gentemot en konsument, om inte distributionsnätinnehavaren inom en skälig tid från det att han har fått kännedom om yrkandet meddelar konsumenten den minutförsäljare som är ansvarig för felet och som åtar sig att svara för det skadestånd eller det prisavdrag som blir följden av felet.

Distributionsnätinnehavaren och minutförsäljaren, som levererar el via ett internt elnät i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp, ansvarar för ett sådant avbrott i nättjänsten som avses i 27 f § gentemot elanvändaren. Dessutom ansvarar distributionsnätinnehavaren för avbrott i nättjänsten i hans nät också gentemot en elanvändare, som köper el via ett internt elnät i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp som har anslutits till innehavarens distributionsnät, om inte distributionsnätinnehavaren inom en skälig tid från det att han har fått kännedom om yrkandet

meddelar elanvändaren den minutförsäljare som åtar sig att svara för den standardersättning som grundar sig på avbrottet i nät-tjänsten.

27 g §

Avbrott i elleveransen av skäl som beror på minutförsäljaren

27 h §

Avbrott i elleveransen av skäl som beror på minutförsäljaren

27 h §

Avbrott i elleveransen av skäl som beror på elanvändaren

27 i §

Avbrott i elleveransen av skäl som beror på elanvändaren

27 i §

Hävning av anslutningsavtal

27 j §

Hävning av anslutningsavtal

27 j §

Distributionsnätinnehavarens rätt att häva ett elnätavtal och minutförsäljarens rätt att häva ett elförsäljningsavtal

Distributionsnätinnehavaren har rätt att häva ett elnätavtal och minutförsäljaren ett elförsäljningsavtal, om

1) elanvändaren väsentligt har brutit mot sina förpliktelser enligt avtalet och avtalsbrottet inte har åtgärdats inom en skälig tid som distributionsnätinnehavaren eller minutförsäljaren har meddelat skriftligen, eller om

2) elleveransen till ett eldriftsställe som avses i avtalet har avbrutits på en sådan grund om vilken bestäms i 27 h § 1 mom. och avbrottet har varat i minst en månad.

Ett elnätavtal och ett elförsäljningsavtal får på grund av konsumentens dröjsmål med betalningen hävas endast i ett sådant fall som nämns i 1 mom. 2 punkten.

Utan hinder av vad som bestäms i 1 mom. får ett elnätavtal och ett elförsäljningsavtal hävas omedelbart, om elanvändaren har gjort sig skyldig till tillgrepp av el, uppsätlig

Distributionsnätinnehavarens rätt att häva ett elnätavtal och minutförsäljarens rätt att häva ett elförsäljningsavtal

Distributionsnätinnehavaren har rätt att häva ett elnätavtal och minutförsäljaren ett elförsäljningsavtal, om

1) elanvändaren väsentligt har brutit mot sina förpliktelser enligt avtalet och avtalsbrottet inte har åtgärdats inom en skälig tid som distributionsnätinnehavaren eller minutförsäljaren har meddelat skriftligen, eller om

2) elleveransen till ett eldriftsställe som avses i avtalet har avbrutits på en sådan grund om vilken bestäms i 27 i § 1 mom. och avbrottet har varat i minst en månad.

Ett elnätavtal och ett elförsäljningsavtal får på grund av konsumentens dröjsmål med betalningen hävas endast i ett sådant fall som nämns i 1 mom. 2 punkten.

Utan hinder av vad som bestäms i 1 mom. får ett elnätavtal och ett elförsäljningsavtal hävas omedelbart, om elanvändaren har gjort sig skyldig till tillgrepp av el, uppsätlig

Gällande lydelse

skadegörelse på utrustning som försäljaren eller distributionsnätsinnehavaren ansvarar för eller till att ha brutit sigill som försäljaren har fäst.

Distributionsnätsinnehavaren eller på motsvarande sätt minutförsäljaren skall sända sin avtalspart ett skriftligt meddelande om hävningen av avtalet och i detta skall nämnas grunden för hävningen och den tidpunkt då avtalet upphör att gälla.

Från bestämmelserna i 1 mom. får avvikelser inte göras till nackdel för en elanvändare som omfattas av leveransskyldigheten.

42 §

(ny)

Förslagen lydelse

skadegörelse på utrustning som försäljaren eller distributionsnätsinnehavaren ansvarar för eller till att ha brutit sigill som försäljaren har fäst.

Distributionsnätsinnehavaren eller på motsvarande sätt minutförsäljaren skall sända sin avtalspart ett skriftligt meddelande om hävningen av avtalet och i detta skall nämnas grunden för hävningen och den tidpunkt då avtalet upphör att gälla.

Från bestämmelserna i 1 mom. får avvikelser inte göras till nackdel för en elanvändare som omfattas av leveransskyldigheten.

42 §

En behörig tjänsteman vid elmarknadsmyndigheten har rätt att utföra granskning för övervakning av att bestämmelserna i denna lag och de föreskrifter som har utfärdats med stöd av den samt de förpliktande beslut som elmarknadsmyndigheten har gett med stöd av 39 § följs. En sammanslutning eller inrättning som utövar sådan verksamhet som skall övervakas skall på yrkande för den tjänsteman som utför granskningen visa de handlingar och registreringar i datasystemet samt ordna tillträde till de elanordningar och elanläggningar som kan ha betydelse vid övervakningen av att bestämmelserna i denna lag eller de föreskrifter som utfärdats med stöd av den följs. Den tjänsteman som utför granskningen har rätt att avgiftsfritt ta kopior av de handlingar som skall granskas samt utskrifter av de registreringar som finns i datasystemet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Bestämmelserna i denna lag tillämpas också på elavtal som ingåtts innan lagen träder i kraft. Om nättjänsten är avbruten när denna lag träder i kraft, anses avbrotts-tiden enligt 27 f § 2 mom. börja vid den tidpunkt då lagen träder i kraft.

Maximibeloppet av den standardersättning som skall betalas till följd av avbrott i nättjänsten är 350 euro, ifall det avbrott som utgör grund för standardersättningen har börjat innan två år har förflutit från det lagen träder i kraft.

